

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MEMOIRER OG BREVE

UDGIVNE AF
JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST.

XXVIII

EN ISLANDSK EVENTYRER
ARNI MAGNUSSENS
OPTEGNELSER

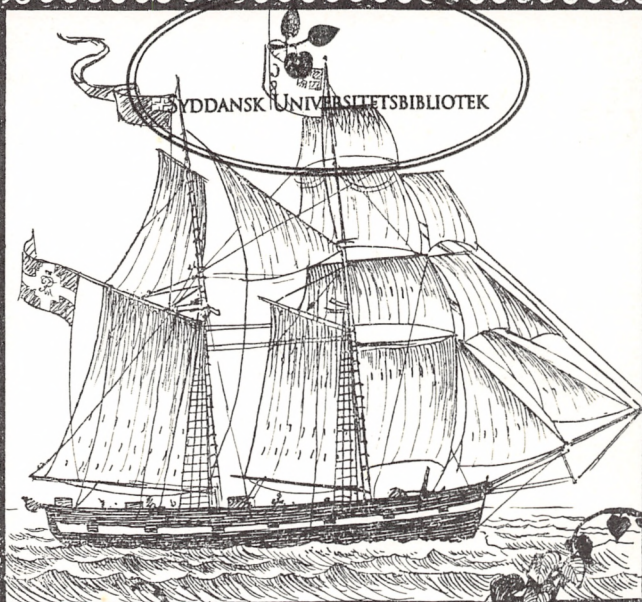
OVERSAT FRA ISLANDSK AF PÁLL EGGERT ÓLASON

AUGUST BANGS FORLAG

KØBENHAVN

1970

SYDDANSK UNIVERSITETSBIBLIOTEK

EN ISLANDSK EVENTYRER

*Arni Magnússons
Optegnelser.*

MEMOIRER OG BREVE

blev i Aarene 1905 til 1927 udgivet af
Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag.
Denne Udgave er fremstillet som fotografisk
Optryk hos Villadsen & Christensen, Hvidovre.
Printed in Denmark.

© by AUGUST BANGS FORLAG

ISBN 87 7226 001 7 (Serien kpl. hft.)

ISBN 87 7226 002 5 (Serien kpl. indb.)

ISBN 87 7226 015 7 (Bd. 28 hft.)

ISBN 87 7226 014 9 (Bd. 28 indb.)

INDLEDNING

Den anden Halvdel af det 18. Aarhundrede var en ulykkelig Tid for Island, og der herskede den største Elendighed overalt i Landet. Vulkanske Udbrud og Jordskælv, Drivis, Misvæxt, Faarepest osv. foranledigede Hungersnød. Bønderne levede under usle Kaar og store Genvordigheder under Jordegodsforpagternes Herredømme, og Handelsforholdene blev mere og mere utaalelige, da al Handel var dansk Monopol, og Islænderne selv manglede baade Midler, Foretagsomhed og Kundskaber til at tage den i deres Hænder. Alle Forsøg paa at ophjælpe den islandske Handel mislykkedes, og den gik uden Held fra det ene Handelsselskab til det andet og blev flere Gange drevet for kongelig Regning. Endelig blev der 1785 nedsat en Kommission, og efter en vidtløftig Kamp mellem Frihandel og Monopolhandel blev Handelen paa Island frigivet for alle danske Undersaatte. Skøndt dette ikke virkede fuldt tilfredsstillende, blev den dog ikke frigivet for fremmede Nationer før langt ind i det næste Aarhundrede.

Paa den Tid Forfatteren af de efterfølgende Memoirer, den islandske Bonde *Arni Magnússon*, forlod Island, var Forholdene helt elendige. Landet var oversvømmet af Tiggere, mange unge Mennesker forlod Landet for at skabe sig et Erhverv i andre Lande, og der føres hyppige Klager over at Øen paa den Maade mistede mange duelige Arbejdere. Det vil ses, at overalt, hvor den vidtbefarne *Arni Magnússon* kom hen paa sine mange Farter, træffer han udvandrede Landsmænd, især naturligtvis i Danmark og Norge.

Hvilke særlige og personlige Grunde *Arni Magnússon* har havt til at forlade sin Fødeø 1753 og kaste sig ud i et vildt eventyrligt Liv, er ikke ganske klart. Hans Kone var nylig død, siges der, men han havde Børn og Gaard og Jord. Han anfører vel, at han havde Uvenner, men hans Udtalelser tyder paa, at det er ulykkelige Forhold af anden Art, der driver ham bort, dog vel nok i Forbindelse med den store Udve, som tidt har ført saamangen ung og kraftig Islænder ud til fremmede Lande.

Hvad han oplever, vil han selv fortælle. Han lader til at have været en velbegavet, ret mærkelig Mand og i Besiddelse af flere Skolekundskaber end almindeligt var hos Datidens Almue, hvilket bliver hans Livs Redningsplanke, da han hjælpeløs og fortrukken vagabonderer om som Skolelærer i Thylands fattige Landsbyer. Det er mere forunderligt, at han under sit omflakkende Liv som Sømand og Soldat har bevaret disse Kundskaber og sin livlige Aand, end at han efter alt det han har gaaet igennem af Sult og Savn og Lidelser, har søgt at drukne disse i Brændevinens dulmende Draaber. Han har været en Type paa hin Tids saa mangfoldige vagabonderende Existenser og har rimeligvis været vel bekendt i de Egne, hvor han i saa mange Aar søgte at opholde Livet ved at undervise Bønderbørnene i de mest elementære Regne- og Skrivekundskaber og morede og forbausede Forældrene med at fortælle om sine Eventyr i fremmede Lande.

Hans aldrig blivende Ro fører ham endnu engang tilbage til Hjemlandet omtrent 1796; men stadig utilfreds med Forholdene, skuffet af sine Børn og uvenlig behandlet af Slægt og Øvrighed, drager den gamle Mand atter til Danmark, til Egnen oppe omkring Limfjordens lave Bredder, og i Taagerne fra det barske Vesterhav tabes de sidste Spor af hans urolige Liv.

Udg.

Om Forfatteren til dette Skrift, der her for første Gang offentliggøres, vides desværre saare lidt udover hvad han selv beretter her i sine Oplevelser, der dog omfatter de vigtigste Afsnit i hans Liv. Han nedstammede fra en anset islandsk Slægt, i lige Linie fra Lovmand *Eggert Eggertsson* i Vigen i Norge, der blev adlet af Kong *Hans* den 9. August 1488 (jfr. *Diplomatarium Islandicum*, VI. Bind, Side 635—637, hvor hans Adelsbrev er trykt). Hans Forfædre boede i mange Slægtled paa Gaarden Snoksdal i Dala Syssel paa Island, og her var han født, men hvornaar, vides ikke. Af de sparsomme Oplysninger, der findes om ham i islandske Slægtregistre, fremgaar, at han, inden han rejste til Udlandet i Aaret 1753, har været bosat som Bonde paa Gaarden Geitastekk i Dala Syssel og været gift med *Gudrun Thorleifsdatter*, „der var af dansk Herkomst“, med hvem han havde to Børn, *Thorlev* og *Kristin*, som han omtaler i sit Skrift. Iøvrigt fremgaar det af dette, at han i sin Ungdom maa have nydt en temmelig god Opdragelse, saaledes skriver han en særdeles smuk Haandskrift og et Par Steder tyder paa, at han har havt nogen Kendskab til Latin, men af hvilken Grund han tog bort fra Island, har jeg ikke kunnet faa opklaret; meget tyder paa, at hans Hustru da har været død.

Om hans sidste Leveaar kan jeg ikke berette andet end, hvad Pastor *Bjørn Hjálmarsson* til Tröllatunga tilføjer i nogle Linier som Fortale og Efterskrift til Original-Manuskriptet. Heraf fremgaar det, at han har opholdt sig hos sine Slægtninge paa Island i nogle Aar og da har forfattet dette Skrift, som han har efterladt hos dem. Men i 1801 rejste han igen til Jylland, rimeligvis til Hobro, hvor han havde havt sine bedste Dage, efter Pastor *Bjørn Hjálmarssons* Beretning, der selv havde talt med ham. Rimeligvis har han derhen faaet sendt en aarlig Understøttelse paa 40 Rigsdaler fra sin Brodersøn, *Jón Jónsson*, der var Handelsbestyrer paa Isaffjord. Men hvornaar han døde vides ikke.

IV

Denne Oversættelse er foretaget efter Forfatterens egenhændige Haandskrift, der tilhører Landsbiblioteket i Reykjavik (Lbs. 1583, 4to.). Haandskriftet er fra *Arni Magnússons* Slægtninge overgaaet til Pastor *Hjálmar Thorsteinsson* i Tröllatunga (død 1819) og fra denne til hans Søn, Pastor *Björn Hjálmarsson* sammesteds (død 1853); men til Landsbiblioteket er Haandskriftet kommet fra Redaktør *Valdimar Ásmundsson* (død 1902). Saa vidt jeg véd, existerer der ingen Afskrifter af samme. Hvad selve Haandskriftet angaar, saa er det temmelig godt bevaret, men Skriften dog noget udvisket og Bogstaverne mange Steder utydelige paa Grund af daarligt Blæk.

Om selve Oversættelsen har jeg ikke andet at bemærke end at jeg har bestræbt mig for at komme Originalen saa nær som muligt, dog saaledes, at den logiske Sammenhæng ikke led derunder.

Jeg skylder min varmeste Tak til Herr Bibliotekar *Sigfús Blöndal*, der har læst min Oversættelse igennem og givet mig mange Vink med Hensyn til Sproget.

Reykjavik, 26. September 1917.

Páll Eggert Ólason.

I Oktobermaaned i Aaret 1753 rejste jeg fra Island med Skibsfører *Mørk* fra Bornholm med Fiskeskutteren „*Frederiksønske*“, som Kong *Frederik den Femte* havde skænket Island¹⁾ og som Landfoged *Skúli Magnússon* havde Opsyn med. Vi gik fra Reykjavík om Formiddagen og kom til Vestmanøerne om Natten. Da kom der en meget stor Hval, som fulgte med os i to Dage og en Nat. Vi kastede for den nogle gamle Fisketønder, som den knuste. Den holdt sig hele Tiden tæt ved Roret, men alligevel gjorde den os ikke nogen Fortræd. Vi sejlede for god Nordost-Vind, som varede i 9 Dage, indtil vi fik Fuglø i Sigte, der tilhører Kongen af England. Indbyggerne af denne Ø var mørkladne af Ansigtifarve og korpulente. Der fandtes hverken Køer eller Faar, efter hvad Mandskabet fortalte; Indbyggerne levede hovedsagelig af Fisk, Fugle, Æg og stundom Sælhundekød. Der var en stor Mængde Søfugle, det vil sige Maager, Aalemaager, Terner, Skarve og den Slags Fugle. Nu havde vi 80 Mil igen til Norge, men saa forandredes Vindretningen til Sydost, hvorved vi drev saa langt tilbage, at vi

¹⁾ Rettere: Islands Fiskeriselskab eller Interessentskab, der blev oprettet 1751—1752 paa Initiativ af Landfoged Skúli Magnússon. *Overs. Anm.*

fik England i Sigte og traf nogle Fiskere, der solgte os nogle meget store Fisk og Fugle. Vi maatte betale hver Fisk med 24 Skilling. Vi havde været paa Havet 14 Dage fra vi sejlede fra Fuglø, saa vidt jeg husker; vore Sejl, som var blevet beskadigede af Stormen, fik vi gjort i Stand, efter at den største Storm var overstaaet. Derefter sejlede vi for Nordvest-Vind fra England til Norge i 5 Dage, hvilket er 80 Mil. Om Natten saaes Fyret paa Lindesnæs, der brænder hver Nat til Vejledning for Søfarende, og for hvilket alle Skibe, der nyder godt af dette Fyr, maa erlægge Penge paa første Toldsted efter Skibenes Størrelse. Denne Skat betales til England som Vederlag for de Stenkul, der gaar med til at holde Fyret vedlige. Vi sejlede langs med Landet, indtil vi kom til Merdø,¹⁾ hvor den Lods, der kom til os, boede. Dér maatte jeg fremvise mit Pas, som Lovmanden *Magnús Gíslason*²⁾ havde udstedt som konstitueret Amtmand. Da jeg kom i Land, gik jeg ind i en Drikkestue, hvor mange [Sømænd] var forsamlede, fra England, Amsterdam, Frankrig og Portugal. Folk sad der omkring 3 Borde. Drikkevarerne var fransk Brændevin og engelsk Øl til 2 Mark Potten, [derhos] Kaffe, god Mad overstrøet med stødt Sukker og Oxekødssuppe. Det undrede mig, at Lodsens var i Stand til at traktere de mange, som sad omkring

1) Nærved Tromø, Nedenæs Amt.

2) Magnús Gíslason (1704–1766) var en dygtig islandsk Embedsmand, blev Landstingsskriver 1728 og Lovmand allerede 1732, konstitueret Amtmand 1752, fik Beskikkelsesbrev 1757 og er den første islandske Amtmand i Island. Han er gennem sin eneste Datter Sigridur, der blev gift med senere Stiftamtmand Ólafur Stephensen, blevet Stamfader til den Stephensenske Slægt. *Overs. Anm.*

Bordene, for slet intet, hvilket da heller ikke blev Udfaldet, for da de skulde tage Afsked, gav de fleste af Skibsførerne 10 Rigsdaler, Matroserne 5 eller 4 Rigsdaler for dette Aftentraktement. Man morede sig med at spille Kort om Penge og Skak. Dengang forstod jeg kun lidt Dansk og endnu mindre andre Sprog, og skøndt de gerne vilde tale med mig, kunde jeg ikke forstaa dem. Min Skibsfører betalte for mig, og jeg havde ogsaa frit Underhold om Bord i Skibet, hvilket Pastor *Vigfús*¹⁾ i Hitardal skaffede mig hos Landfoged *Skúli [Magnússon]*. Nu tog jeg Afsked med min Skibsfører, som skulde ligge i Norge, saa vidt jeg husker i Frederiksstad, og laste Jagten med Tømmer til Bygning af Huse i Reykjavík. Derfra sejlede jeg med en anden Skibsfører, ved Navn *Jens Rasmussen*, som skulde til Kjøbenhavn. Vi sejlede mod Øst langs med Landet til en Havn, ved Navn *Hestegaard*; vi fik Modvind, saa jeg maatte gaa i Land, hvor jeg logerede hos et Par gamle Ægtefolk, og betalte 2 Skilling for Sengen hver Nat og 4 Skilling for hvert Maaltid. Jeg vilde have Mælkegrød, som jeg ogsaa fik, men den smagte af Vand, saa jeg sagde til Konen, at hun havde kommet Vand i Mælken. Men hun bedyrede, at det var Løgn. „Kom med mig i Morgen,“ sagde hun, „naar jeg malker mine Køer i Stalden,“ hvilket jeg ogsaa gjorde og passede paa, at hun ikke kom Vand i Mælken. Derpaa kogte hun Grød til mig, der smagte

¹⁾ Provst Vigfús Jónsson i Hitardal (død 1776, 70 Aar gammel), Søn af Historikeren Provst Jón Halldorsson i Hitardal og Broder til Historikeren Biskop Finnur Jónsson, er kendt som Personalhistoriker og Genealog. *Overs. Anm.*

ligesom før, og jeg maatte saa fortælle hende om den islandske Mælk, men kunde dog ikke forklare for hende hele Landets Tilstand, da jeg ikke kunde tale Dansk rigtigt.¹⁾ Det gamle Ægtepar vilde gerne tale med mig om et og andet; de var meget elskværdige og skikkelige og trakterede mig med Æbler og Pærer, uden at kræve Betaling; der var hverken Dans eller nogen Drik, undtagen Kaffe. Her opholdt jeg mig vistnok i 4 eller 5 Nætter. Den sidste Nat, jeg sov dér, kom Konens Broder, der boede højt oppe i Landet. Han var klædt i en vid Kjortel med en Lue paa Hovedet. Jeg troede først, at han havde været i Island, thi han talte Islandsk med mig og vi begyndte at synge nogle Aftensalmer, f. Ex.: „Dag og Lys Du Herre er“ og „Den lyse Dag forsvunden er“, for det meste efter islandsk Ordlyd, naar undtages nogle Ord, som lød anderledes. Den samme Mand gav mig et Bælte med en stor Kniv paa Siden. Tidligt om Morgenen kom Lodsens for at hente mig, og jeg tog saa Afsked med det gamle Ægtepar, der skænkede mig en Havrekage, saa stor som en Karbund, og gik saa om Bord til Skibsføreren *Jens Rasmussen*.

Nu agtede vi at sejle til Kjøbenhavn og var naaet 8 Mil ud til Søs, da vi fik Modvind og maatte vende tilbage til Norge igen, hvor vi ankrede et Sted, ved Navn Brevik; dér maatte jeg ogsaa i Land og fik Herberg hos en Styrmand, der holdt Sengen, syg af Brændevin. Han var ugift; hans Moder, der

¹⁾ Han mener naturligtvis Norsk. Navnet paa den Havn, han besøger, „Hestegaard“, er vistnok forvansket.

holdt Hus for ham, var meget gammel og gik i Barndom. Der opholdt jeg mig i 3 Nætter. Hun gav mig 2 Potter godt Øl for 1 Skilling, som ellers kostede 4 Skilling, og saaledes var Prisen paa andre Madvarer, saa at jeg ikke behøvede at bruge mange Penge her. Styrmanden stod ikke op saa længe, jeg opholdt mig her, men drak megen Brændevin. Hans Moder gav mig Kaffe, da jeg tog Afsked med hende og da Lodsens tidlig om Morgenen kom for at hente mig.

Vi sejlede af Sted og satte vor Kurs til Kjøbenhavn. Da vi var naaet 14 Mil fra Norge, blev Vinden østlig, saa at vi ikke kunde komme forbi Skagen, da Vinden altid blæste mere og mere sydlig med Storm. Vi drev ind imod Jylland og var nær ved at strande paa Skagen. Natten var lang og uden Maaneskin. Ved Daggry saa vi Klitmøller, meget nær os, Skærene var rundt omkring og Vinden meget ugunstig. Vi hejste vort Flag paa Stormasten, og Lodsens kom ud til os og viste os Vejen, saa at vi blev fri for Skærene, holdt saa til paa Havet i Storm i 5 Dage, tabte vort Fokkeskød og Hundehuset. Da forandrede Vinden sig, saa vi fik god Bør gennem Kattegat, og sejlede forbi Skagen Kl. 8. Men henimod Kl. 9 var vi nær ved at strande paa nogle Skær ved Sveriges Kyst, som kaldes Pater-Noster Skær,¹⁾ Natten var lang og Veiret tykt, og vi kunde ikke se Land før ved Daggry, da vi fik Kullens Fyr i Sigte, og havde da 5 Mil igen til Helsingør. Nu blev Vejret klart, og Kl. 12

1) Paternoster-Skærene ligger i Kattegat ud for Marstrand.

Middag naaede vi til Kronborg, hvor vi maatte i Land for at fremvise vor Toldseddel, som lød paa 500 Tønder Trondhjems Sild og 4 (?) Skippund Klipfisk. Derfra gik vi ud til Kongens Vagtskib for at vise, at Kongens Told af vor Last var betalt. Derpaa sejlede jeg fra Helsingør til Kjøbenhavn, som er 5 Mils Vej.

Paa Landet saa jeg mange Vejrmøller, der med deres store Vinger drejede sig hurtigt omkring af sig selv, hvilket vakte min store Forundring. Der saa jeg ogsaa Kobbermøllen, hvor Hamrene, to i Tallet, naar Kobberet blev hvidt af Ilden, løftedes højt fra Ambolten og slog Kobberet saa længe som Smeden holdt det paa Ambolten; og naar det kom i Ilden, blæste Bælgene af sig selv, hvilket højlig forundrede mig.¹⁾

Da vi kom til Vagtskibet i Kjøbenhavn, maatte vi fremvise vor Toldseddel fra Kronborg angaaende vor Last. Jeg maatte ogsaa for Kongens Kommandør vise mit Pas fra Island. Derfra gik vi op paa Kongens Toldkammer og jeg til den vagthavende Kaptajn-Lieutenant for at fremvise mit Pas. Da jeg var gaaet derop, spurgte man, — hvoriblandt ogsaa Vejeren, — min Skibsfører om, hvem den Fremmede var, der gik til Vagten med sit Pas. Skibsføreren sagde da, at jeg var en Islænder, og fortalte derpaa, at Landet var meget slet i den Henseende, at der ikke voxede Korn. Vejeren sagde saa: „Det Folkefærd kan vel ikke have store

¹⁾ Det er rimeligvis Hammermøllen ved Hellebæk, han har besøgt, da han laa ved Helsingør.

Kræfter, eftersom de ikke spise Brød.“ Skibsfø-
 ren svarede: „Han er ikke saa kraftløs endda, thi
 naar han tager fat i Tovene hos os i Skibet, er
 han ligesaa stærk som to af mine Folk.“. De sagde:
 „Kald paa ham, naar han kommer fra Vagten!“
 Da jeg kom tilbage, blev jeg tilsagt at møde
 hos Kongens Vejer. Jeg var bange for at gaa der-
 hen, da jeg vidste, at jeg ikke havde noget med
 ham at gøre; men jeg gik dog alligevel op til ham.
 Han spurgte, om jeg kunde løfte de Lodder, der
 hver vejede 10 Lispund. Jeg svarede, at det vel
 ikke var noget Kunststykke at løfte et af dem, og
 jeg tog mit Lommetørklæde og knyttede det om
 Haandtaget paa et af de 10 Lispundslodder, derpaa
 tog jeg mit Halstørklæde og knyttede om det næste,
 løftede dem derpaa begge to, det ene med højre
 Haands Langfinger, det andet med venstre Haands
 Langfinger, stod saa op med begge 10 Lispunds
 Lodderne i hver Haand. Den Gang var der over
 300 Mennesker paa Toldboden, hvoraf ingen kunde
 gøre mig det efter, uden en fra Bornholm; men
 ingen af os kunde gaa med Lodderne.

Derpaa gik jeg op i Toldbodgaden til Skibsfører
Mørks Hustru, med hvem jeg rejste fra Island til
 Norge. Jeg overbragte hende Hilsen fra hendes
 Mand og fortalte hende, at han var sund og uskadt,
 og havde det godt i enhver Henseende, undtagen
 for saa vidt, at han maatte undvære sin Hustru
 saa længe. Efter min Mening blev hun ikke altfor
 bevæget over at maatte bære dette Kors; maaske
 har hun ogsaa haft Midler ved Haanden til at døve

Sorgen, ligesom han i samme Maade i Norge. Hun spurgte mig, om jeg havde nogle Venner eller Slægtninge her i Kjøbenhavn. Jeg sagde som det var, at jeg havde her en kødelig Broder, som havde skrevet efter mig, men alligevel følte jeg Sorg i Hjærtet paa Grund af mine Tanker, som jeg ikke vilde aabenbare for nogen dansk Mand. „Du skal være her i mit Hus uden Betaling, indtil jeg faar talt med en Islænder, der kan bringe mig sikre Efterretninger om, hvor din Broder opholder sig,“ sagde hun. Jeg satte mig saa tilbords og fik Mad og Øl. Det var mig dog en Sorg ikke at faa nogen af mine Landsmænd at se. Denne Dag var Lørdag. Søndagen efter kom en Islænder i Huset ved Navn *Thorlak*, fra Vestmanøerne, som kendte min Broder. Skibsførerkonen sagde til denne Mand: „Du vilde gøre mig en Tjeneste, hvis Du kom herhen igen i Morgen og gik med denne Person til hans Broder.“ *Thorlak* lovede at gøre dette. Han hentede mig Dagen efter op til Malenborg¹⁾ og viste mig Borgen, hvor Herren²⁾ boede, i hvis Tjeneste min Broder var, men man turde ikke gaa længere med mig, da det saa ud som et Slot. Da jeg var ukendt, vidste jeg ikke, efter hvem jeg skulde spørge. Da jeg kom til Porten, ringede jeg og der kom en ud, som spurgte, hvem jeg søgte. Jeg spurgte ham igen, om der ikke i Herrens Tjeneste var en Islænder. Han sagde Nej, „men her er En ved Navn *Monsieur Magnus*,³⁾ men han er fra Sverige.“ „Vær

1) Saaledes Originalen, sikkert Amalienborg.

2) Her sigtes til Kammerraad Schumacher, hvorom senere.

3) Hans Navn var imidlertid Vigfús Magnússon, men maaske han har været kaldt eller ladet kalde sig Magnus i Schumachers Hus.

saa god at hente ham til mig.“ Han siger: „Nu skal jeg finde ham.“ Et Øjeblik efter kom min Broder. Han var velklædt, nylig hjemkommen med sin Herre, og tog mig med sig op paa sit Kammer. Jeg fortalte, hvorledes jeg havde det og hvad værst var, at mit Tøj var hos Skibsfører *Jens Rasmussen*, som laa i Nyhavn, og at jeg ingen Penge havde til at indløse det. Han sagde: „Her er ikke godt at faa Penge tillaans, men jeg skal dog se efter, om jeg har saa mange Penge, som behøves. Kom med mig til Skibsføreren; jeg vil selv tale med ham.“ Saa gik vi begge to og fik mit Tøj udleveret, hvilket kostede 10 Mark, som var Betalingen for Kosten ombord. Jeg bar mit Tøj indtil jeg med min Broder kom til Store Kongensgade. Der boede *Jón Jónsson*, Broder til *Jón* i Groustadir, som havde lært at tilskære Klæder. „Du er saa venlig at modtage min Broder som Sengekammerat for Venskabs Skyld,“ sagde min Broder; men mig bad han komme til sig næste Morgen tidlig. „Min Herre lader opføre et Hus, hvor der skal væves Silke, naar Huset er færdigt. Du kan faa 16 Skilling om Dagen. Dér vil der falde Arbejde i Vinter, og naar det bliver daarligt Vejr, skal Du tale med Kusken, om han ikke trænger til en, som kan hjælpe ham med Hestene i Stalden.“ Næste Morgen gik jeg saa til dette Arbejde og var der saa længe Arbejdet varede. Naar det var umuligt at arbejde paa Grund af daarligt Vejr, gik jeg i Køkkenet til Pigerne, som ofte gav mig Smør og Brød, ligesom ogsaa Kusken. Men jeg kunde ej slaa mig igennem med

disse Penge, særdeles ikke naar Vejret var daarligt; for Sengen skulde jeg betale 7 Skilling om Ugen, og derhos for Vadsk af mit Tøj; jeg blev derfor nødt til at laane Penge, hvilket jeg ikke vovede at lade min Broder vide, da han ikke vilde høre andet end at alt var nok til mig. Han selv spiste ved sin Herres Bord og vidste ikke af Vanskeligheder at sige. Han fraraadede mig at give mig i Haandværkslære, da jeg var for gammel dertil.

En Dag kom han til mig og sagde, at han havde talt med en Overkøbmand, som havde været i Grønland, og at han havde stærkt opfordret ham til at lade mig rejse derhen som Arbejdsmand og være der 3 Aar, for ellers kunde jeg ikke komme dertil; der skulde ogsaa være mange Islændere, som jeg kunde tale med, deriblandt *Gudmund Gudmundsson* fra Dalerne og en anden ved samme Navn fra Midfjorden.¹⁾ Med begge disse to talte jeg. Jeg sagde til min Broder, at det vel var bedst, at jeg rejste derhen, og han meddelte sin Herre dette og gik i Borgen for mig, da jeg behøvede Penge; jeg fik saa et halvt Aars Løn i Forskud, saa meget som jeg behøvede til Rejsen. Min Broder skulde staa for Indkøbene, hvad der snarere blev til hans end til min Fordel, naar alt kom til alt.

Efter at jeg var bleven antaget til Grønlandsrejsen, skulde jeg arbejde oppe i det grønlandske Kompagni for samme Løn som før; saaledes arbejdede jeg ved Skibet, som sejlede til Grønland til fastsat Tid. Dengang jeg gik op i det grønlandske

¹⁾ En Egn i Hunavats Syssel i det nordlige Island. *Overs. Anm.*

Kompagni, troede jeg, at jeg aldrig blev saa godt kendt, at jeg kunde finde Vej i Staden; thi Bygningerne ligger saa tæt og der er saa mange Skælme og Banditter. Der findes ialt 22 Kirker, store og smaa. Alligevel er Staden ikke større end at jeg kunde gaa fra den ene Ende til den anden paa et Kvarters Tid, naar jeg gik rask. Den Tid jeg var der, mødte alle Soldater for Slotsporten for at paradere for Kongen, derpaa Livgardisterne ridende paa deres Heste med Tornystrene bag Saddelen. Dér kan man ogsaa tidt se Soldater blive piskede, undertiden for smaa Fejl. De store Tyve gaar fri, men de smaa fanger man; et Land *uden* Konge er ilde stedt. Kjøbenhavn er god for den, som har Penge nok; dér kan man faa alting for Penge, hvad enten det er Spisevarer eller Klæder, og man kan se mange Ting, gode og slette. I min Tid var der gode Prædikanter, men alligevel kunde Præsten tidt paa Prækestolen høre Øxeslag og Savning fra en Mængde Skibstømmermænd og Bolteslagere, af hvilke de fleste er fra Holmen. Grunden er den: Kongen betaler dem kun lidt for Holmens Arbejde, og om Søndagen lader han dem ikke arbejde. Nu er der mange Købmænd, som behøver al Slags Arbejde om Søndagen, saavel Kinafarere, Vest- og Stratsfarere som og Skibsførere og Købmænd, og ingen klager over, at fattige Folk prøver at tjene til Livets Ophold paa enhver ærlig Maade. Kongen hverken befaler eller forbyder det. Derfor er saa stor Straf overgaaet Kjøbenhavn, mest Ildsvaade og Dyrtid. Jeg har ikke hørt, at noget Slot er blevet

opbrændt, uden i Kjøbenhavn, og dog har jeg været vidt om i Verden. Et Jordskælv ødelagde Lissabon, men hvad skal vi saa sige om Kjøbenhavn? Først brændte Slottet op og derpaa Staden.¹⁾—

Nu begyndte jeg at udruste mig til Grønlandsrejsen med Skibsfører *Lars Pedersen* og Præsten *Nikolaj Rask*. Vi sejlede fra Staden i Begyndelsen af Sommeren. Derefter laa vi længe udenfor Norge, da Vinden var os imod. Det varede vel 14 Dage inden Søndenvinden kom, som blæste i 5 Dage, saa vi fik Shetland i Sigte, hvilket Land tilhører den engelske Konge. Der er Fiskeri og god Græsgang for Faar, men det værste dér er ellers Taage eller Damp, som ikke vil gaa bort. Saa ofte jeg har været der — og jeg har været der tidt og mange Gange — har der enten været Søndenstorm eller Taage med let Regn, hvilket er usundt Vejrligt. Mange bliver der syge af Skiørbug,²⁾ som ligger i Luften. Efter at vi var kommet derhen, fik vi Nordenvind imod, saa at vi ikke kunde komme frem i 8 Dage.

Kort sagt, vi var 6 Uger fra Kjøbenhavn til Grønland. Dér saa jeg Isbjærge som de højeste Klipper i Island, og hvad værst er, de farer lige imod Vinden, da de driver mere med Strømmen end for Vinden, paa Grund af, at største Delen af dem er i Søen, saa at Sejladsen til Grønland er farlig for

1) Man ser, at dette maa være nedskrevet efter Christianborg Slots Brand 1794 og den paafølgende store Ildebrand i Kjøbenhavn 1795, som Forf. mener er overgaaet Byen som Straf for Ugudelighed og Misbrug af Helligdage.

2) I Marginen skriver Forf.: Skiørbug forvolder Betændelse af Kødets, gør Tænderne løse i Hovedet, Senerne trækkes sammen i Legemet, og forvolder Lus; de Syge dør med Maden i Munden. Lægemedel herimod er Kokleare.

Skibene, der gaa derhen fra Holland, Frankrig, England ligesom ogsaa fra Holsten og Pommern, nogle paa Hvalfangst, andre paa Sælhundefangst og Klapjagt, hvor de slaa Sælhundene paa Isen, mest de store saakaldte Klapmydser. Af Grønlænderne køber de Ræveskind, Rensdyrskind, Hvalbarder samt Hareskind, af hvilke Hattemagere benytter Ulden eller rettere Harehaaret til Hatte, som allevegne er de dyreste. Hvor disse Nationer kommer i Land og hvor de uhindrede kan gøre som de vil, bliver maaske ikke Guds sjette og syvende Bud saaledes efterlevet som det sig bør. Gud véd bedst alle Ting. Alligevel saa jeg Børn hos vore Folk, (jeg mener *døbte* Grønlændere), der boede ved Købstaden og som var Bastarder, jeg vil dog ikke sige alle. De fremmede Nationer købte ogsaa i Tusindvis af Tobaksdaaser af Skind, som var lavede med saadant Mesterskab, at man maatte undre sig derover. De benyttes til at forvare Røgtobak. Til Klædebrug købte de Kjoler af Sælskind, forede med Rensdyrskind, nogle brugte ogsaa forede Rensdyrskinds-kjoler, forfærdigede efter udenlandsk Mønster, ligeledes Skindtrøjer, Benklæder, Støvler og laadne Strømper af samme Slags, alt godt gjort. Tran køber de ogsaa. Alle disse Varer betaler de meget højere end de Danske, saaledes giver de for 5 Ræveskind en lille Kobberkedel, og al anden Betaling. De Danske betaler for 70 Ræveskind en gammel Bøsse, som ser godt ud, da den er nylig blevet oppudset, men naar Grønlænderen begynder at bruge den, saa duer Staalet og Laasen ikke,

saa de nødes til paany at betale, for at den kan sættes i Stand hos Købstadsfolkene.

Nu vil jeg holde op med at tale om de fremmede Nationer, men vende tilbage til mit tidligere Emne, nemlig Isen i Grønland.

Jeg var altsaa Sønden for Landet; efter Skibsførerens Udsagn var der 15 Mil til Land. Mod Syd og Sydvest saa jeg, at der ligesom laa Krigsskibe i Hundredevis, ja i Tusindvis. Jeg saa store Borge, jeg saa høje Fæstninger, Krigsskibene skød med saa forfærdeligt Knald, at jeg har aldrig hørt noget lignende fra Kanoner. Det sang for mine Øren. Men snart blev jeg overbevist om Virkeligheden og at de Danske narrede mig;¹⁾ jeg havde jo ogsaa en Byrde paa min Samvittighed, naar jeg ihukom Island og hvilken Grund der var til min Bortrejse. Jeg saa paa Land de høje Bjærge og en smal Kyststrækning. Skibsføreren kom til mig og forklarede mig Isens Natur, hvilken jeg i Begyndelsen ikke vilde fæste Lid til. Da vi talte herom, saa jeg to Skindbaade og en Mand i hver Baad, som raabte og sagde „Omiasuak“ tre Gange, hvilket betyder: „O, du store Skib.“ Vi gav dem et Tov for at fæste Baadene og tog dem op paa Dækket. Søen var meget høj. Disse Grønlændere skulde ledsage os ind til vor Havn. De blev søsyge begge to og brækkede sig.

Vi laa tre Dage ud for Landet; paa den fjerde kom vi ind i Havnen, som kaldes Frederikshaab.

¹⁾ Der har altsaa været Isbjærge han saa, og Larmen fra dem han hørte, naar de kælvende.

Da aabnedes mine Øjne, saa at jeg kun havde Anger og Sorg for Øjnene. Købmanden *Dalager*¹⁾ kom om Bord og bød os velkommen. Jeg gav mig til at tale med min Landsmand *Gudmund Jørgensson* fra Midfjorden. Han var storsnudet og lod som om han ikke kunde tale Islandsk, da han havde været borte i fire Aar. De Danske, som skulde være mine Fæller, kivedes og drak Brændevin. Købmanden truede dem med Straf og Præsten prækede for dem, men der var ingen Undtagelse. Naar der skuldes arbejdes, blev vi Islændere satte dér, hvor ingen af de andre vilde være. Jeg var ligesom i et Fængsel; der var lang Vej hjem til Island, og hvorhen skulde jeg flygte? Allevegne fra lød der Eder og Forbandelser. Naar jeg gik ud, saa jeg snedækte Klipper og Is og Eskimoer. Naar jeg vilde bede til Gud om Hjælp, blev jeg holdt for en dum Nar, kort sagt, jeg skulde fornægte Gud og hans hellige Ord. Jeg slog Sorgen hen med Drik, men alligevel var der dog en Ting, som holdt mig tilbage herfra, den Gud bedst véd. — Den første Morgen begyndte vi at losse Skibet og Assistenten med at slaa os, for at forebygge, at vi kom i Haarene paa hverandre, medens vi var i Kompagniets Tjeneste. Brændevin fik vi nok af, men de, som havde nøje Kendskab til denne Tjeneste, var dog alle blevet kede af at arbejde dér. Købmand *Dalager* rejste hjem, men forhenværende Assistent *Wulff* blev hans Efterfølger. Han havde

¹⁾ Købmand Christopher Carl Dalager (1726—1799), Overassistent ved Jakobshavn 1771, døde som Leder af Handelen og Hvalfangsten ved Klokkerhuk 1799 efter 53 Aars Tjeneste i Grønland.

været Matros i Kinafart, men han vidste ikke Besked om nogen som helst Ting, uden med ugudeligt Levnet. Da han blev Købmand, sagde han som Roboam, at hans mindste Finger skulde blive tungere end hans Faders Hænder, og at *Dalager* havde været altfor god imod os, men at han vilde lære os at bøje os under ham og være lydige. Den Stakkel, som skulde være vor Præst, var norsk; han var en stolt Mand, men havde ingen Klæder og maatte af en hjemrejsende Købmand købe grønlandske Klæder, som denne havde ladet sy til sig. Til Foraaret ventede han sin Kone, som var Skomagerdatter. Disse to Lømler behandlede os meget haardt denne Vinter. Præsten holdt altid Guds-tjeneste ved Midnat og ved Sextiden hver Morgen; de, som da ikke var staaet op, maatte vente Straf. Kulden var meget streng, endskøndt vi lagde saa meget i Kakkelovnen, at vi ved Ilden kunde tænde vore Piber inden vi gik i Seng, sædvanlig ved Midnat; men alligevel før Sextiden om Morgenens Isen bleven saa tyk paa Vinduesruderne, at vi ikke kunde se om det var Nat eller Dag, og Loftet oven os var at se til som dækket af Is. Alligevel maatte vi fra vor kolde Stue gaa ind i en anden for at synge danske Salmer, af hvilke jeg kun forstod lidt den Gang. Vi fik hver Maaned uddelt vor Kost, som bestod af 5 Pund Smør, 4 Pund Flæsk, 8 Pund Kød af jyske Gammelkøer og 28 Pund Skibsbrød, derhos en Tønde Øl til 9 Uger, og Brændevin hver Morgen, naar Købmanden fandt det passende for os. Efter at vi havde losset Skibet

og lastet det igen med Varer fra Spækhuset, Sæl-hundetran og andre Varer, mest Skind, Hvalbar-der, Ræveskind og Hareskind, skulde vi op i Mo-sen for at skære Tørv til Brændsel om Vinteren. Ved Nitiden spiste vi Vandgrød, der smagte godt, naar vi havde Smør at komme i den, men hvis vi intet havde, fik vi ikke mere, før Tiden var ud-løben. Hver Tirsdag og Torsdag blev der kogt Kød for os med Ærter til, en Pægl til hver; dette lavede Kokken til Middag. Hver Mandag, Onsdag, Fredag og Lørdag fik vi Grød, i hvilken vi kunde komme Øl eller Smør efter Behag. Naar vi bestilte noget, skulde vi have en Dram, naar Købmanden havde Brændevin. Ligeledes skulde der være 2 Tønder Brændevin om Aaret til 9 Mænd. Jeg solgte mit Kokød til Præstekonen for Krudt og Bly og under-tiden Synaale. Naar vi havde skaaret Tørven, skulde vi ud til Øerne langs med Landet, 15 eller 18 Mil, for at søge Drivtømmer til Brændsel. Vi var da 4—5 Uger borte hjemmefra. Undertiden manglede vi Mad og maatte skyde Fugle, Ænder, Ryper og Harer. Tidt kunde vi ikke komme frem for Is, naar Vinden blæste fra Syd, hvilket ofte hændte.

Vi kunde oppe fra de højeste Bjerge ikke se saa meget aabent Vand, at en Fugl kunde sætte sig derpaa. Isen kunde gaa bort i én Nat, saaledes at vi kunde fortsætte vor Rejse, men den kunde og-saa ligge i en Maaned, saa at Købmanden maatte sende Grønlændere til os med Fødevarer paa deres Smaabaade, der er saa lette, at Indbyggerne kan bære dem paa Hovedet som en let Byrde; de kan

ogsaa sove i dem paa Land, for de er omviklede med Skind. Nederst i Bunden er der dobbelt Hundeskind. Grønlænderne har paa Overkroppen en Skjorte af Fuglehamme med Fjerene ind imod Kroppen, ovenover den har de en Trøje af Rensdyrskind, som er saa varm, at selv om de var ude i den største Frost, som kendes her i Landet, vilde de ikke tage nogen Skade; ved Trøjen er der fæstet en Hætte. Der ovenover har de en vandtæt Skindkofte med Hætte. Naar de paa Vejen kan fange Sælhunde og Fugle, har de det godt, thi de spiser Sælhundespæk skaaret i smalle Strimler med Skindet paa, hvilket er deres bedste Føde; de spiser Hjærtet, Lungen og Leveren raa, og Blodet drikker de uden at lade det tilberede. De tager aldrig paa Rejse uden at føre smaa vindtørrede Sild og Sælhundespæk med sig. Saaledes er deres Føde. Jeg kender Grønlændere, som har gode Kræfter, endskøndt de undertiden lider af Mangel; Prøver herpaa har jeg set med egne Øjne.

Efter at vi var hjemkomne gjorde vi os tilgode efter den lange og besværlige Rejse, og naar Brændevinen begyndte at stige til Hovedet, vilde enhver være den største, hvoraf fulgte Uenighed, Eder og al Slags Skænderi; undertiden maatte Straffen stifte Fred. I min Tid var det daarligt at være i Grønland paa Grund af, at man ansaa Landet for meget slet, og det var vanskeligt at faa Folk derhen. Dette sagte man i den Hensigt, at Købmanden og Præsten kunde have frit Ophold hele deres Levetid, naar de havde boet dér i den fast-

satte Tid, som for Præsten var 6 Aar; derefter skulde han have det bedste Præsteembede, men hvis intet saadant var ledigt, Kongens Pension, som er 300 Rigsdaler. De gør ynkværdige Beretninger om de Kvaler de har maattet udstaa, og dog har en Biskop i Island ikke saa gode Dage som de. De er sendte derhen for at opdrage disse Hedninger, føre dem paa Salighedens Vej, efter hvad deres Kaldsbrev udvider. De gaar i Skole eller gik hos salig Herr *Egede*, som opholdt sig dér i 14 Aar hos sin salig Fader, *Hans Egede*, som var Præst i Norge, men fik aabenbaret i en Drøm, at han skulde kristne Grønlænderne. Efter min enfoldige Mening vilde jeg ønske, at det aldrig var sket, thi de, som nu varetager deres Undervisning eller hvad jeg skal kalde det, gør sig den Skændsel, at Hedningerne efter Naturens Love vel kan overbevise dem om deres ugudelige Levnet. Naar Hedningerne er kommet under deres Varetægt og Undervisning, lærer de med det samme at drikke Brændevin, drive Hor, stjæle, lyve og gøre Nar af andre. Præsten bryder sig kun lidt om dem; Degnen har det sværeste Arbejde med at lære dem at læse, og naar de er naaet saa vidt frem, gaar de ind i Præstens Stue og læser for ham en Gang om Ugen om Vinteren. Om Sommeren gaar hver til sit Arbejde; de, som er fra Nord, gaar mod Syd, og de fra Syd mod Nord, begge paa Rensdyrfangst, med Korer og Børn og alle deres Ejendele, samt deres Hunde. Naar de er borte fra deres Hjem, lader de deres Vinterføde blive hjemme, som er smaa

Sild, Spæk og Sælhundekød, der ligger nedgravet i Grave, og de behøver ikke at frygte for, at nogen stjæler fra dem, thi den Synd, at den ene stjæler fra den anden, foragtes af alle Hedninger. Men hvis de kan se deres Snit til at stjæle fra Købmanden eller fra de Fremmede, bliver det ikke anset for Synd, for de er jo rige og de stjæler jo fra dem selv ved Køb og Salg.

Denne Rensdyrfangst, i hvilken saavel de kristne som de hedenske Grønlændere deltager, varer til Mikkelsdag, men inden de rejser hjemmefra, fanger de saa mange smaa Sild, at de med Koner og Børn har mere end nok for det Aar, omend der findes de hedenske Grønlændere, som har 2 eller 3 Koner at forsørge og, hvad der er endnu mere, deres Mand har dem alle lige kære, og de forliges godt indbyrdes. Naar Rensdyrjagten tager Ende eller slaar fejl, bliver Tiden ikke unyttet, men saa begynder de paa Sælhundefangst, og de kommer hjem med Baaden fuldlastet af Kød; denne Baad har en indre Bygning som andre Skibe, men er overtrukken med Skind; der er gerne tre Aarer paa hver Side. Den er lang og smal, saa lang som udenlandske Fiskerbaade. I høj Søgang er der to Kajakker paa hver Side, for at den ikke skal kæntre. Naar Baaden har været paa Søen i to Dage, maa den tørres den tredie Dag. Baaden roes af Kvinder, men en Mand sidder ved Roret. De benytter 2 Sejl af Skind; den ene Mast er midt i Skibet, den anden i Forstavnen; der findes ogsaa to Horn af Træ, for at hindre, at Baaden bliver beskadiget

af Isen. Naar de træffer hverandre, de, som kommer fra Syd, og de, som kommer fra Nord, hver med sin Føde til Vinteren, bliver der stor Glæde paa begge Sider. De opslaar deres Telte tæt i Nærheden af hverandre, tager Trommerne frem, som bestaar af Tøndebaand, hvorover der er strakt Skind uden Haar, og de bruger en Træpind til at slaa med paa Skindet, ikke stærkere end at man lige kan høre det. Alle Kvinderne er med, naar denne Leg begynder, Spillemanden synger selv og alle Kvinderne med; naar de kommer til Hovedordene i denne Sang, bliver Spillemanden ligesom ude af sig selv og er nærved at falde i Afmagt, saaledes at Kvinderne alene maa holde Sangen gaaende. Naar Spillemanden kommer til sig selv igen, tager han atter fat paa Trommen, gør Grimaser med Ansigtet og vrider alle Legemets Lemmer. Jeg kunde ikke forstaa Meningen af denne Leg, men med mig selv antog jeg det for at være en hedensk Forlystelse. Derpaa begyndte de at vise hinanden deres Fangst og Rigdom, og tilsidst blev det hele til et Gilde. Denne Sammenkomst kunde vare 3—4 Dage. Retterne bestod af: 1° vindtørret smaa Fisk, 2° raaddent Sælhundekød, 3° vindtørret Sælhundekød, 4° kogt Sælhundekød, 5° Sælhundeblodsuppe, 6° Rensdyrstarmeskarn med Spækstykker, 7° sorte Bær med Sælhundespæk, 8° Ulkesuppe med Tran, 9° spiselige Alger af den Art, som findes i Tangen med lange Blade, 10° tørt Harekød. Retterne er vistnok flere, men jeg har glemt dem. Saa tog hver hjem til sig selv, for saa begyndte

Sælhundefangsten, mens Kvinderne sætter Husene i Stand, for at de kan være varme. Paa den Tid havde vi ingen Ro i Købstaden, for naar de begynder med Sælhundefangsten, kommer de strax til Købmanden, og saa maa Baaden ud med Assistenten og 5—6 Mand. Dette varer saa længe Søen er aaben. Vi maatte rejse 12, 17, 18 Mil bort, hver af os med sin Mad, sit Tæppe, Hovedpude og Underdyne. Hvor der var en daarlig Havn, vogtede vi Baaden efter Tur, dog havde vi altid Bøsser og Sabler med os, hvis der skulde forefalde noget. Naar Købmanden ikke selv var med os, købte vi alt, hvad vi kunde faa, saasom Skind til Klæder; men Ræveskind turde vi ikke købe, thi selv om de tav, der solgte dem til os, vilde Købmanden dog erfare af andre saavel Prisen som Tallet paa Ræveskindene, saa at han havde hørt det længe før vi kom hjem, og vi maatte da aflevere dem til ham eller miste vor Løn. Han vidste ogsaa meget godt, hvorledes vi var kommen ud af det med hverandre paa Rejsen, hvis nogen af os havde efterstræbt de grønlandske Piger og i saa Fald hvem.

Grønlænderne er saa hurtige paa Vandet som Fugle i Luften; de er ikke længere om at ro 12—16 Mil i deres Skindbaade end vi 2 Mil i vore. Denne lange Vej roer de uden at have noget vigtigt Ærende, maaske kun to Ryper, den ene til Købmanden, den anden til Præsten, og faar maaske kun 2 Tommer Tobak igen og Rejsen har maaske været 16 Mil. Der er dem, som roede for os til Godthaab,

30 Mil, for 4 Kager og en halv Alen Tobak, men paa Rejsen fangede de saa til Føden enten Sælhundede eller Fugle. Naar de kom hjem, var de i Stand til ugevis at gaa i Købstaden, hvis kun der gaves dem en Tomme Tobak, og forsømte saaledes Sælhundefangsten. Naar en Grønlænder har fanget en Sælhund, gaar han aldrig til Søs saa længe der er noget tilbage af den, men driver Tiden hen hos Præsten og Købmanden, thi om han end har Spæk at sælge, faar han dog kun lidt derfor, maaske et Skud Krudt; for et Piljern giver han Købmanden Spæk af 4 Sælhundede, men Prisen paa et Piljern er kun 6 Skilling. Naar Grønlænderne har saa meget Spæk, som strækker til at brænde i Lampen og til Føden Resten af Vinteren, saa har de ikke godt af at eje mere. Dengang jeg var i Landet og Grønlænderne havde fanget Sælhundede, kunde de ikke komme til Købmanden, naar Isen var halvsmeltet, saa at Spækket var fordærvet, da Foraaret kom og vi besøgte dem, de er nemlig bange for halvsmeltet Is, da det har hændt, at de har mistet Livet under saadanne Omstændigheder. Derimod agter de kun ringe den høje Brænding, endskøndt Søen vælter Baaden, men de er ligeglade, hvis kun de har én Aare tilbage. Naar en Dreng er 10—12 Aar gammel, er det hans største Fornøjelse at være dér, hvor Søen gaar over Skærene, og saa at lade Søen bære dem over Skæret; maaske kæntrer hans Baad 2 eller 3 Gange, men det finder han kun morsomt. Naar de kommer ud til det Skib, der ligger i Havnen, og de Danske

beder disse Drengene at vælte deres Baad, saa gør de det gerne for en Synaal, jeg kan sikkert sige ti Gange, thi naar Hovedet er under, vender de sig om ved Hjælp af Aaren saa at de slet ikke bliver vaade, da alting er vandtæt; de stopper vistnok Hvalbensknapper i Næserne og holder Munden lukket. Nogle Danske forsøgte at ro disse Baade, men kunde ej lære denne Kunst. *Gudmund Gudmundsson* vilde ogsaa lære den, men hans venstre Arm gik af Led og blev aldrig saa dygtig som før hele hans Levetid. Dette skete da vi var i Frederikshaab, hvorfor *Wulff* erklærede, at enhver af os, som roede i en Skindbaad, skulde straffes paa Kroppen og betale Penge til de Fattige, saa at ingen vovede at gøre det; til denne Færdighed kræves ogsaa daglig Øvelse fra Barn af, ligesom ogsaa til at skyde med Pile, hvortil behøves daglig Øvelse, og selv om Grønlænderne ikke ser noget Bytte, skyder de alligevel for at være sikrere paa Haanden, naar det behøves. De har ogsaa benyttet Pilebue; Vingerne er af Hvalribben og Pilene af Hvalben. Jeg talte med en gammel Grønlænder, som fortalte, at han havde skudt 2 Rensdyr, som stod tæt sammen, i ét Skud. Nu er Bøsserne traadt i Stedet for og benyttes i Almindelighed. En 10 Aars gammel Dreng er nu ligesaa sikker med sin Bøsse som med sin Pil, især naar Bøsserne er gode. I Frederikshaab var der mange Drengene, der gik ud med vore egne Bøsser for at skyde Ryper og Herrer til Julen, undertiden fik de god Fangst. Disse Drengene gik hos Kokken og var glade over at nyde

denne Ære for slet intet; de Danske var aldrig saa dygtige som disse Drengene. Vor Assistent *Ruderigo*, som døde paa Rypejagt, blev overfaldet af en Sne-storm, og blev kørt hjem paa en Slæde med 6 Hunde for.

Vi kørte tidt med dem op til Angelikfjorden, som er 10 Mile lang, naar der her fiskedes Helleflyndre. Undertiden fiskede Grønlænderne Rødfisk, som var meget større end de, som fiskes her paa 150 Favne Vand. De lavede Snehuse ved Vaagerne, benyttede Hvalbarder som Snører ved at knytte Enderne sammen, hvilket ikke var noget Hastværksarbejde. Helleflynderne var for største Delen sorte paa begge Sider og var meget fede; thi naar de skulde tilberedes, blev de som en Suppe, sammenblandet med Kogevandet. Jeg fangede ogsaa en Smaatorsk paa samme Dybde, men den var meget mager. Kort sagt, der var ikke noget Fiskeri hos os, undtagen Ulker og disse Lodder,¹⁾ som jeg har omtalt.

Heller ikke var der mange Fugleæg. Jeg købte en Gang 7 Andæg af en Grønlænder i Godthaab, saaledes hedder deres første Købstad, som *Frederik den 4de* indrettede. Han vilde prøve paa at kristne Landet, og i den Hensigt fik Slaver eller Fanger i Kjøbenhavn den Befaling, at de skulde tilligemed Kvinder fra Spindehuset møde i Soldaterkirken og med tilbundne Øjne skulde hver Slave vælge sig en Kone blandt disse Kvinder. De rejste til den

¹⁾ Lodden, en af de mindste Laxearter, hører hjemme i det nordlige Ishav, men færdes i store Stimer. Den er af stor Vigtighed som Agn.

omtalte Købstad, men da de kom derhen, blev Landet dem altfor koldt til at leve i paa Slavekost, og derfor døde disse Stakler. Jeg har set deres Grave. Dette skete i min Ungdom. Jeg hørte omtale, at der skulde udtages Folk i Island til denne samme Plads i Grønland.

Købstaden Godthaab er bedre end den, jeg boede i. Der var Pastor *Egill Thorhallason*¹⁾ Præst og Provst og dér boede ogsaa *Gudmund Gudmundsson*. Der var en Mængde Edderfugle, og Arbejdsfolk havde stor Fordel af at tage deres Æg og Dun, saaledes kunde *Gudmund* sende Edderdun til Købmanden i Stykkisholm.²⁾ Dette afskaffede Pastor *Thorhallason*, hvilket ikke blev godt optaget, da det ikke angik ham, men for at komme i Gunst hos Kompagniet skrev han til Bestyrelsen og raadede til, at Dunene skulde lægges til Handelen. Derefter blev denne uretmæssige Handel afskaffet under Straf. Dette var det fornemste, som denne islandske Præst udrettede i Grønland. Alle de andre Præster, som var danske, brød sig ikke noget om Handelen, og Islænderne vilde ikke i nogen Henseende være bedre end Danskerne. Nu er denne Præst død og begravet, men Mandens gode Rygte lever, om end han selv er død.

Jeg tog ud paa en Rejse efter Drivtømmer, dels til Bygning, dels til Brændsel. Paa denne Rejse traf vi mange Grønlændere, og jeg maa tilføje hvad

¹⁾ En Islænder, sidst Præst til Bogense i Fyn (1734—1789). Af ham foreligger der nu trykt (Kbh. 1914) Beskrivelse over Missionerne i Grønlands søndre Distrikt. *Overs. Anm.*

²⁾ En Handelsplads i det vestlige Island. *Overs. Anm.*

jeg glemte, da jeg beskrev deres Flytning. Da vi havde 5 Mil til Købstaden, blev Vinden os imod, saa vi maatte lægge til ved en Ø og overnatte dér. Der laa Grønlændertelte; vi gik derhen, men hørte intet uden Graad og Hyl. Alle Kvinderne sad i en Klynge og Mandfolkene ligeledes for sig; alle græd de. Kvinderne græd som naar Hunde tuder, men Mandfolkene var mere stille. Aarsagen var den, at de Sydlandske og Nordlandske, som ejede disse Baade og var i Slægt med hverandre, ikke havde talt sammen i længere Tid, og da de begyndte at tale om Tiden og om det der var sket, sagde mange af de Danske, at disse Mænd havde boet sammen sydpaa, omend det var længe siden. Grunden til deres Graad var Tabet af Slægtninge og Giftermaalsbryderier. Saa længe vi var oppe, hørte vi denne Sørgen, og hele Tiden midt i Sorgen lød Navnet Angegok; det er deres Spaamand eller Præst, som Hedningerne troer paa, og hvad der er det utroligste, denne Hednings Spaadomme falder mange Gange rigtige ud. Alle Præster i Grønland er fjendtlig stemte imod ham og kan ikke forstaa, hvorfra hans Visdom stammer, eller at en Hedning kan være godt underrettet om gudelige Ting, det vil sige: kan spaa om hemmelige Ting. Præsten i Godthaab, Herr *Brun*, var ofte uenig med disse Angekokker eller Spaamænd. Dog hørte jeg sige, at Grønlænderne havde dræbt en af dem paa Grund af en urigtig Spaadom. Disse Spaamænd er Hedningenes Idol, med hvilke de raadfører sig i særlig Nød og Vanskeligheder. Men deres ypperste

og største Gud er Nalegasuak, der har skabt Solen og styrer Himmel og Jord og som gør alt godt. Den anden er Tornasuak, Underverdenens Gud, som ikke gør andet end hvad der bedrøver dem, saaledes slet Vejr og Næringsbrugets Foringelse saavel til Søs som til Lands, og denne Gud er de bange for. De siger, at Himmelens og Jordens Gud giver dem en dejlig Jord at være paa, naar de dør, og der findes saa mange Sælhunde og Fugle, at de paa en Dag kan fange mere end her i et helt Aar; den Jord skal ogsaa være meget grøn og blomstrende med alle Slags Frugter, som Sortebær, Blaabær og Enebær, foruden en Mængde Rensdyr, Harer, Ryper og andre Landfugle. Dette er Grunden til, at de, naar de dør, lader sig indsætte i Hytter, bygget af Stenfliser oppe paa de højeste Bjerge tilligemed deres Skindbaade, ligesom de var levende, i deres bedste Klæder og med deres Fangstredskaber. Jo højere Bjærget er, jo bedre, efter deres Mening. Naar de bæres derop, lyder der kun Sorg og Klage. Jeg har aldrig hørt nogen Nation sørge saa ynkeligt som Grønlænderne, især Kvindernes Sorg overgaar alt, thi de har ikke let ved at styre deres Sind, og denne Sorg varer ikke en Dag eller en Maaned, men lige til deres Død. Godt Exempel herpaa var en Kone i Nærheden af Købstaden, en Enke ved Navn *Helvig*; hun gik paa alle fire alle de Aar, jeg var der, og havde dog ingen Børn, der levede. Med hende havde *Halldor Eiriksson* et Barn, efter hendes Udsagn, endskøndt han ikke vilde vedgaa det; hun var baade døbt og kunde

sin Katekismus, ligesom andre gifte Kvinder i Nærheden af Købstaden, som Bødkerens, Degnens og *Jón Jónssons* Hustru. De vilde alle raade sig selv, naar det gjaldt, men var ellers meget lydige og ydmyge, naar alt gik godt. Jeg kendte en grønlandsk Præst, født i Jylland; jeg talte engang med ham i Sjælland, hvor han havde faaet Præsteembede. Han var gift med en grønlandsk Kone, med hvem han havde levet sammen i Ægteskab i Grønland i det mindste i fem Aar. De havde faaet to Børn, en Dreng og en Pige, som hun begge gav Die. Ægtefællerne enedes meget godt, men da hun var ukendt med Landets Forhold, maatte Præsten tage en Husholderske, som skulde tage imod Præster og andre højere stillede Folk, naar han selv ikke var tilstede, ligeledes forestaa Husvæsnet og varetage alle Fornødenheder i Præstegaarden, som Præsten selv ikke kunde, thi den grønlandske Frue vidste ikke Besked om saadanne Sager. Da Husholdersken var antaget, blev Madammen underlig i sit Væsen og i sine Ord, saa at Præsten maatte gaa af Vejen for hende. Hun havde Kræfter som et Mandfolk, men hun syede bedre end nogen anden Kvinde saavel Klæder som Lærred. Denne hendes Vrede tog ikke af, men snarere til; hun begyndte saa at gaa om i Sognet, gik over Søer og Sumpe, endskøndt hun blev vaad til over Midien, og sang højlydt, uden at nogen af Sognefolket kunde forstaa, hvad hun sang, da hendes Sprog var uforstaaeligt for de Danske. De Bønder, som hun kom til, maatte føre hende tilbage til Præsten,

men paa Tilbagevejen sang hun hele Tiden, og Bønderne fortalte mig, at hun ofte havde taget dem over Ryggen og rystet dem; men mest bange var de for Knivstik eller anden Vaade, efter hvad de sagde. Dette hændte mange Gange efter Husholderskens Ankomst; men Præsten maatte finde sig i hendes Levemaade og tilsidst i at hun rejste hjem til sit Fædreland, først til Kjøbenhavn og derpaa hjem 600 Mil over Havet, alt paa hans Bekostning. Men da hun var bortrejst, kom Biskoppen paa Visitats og hørte denne Sag omtale; han truede da Præsten med, at han skulde miste sit Embede, hvis han ikke hentede sin Hustru igen. Dette fortæller jeg for at bevise min Paastand om Grønlænderindernes stive Sind.

Nu slutter jeg hermed og vil igen tale om de grønlandske Spaamænd, og da især om deres Embedsforretninger angaaende Giftermaal. Naar en Ungersvend vil gifte sig med en Pige, hvilket først naturligvis er bragt paa det rene imellem dem selv, skøndt i al Hemmelighed, saa gaar han til Spaamanden, underretter ham om sin Beslutning og ønsker hans Nærværelse og Embeds Udførelse af Ægteskabets Forberedelse; saa bliver der fastsat en bestemt Tid, til hvilken Spaamanden paatager sig at møde. Naar den bestemte Dag kommer, samles mange Grønlændere, især Venner og Slægtinge. Gifte Kvinder samles for sig og gifte Mænd for sig, ligeledes ugifte Piger og Ungersvende. Saa blev der talt nogle Ord, som jeg ikke forstod, indtil jeg saa, at den unge Mand gik derhen, hvor de

ugifte Piger stod, og tog fat i Haaret paa en af dem og trak hende med sig til Spaamanden og sagde: „Denne er den, jeg vil have.“ Nu saa de andre Piger, at hun nødig traadte ud af deres Selskab, hvorfor de ikke kunde vredes paa hende, thi dette skete imod hendes Villie, som de let kunde se, da hun med Vold var bortført fra deres Kres. De gik saa frem til Spaamanden, og han talte mange Ord, idet han pegede med Fingrene mod Solen, Stjernerne og Planeterne, ligeledes pegede han mod Jordens Underdyb, hvilket betød Tornasuak, det vil sige, han talte om Himlenes Gud og Helvedernes Djævel for dem. De andre Grønlændere saa for det meste paa ham. Tilsidst talte han om deres Lykke og Ulykke, saavel til Søs som til Lands, deres Børns Antal, deres Levetid, om de skulde leve længe eller ikke, hvem af de to, der først skulde dø, og af hvilken Sygdom, og, hvis det er Manden, som levede længst, da om han giftede sig igen. Dette forudsagde han alt i saa mange Menneskers Nærvær, som kunde høre hans Ord. I min Tid var der kun to Spaamænd, jeg hørte omtale i Grønland, den ene Nord i Landet, den anden Syd paa. Det hænder, at de maa paatage sig 80—90 Miles Rejse for dette Gøgleris Skyld. De har ogsaa bevist deres Sanddruhed, efter hvad Grønlænderne bevidner. Herefter begyndte saa Gildet med samme Slags Retter som før er beskrevet, og desuden Snustobak. De Stakler kender ikke noget bedre end det jeg allerede har omtalt, og er glade med hverandre, uden Kiv og Had.

Det er brugeligt at synge i Selskaber morsomme Viser om nye Tildragelser, om Ægteskab, naar en ung Mand tager en gammel Kvinde til Ægte eller en gammel Mand en ung Pige. Emnet er ogsaa tit hentet fra Fangsten, saaledes om den, som ingen Sælhund kan fange, eller om den, som taber sine Fangstredskaber af Vanvare eller glemmer dem. Spillemanden, som slaar Trommen til Sangen, og alle Kvinderne synger med, naar de har faaet lært Viserne. Dette gør de for Morskabs Skyld, ligesom de finder paa andre Lege, som at trække Hanke eller Krog med Fingrene, eller prøve, hvem der er den stærkeste i at skære Ansigter, ligeledes hvem der er den stærkeste i Armene ved at fatte med Armene omkring Albuen, og den, som kan trække en andens Arm ligeud, har vundet. En af Legene er saaledes: I Vintertiden, naar de kommer fra Syd og Nord, tager de en Skindpose og fylder den med Hø, derpaa deler de sig i to Hobe, i hvilke der skal være ligemange, saa sparker de denne Skindpose rundt med Fødderne; hvis den til Slut falder Nord paa, saa har de Nordlandske vundet, men hvis den falder Syd paa, saa har de Sydlandske vundet. Dette gør de for at more sig, og uden Haandgribeligheder.¹⁾ Naar Legen er forbi, gaar de til Købmanden og melder ham Udfaldet, og han giver saa dem, der har sejret, en Tomme Tobak. Kvinderne har ogsaa en Leg for sig selv, der bestaar i, at de holder hinanden i Haanden og saaledes danner en Ring, og naar den sidste gaar ud, saa

¹⁾ Altsaa et Fodbold-Spil.

griber de hende. De leger ogsaa Blindebuk og adskillige Knaplege. Hele Tiden er de glade og lystige.

De omgaaes meget nøje med Føden; naar de spiser Sælhundekød, afgnaver de Benene saa godt, at det ikke er muligt at gøre det bedre. Det uhyggeligste, jeg saa, var naar de spiste Lusene af sig selv, saavel Mandfolk som Kvinder, og ligeledes at Kvinderne slikkede deres Børn med Tungen, naar de havde sølet sig til, og spyttede det saa ud af Munden. Naar Du ser en 80aarig Grønlænder, vil Du ikke kunne se Skæg i hans Ansigt, ikke mere end paa Bagen af min Haand. Grunden er, at de trækker Haarene ud med Rødderne, naar de begynder at vise sig; hertil bruger de en Kniv. Grønlænderne er smaa af Væxt, med Opstoppernæse, sort Haar og gulagtige af Ansigtsfarve. Der er vel Mænd af Størrelse som Kongens Livgardister, men de er faatallige. Der findes mange Bastarder, som stammer fra udenlandske Nationer, thi de anser det for en Ære at blive beligget af en Udlænding, selv om de er gifte; kan hænde ogsaa, at Konens Mand falbyder hende for en lille Betaling, efter hvad vor Købmand fortalte os den Gang vi rejste efter Spæk, og han sov hos dem om Natten, medens vi sov i Baaden, hvor der var Plads for 4 Mænd, da der var en Slags Kahyt agter ude. Disse gifte Mænd mente at opnaa mere Venskab med og højere Anseelse hos Købmanden ved at deres Koner fik Børn med ham. Hvis vi andre vilde have med de grønlandske Piger at gøre, kunde

det godt ske, men det værste var, at de ikke kunde fortie det for deres Venner blandt de andre Piger; de er saa dumme og sladdervorne, at de ikke kan dølge sligt for hverandre; den første, der hører det, tager sin Baad, roer til Købstaden og fortæller det til Præsten, hvis Købmanden ikke er hjemme, og selv om han er hjemme, skal dog begge faa denne Tort at høre, for at den skyldige kan faa sin Løn, det vil sige Straf af Købmanden og staa strengt Skrifte hos Præsten i alles Nærværelse i Kirken; thi Præsten og Købmanden sagde til os, at hvis vi fik Børn med de *hedenske* Grønlænderinder, vilde det koste os Kongens Slaveri hele vor Levetid, hvilken Forordning dog ikke blev os aabenbaret; men hvis vi fik Børn med de *døbte* Grønlænderinder, vilde det koste os, at vi blev tvungne til at tage dem til Ægte, opholde os der i Landet hele vor Levetid, være i Kompagniets Tjeneste saa længe vi kunde arbejde, og naar vi ikke duede mere, kunde vi faa en lille Smule til Livets Ophold.

Mange Islændere døde i min Tid af den ovennævnte Skørbug; Hovedgrunden hertil var den alt for salte og knappe Føde, som vi Islændere ikke er vant til, samt at vi ikke faar Mælk, kun Vand at drikke; desuden er Kulden højere der end her. Jeg kan bevidne, at jeg drak mere Vand i Grønland end Øl, og hvor længe skulde jeg vel være om at drikke 1½ Pot Øl om Dagen, hvilket jeg mest drak til at varme mig paa? Vi havde svært Arbejde, især naar vi tog paa Rejse efter

Spæk, da kunde vi ikke bringe Øl med, hvis vi da havde noget, men havde kun to Sortebrøds-kager hver Dag, og lidt Smør, 3 Mark til hver Mand om Ugen, og for 2 Mark gammelt salt Kokød, som baade er sejgt og som oftest magert. Gryn og Ærter faar vi tilstrækkeligt af, naar vi er hjemme. Vor Løn er 30 Rigsdaler om Aaret, derfor køber vi Lærred, islandske Trøjer til syv Mark, Sømandsstrømper, Halstørklæder og al vor Tobak, end videre Krudt og Bly for at skyde Ryper eller Harer for at spare paa vor knappe Kost. Naar vi var hjemme, fandt Købmanden noget Arbejde til os, som om Vinteren bestod i at hjælpe Tømmermanden i hans Tømrerarbejde, Bødkeren med hans Tønder til Spækket, som vi fyldte med Vand, skovle Sneen fra alle Husene, bære Vand for Kokken og brygge Øl, naar det behøvedes, med andet Arbejde, som kunde forefalde saavel hjemme som ogsaa, naar Isen var lagt, samt med Slædefart til Grønlænderne for at hente Spæk eller Ryper, hvis Købmandens Skytter havde fanget noget, maaske meget langt borte. Tjenesten hos Købmændene er meget besværlig, især naar disse raader og regerer ligesom deres Stolthed foreskriver dem, og de er sikre, da ingen vover at modsige dem, og da de i Grønland er som Konger og Herrer og ingen har over sig, saa Grønlænderne troer, at de er Guder her paa Jorden og derfor ærer dem som deres Konger. Nu er heri sket store Forandringer siden jeg rejste derfra. I min Tid var der hverken Faar, Køer, Svin eller Høns. Men jeg har siden talt med en

Præst, som nylig var ankommen derfra, der fortalte mig, at over 200 Køer var blevet bragt derhen og en Mængde Faar, Høns og Svin; der var ogsaa kommen to Magistratspersoner, en Justitsraad og en Kancelliraad, som skulde efterse og dømme i alle Sager, som maatte forefalde mellem Købmændene og Folkene og ikke stikke noget under Stolene af hvad der blev klaget over for dem; derfor kunde nu heller ingen til Landets Styrelse antages uden at have gode Attester at fremvise, saavel af de Overordnede som de Underordnede; deres Løn var ogsaa bleven forbedret. Jeg paastaar, at Grønland er i mange Henseender et bedre Land end Island. For det første saa jeg dér i mange Fjorde saa godt Land til Faareavl som jeg aldrig har set her. Imellem Fjordene laa der Aase, bevoxede med Lyng og kraftigt Græs paa begge Sider, hvoriblandt ogsaa voxede Enebær og Blaabær. Disse Fjorde gaar 7—8 Mil ind i Landet. Nederst inde i Fjordene laa tørre og brede Flodbredder, bevoxede med kraftigt Græs; midt i Dalene løb Floder, som havde deres Oprindelse fra Fjeldkanten eller Oplandet og løb ud i Fjorden og var fulde af Foreller. Men Grønlænderne havde ikke Net eller Fangstredskaber til at fange Forellerne, og de tog dem derfor under de Jordstykker, som var faldet ned fra Bredderne og som Forellerne laa under. Vi købte en Del Foreller for Tobak. Nederst i Aasene var der Birkeskov paa begge Sider og ved Strandkanten spiselige Alger i stor Mængde. Jeg ræsonnerede med mig selv over, at

det vilde være fordelagtigt at opføre Gaarde her paa begge Sider af Floderne, thi jeg kunde ikke se, at der manglede noget, naar undtages Torskefiskeri. Forøvrigt var der en Mængde Sælhunde, fortrinlig Græsgang for Faar om Vinteren, alle Slags Havfugle, og mange Øer, hvor Grønlænderne boede, men hvor der ellers vilde have kunnet være Edderfuglerugeplads. Der hvor Grønlænderne har deres Bopæl, skræmmer de Fuglene bort. Jeg har aldrig spist saa mange Blaabær som i Grønland eller saa ofte faaet Haresteg. Naar vi gik ind efter Dalene, at undersøge Landet, som bestod af Klipper, Sumpe og Tuer, bevoxede med islandsk Mos, saa standedes vi inderst inde af Bræer, som her strakte Armene ned. Paa Vejen saa vi en Mængde Harer og Ryper, mange Ræve og Fodspor efter Bjørne. Vi gik da endnu længere ind i Landet, indtil vi tilsidst var omsluttede af Bræer paa alle Kanter; men endskøndt vi havde Lyst til at trænge dybere ind i Landet, saa var der det i Vejen, at vi stødte paa Revner i Bræerne, saa brede og dybe, at det var umuligt for os at komme over dem. Efter hvad jeg har hørt, har Hollændere, der ere meget begærlige efter at udgrunde Verdens Tilstand, som deres Skrifter ogsaa udviser, prøvet at finde Bunden i disse Revner med Snører af 200 Favnes Længde, men alligevel forgæves. Alle Rensdyr har deres Ophold i det Indre af Landet og kommer ikke ned til Kysterne, før deres Unger er saa store, at de kan undgaa deres Fjender, hvis de møder dem, det vil sige dem, der vil skyde

paa dem. Der er ogsaa Bjørne, som aldrig kommer ned til Bygden eller til Kysten, før i yderste Nød. Rensdyrerne kommer ikke ned til Kysten, før i Tiden fra Begyndelsen af Maj til Begyndelsen af Juni Maaned, og gaar bort henimod Mikkelsdag. Men det Indre af Landet maa være godt, da Rensdyrene ser meget godt ud om Foraaret, og lever mest af Græs og Klippemos. Dette er ogsaa Hovedgrunden for min Formening om, at Bjørnene opholder sig her, som behøver Kød og Fisk, da de ikke kan spise Græs eller Mos som andre Dyr, som ernærer sig af Jordens Grøde.

Nu har jeg berettet, hvad jeg saa paa denne Rejse, som fandt Sted i Efteraaret 1755. I dette Efteraar opførte vi vort Bryghus i bedre Form end det tidligere var i, dækkede det med Tørv, og rejste ikke bort, før vi tog paa Spækrejse. Vi havde faaet en ny Assistent, ved Navn *Roderigo*, en udelig Mand saavel tillands som tilvands, han var født i Nakskov i Lolland, og døde om Vinteren [1755] lidt før Jul, som jeg før har omtalt; han styrede Jollen, men Købmanden Baaden.

Det var i Begyndelsen af Vinteren, at vor Spækrejse tog sin Begyndelse, og vi blev længe borte paa Grund af daarligt Vejr. Da vi kom til Samiiasok, som ligger 14 Mil hjemmefra, fik vi en rygende Snestorm, saa vi maatte ligge der 3 Dage og Nætter. En Dag gav den derboende Grønlænder sig til at fiske Ulke i Vigen, thi Søen var stille under de høje Bjerge. Strax efter at Manden var gaaet, kom hans Kone til Købmanden og sagde:

„Nu maa Du lade Dine Tjenere gaa bort og ind i det Hus, hvor de ugifte opholder sig, for i Dag skal jeg i Barselseng og maaske nu med det samme.“ Købmanden berettede, hvad hun havde sagt, og vi gik strax ind i det for os bestemte Hus, men da der kun laa et Sælhundeskindstelt imellem, kunde vi godt høre, hvad der gik for sig i det andet Hus. Der blev kaldt paa en gammel grønlandsk Kvinde, der skulde sidde hos Konen; lige med det samme som Konen havde lagt sig, hørte vi, at hun kun én Gang gav sig lidt eller stønnede, saa hørte vi et Barn klynke, men Moderen tav stille. Den gamle Kvinde tog Barnet og bar det tre Gange rundt om Huset efter deres Skik og Brug; derpaa kom hun ind igen og gav Konen sit Barn; Konen spurgte, om hun havde set hendes Mand eller ikke. „Jeg saa ham; det forekom mig, at han var paa Hjemvejen,“ sagde den Gamle. „Jeg vil staa op og tage imod hans Fangst. Giv mig min Skindkjole.“ Der blev gjort, som hun bad. De svøbte saa Barnet ind i en Skjorte af Fuglehamme, hvortil der var fastgjort en Hætte, og derpaa tog Konen Barnet paa Ryggen og bandt den nedre Del af Skjorten sammen med et Læderbaand, gik saa sin Mand i Møde, tog Ulkeknippet fra ham og bar det hjem til Gaarden. Dette baade saa og hørte jeg. Jeg kunde heller ikke fornemme, at hun havde Efterveer efter Fødselen.

Snestormen stilnede ikke af, saa vi maatte overnatte dér og havde endnu 4 Mil igen til den sidste Plads, vi agtede os til. Om Morgenen var Vejret

blevet smukt og der var ankommen mange Baade Syd fra, som førte Spæk til Købmanden. Den omtalte Plads hedder Tikssalamik; vi kom derhen om Aftenen, og der var her forsamlet mere end 40 Grønlændere, der alle havde Varer at sælge, Sæl-hundespæk, Ræveskind, Hvalbarder og Rensdyrskind. Købmanden aabnede ogsaa sin Handelskiste, hvori der fandtes alle de Varer, Grønlænderne eftertragtede, samt Klæder og Kramvarer. Derefter begyndte Pladsens Beboere at traktere de Fremmede paa grønlandsk Vis, som jeg ovenfor har beskrevet. Under Maaltidet faldt Talen paa mange Ting, har jeg ladet mig sige; deriblandt skal saavel Stedets Beboere som de andre have ladet falde disse Ord: „Nu er vi saa mange forsamlede her, og disse Fremmede er saa faa; nu vil vi dræbe dem i Nat og dele deres Varer imellem os.“ Derpaa sagde en: „Jeg selv alene skal dræbe Kokken, for han er ikke saa stærk, og det skal vi gøre i Aften.“ Ogsaa andre Ting sludrede de om. Dette forstod Købmanden ikke helt, men vor Tømmermand forstod noget Grønlandsk. Købmanden gav da Ordre til, at vi skulde gaa i den store Baad og hente Kaarder, Knive og Bøsser, saa mange som vi var i Tallet, og tilstrækkeligt Krudt. „Saa vaager I i Nat,“ sagde han, „og skyder Minutskud udenfor Vinduerne; bring mig ogsaa min Pistol ladt, samt min Kaarde og Kniv, men hver af Eder skal have Kaarde ved Siden og Bøsse paa Skulderen.“ Vi gjorde som Købmanden sagde, men da vi kom tilbage, var de alle kommen i Samtale med Køb-

manden angaaende Handelen. De blev tavse, da de saa hans Pistol og Kaarden og spurgte saa, hvad det skulde betyde.

Han sagde: „Mine Tjenere har bragt mig dette, men jeg véd ikke, hvad de mener dermed; de gaar altid fra Forstanden en Tidlang hvert Aar, thi de har været i Krig udenlands.“ I det samme begyndte vi at skyde udenfor Vinduerne, saa at baade Gaarden rystede og Bjærgene gav Genlyd. De sagde da til Købmanden:

„Gaa dog ud og sig til dem, at vore Koner og Børn er bange for denne Støj, sig, at de skal være rolige.“

Købmanden svarede: „Jeg vover ikke at gaa ud til dem før i Morgen, da vil jeg spørge dem, hvorfor de har gjort sig gale, thi hvis jeg nu gaar ud til dem, saa frygter jeg for mit Liv. Nu kan vi ikke længere tale højt om vor Handel før i Morgen, naar Dagen gryer.“

„Det er da til at undres over, at Du tager ud med saadanne Tjenere.“

„Jeg er nødt dertil,“ svarede Købmanden. „Nu er det vel bedst, at vi alle gaar til Ro og lader være at tale saa højt, at de kan høre os; ellers er jeg bange for, at de tager Livet af os alle, thi det kan de gøre med ét Skud.“

„Tror Du, at de ikke vil komme herind, naar vi tier?“

„Min Mening er, at de ikke vil komme.“

„Vi tør ikke sove i Nat af Frygt for, at de vil dræbe os med vore Koner og Børn.“

„Det er godt, at I vaager, men kald paa mig, hvis de skulde komme herind, for jeg er ligesaa bange som I; i Morgen, naar jeg staar op, skal jeg tale med dem i Alles Paahør og spørge dem, hvorfor de har været saa vrede i Nat, saa faar vi høre deres Svar.“ Saa gik de allesammen tilsengs, men de sov kun lidt om Natten. Om Morgenen spurgte Købmanden os, hvorfor vi havde gjort os gale, og vi svarede, at Grønlænderne i deres Sammenkomst havde sagt, at de vilde myrde os allesammen, og viste ham den, som havde sagt: „Jeg skal selv alene dræbe Kokken“, og den, som var den første til at foreslaa, at det var en Skam, at de lod saa faa Mænd undslippe levende, og at de skulde dele Handelsgodset imellem sig. Vi havde nu fuldkommen Lov og Myndighed til at dræbe dem allesammen. Den, som havde givet Forslaget, fik over 80 eller 90 Slag med et tykt Tov, og den, som vilde dræbe Kokken, fik ogsaa stor Straf. Herefter var der ingen mere, som viste sig umedgørlig paa nogen Maade, hverken i Ord eller ved ulydige Gensvar imod os; men de paastod, at de kun havde fremført disse Ord for Morskabs Skyld og aldrig agtet at gøre os nogen som helst Fortræd. De hjalp os saa alle med at faa Spækket bragt ned i Baaden og var glade over vor Bortrejse. Men vi havde bestemt at sende en Kugle i Hjertet paa den første, som gjorde Modstand, uden nogen forudgaaende Forklaring, og haabede herfor at ville kunne opnaa en Belønning af Kongen. Men det var heldigt, at Udgangen blev saaledes, thi de var dog Mennesker

og havde en Skaber og Frelser over sig. Saaledes slutter denne Beretning.

Vi roede tilbage med vore Fartøjer fuldt lastede og kom til Samiliasok, hvorfra vi tog til Bjergtinden, hvorunder vi laa i en slem Havn, og maatte vaage om Natten. Derfra til Nasalik, hvorfra vi havde 6 Mil hjem; her laa vi i 5 Nætter. Her fik Købmanden et Brev fra Præsten, Herr *Rask*, om vor Vandel i Tiksalamik, som Grønlænderne havde berettet til ham med nogle flere Tildigtninger end der behøvedes. Saa kom vi hjem lige efter 1. Søndag i Advent.

Hele Vinteren blev vi saa hjemme, beskæftigede med at komme Sælhundespækket paa Tønder i Spækhuset. Vi rejste ogsaa i Omegnen efter Spæk og, naar Søen var tillagt, med Slæder. Grønlænderne kan altid komme ud paa Søen, thi de bærer deres Baade med sig lige op paa de højeste Snedynger, hvorfra de saa lader sig glide ned. Paa Hjemvejen bærer de Baadene paa Hovedet, men trækker de døde Sælhunde efter sig, og naar de kommer hjem, skærer de et Stykke ud langs Sælhundens Mave og lader Skindet følge med, en ganske smal Strimmel, snitter det derpaa i Smaastykker, og hver i Huset faar en Mundfuld, især naar de andre Grønlændere ikke har faaet nogen Fangst. De spiser ogsaa Hunde og Ravne, og strax naar det begynder at tø, gaar de ud i Marken for at plukke Bær, endskøndt disse er frosne, kommer dem sammen med Spæk og spiser det med Muslinger. Mændene gør ikke noget uden at passe deres

Kajakker, saa at de er i god Tilstand med samt deres Fragtskibe. Kajakkerne staar paa Stilladser baade Sommer og Vinter, for at de ikke skal raadne. Deres Huse er som et Loft, det vil sige Tagene er flade som en Terrasse, for at Varmen skal vare længere; naar alle Lamperne tændes, er ingen i Stand til at være inde uden i bar Skjorte, men naar Lamperne dør ud eller helt slukkes, er der snart koldt igen. Naar Sneen paa Taget begynder at tømme Foraaret, og det begynder at dryppe, flytter de ud i Teltene, der ligner Spidsteltene i Island. I Teltene er der Døre som paa andre Huse, de er overdækkede først med laadne Rensdyrskind, med Haaret indad, saa tæt som muligt; dér udenom er haarløst Skind, godt smurt i Tran, saa tykt flydende som Tjære, thi de skal være vandtætte og ikke kunne blive gennemvaade. Derover er der lagt gamle vandtætte Skind for at skærme de andre. Omkring hvert Telt er der opført et Gærde af Tørv. For Døren hænger der ligesom et Forhæng, der kan trækkes til og fra; det bestaar af opblæste Sælhundetarme, der er syede sammen i Randene og ved første Øjekast at se til som en Fosterhinde. Her udenfor er Forteltet, som ogsaa er tillukket om Natten. Inde i selve Teltet hænger der paa begge Sider Skindtæpper, der er utrolig godt syede og tjener til Oppyntning, med alle Slags Farver og Billeder af Fugle og Fiske; de er gjort af Sælhundeskind, men saa utrolig kunstfærdigt, at jeg ikke kan beskrive det med Pennen. Der hænger ogsaa smaa Spejle til Pynt, hver til 1 Skil-

ling. Paa Gulvet staar deres Lampe, af Form som en Halvmaane; paa Langsiden lægger de tørt Mos og saa Tran; naar Langsiden tændes, giver den Varme i Huset. Denne Lampe staar paa en Stol med tre Fødder, hvorover deres Madkedel hænger; de laver den selv af Mursten, den er derfor rødagtig at se til; „deri bliver Maden sød,“ sagde Grønlænderne til mig.¹⁾ Den hænger i fire Snore, gjorte af Hvalsener. Naar Lampen brænder godt, koges Maden utrolig hurtigt, og vor Købmand kogte altid sin Tekedel over en saadan Lampe. Hele Teltet er saa rent som de bedst pudsede Kirkegulve. Der er ogsaa mange Skindposer, hvori Grønlænderne havde deres Sager. Disse Poser var hvide, røde og sorte, den røde Farve fik de fra et Træ, som kom fra Amerika; de knuste det fint og kom det i Vand, indtil hele Farven var bleven opløst og lagde saa det hvide Sælhundeskind deri og lod det ligge deri 4 eller 5 Uger, Skindet blev da saa rødt som Blod. Jeg benyttede ofte røde Komager, det vil sige Støvler, og skøndt jeg sled dem helt op, var Levningerne alligevel saa røde som om de var nye. Jeg benyttede ogsaa hvide Komager; de var saa hvide som Papir, og naar de blev snavsede, var det let at faa dem rene. Jeg brugte ogsaa laadne Rensdyrstøvler og der indenfor Strømper af Sælhundeskind. For at holde Varmen skal man altid have Hø i Støvlerne, thi Kulden er stærk og Føden tarvelig.

Om Vinteren døde vor Assistent *Roderigo*, han

¹⁾ Der menes sødet o: kogt.

blev funden af 6 Grønlændere og kørt hjem i Hundeslæde. Det gik saaledes for sig: fire af os gik ud for at fange lidt til Julen, Ryper eller Harer. Da vi kom op i Landet, skiltes vi ad og hver gik sin Vej. Mod Nordvest var Himlen stærkt overdækket med Skyer, der snart bredte sig. Jeg fik Øje paa Harespor og ligestrax saa jeg, hvor en Hare lurede under en Sten. Jeg skød den med det samme og stak den under mit Bælte. I samme Øjeblik faldt en rygende Snestorm paa med overmaade stærk Kulde, saa at jeg følte en stærk Svien i Ansigtet. Jeg gemte mig bag en Sten, men Snefoget truede med helt at kvæle mig. Natten blev lang og Vejret strængt, jeg var sulten, da jeg kun havde spist en halv Brødkage, inden jeg tog hjemmefra. Men det Spøgeri, som den Onde lod mig se om Natten, kan jeg ikke godt huske. Det mærkværdigste var, at jeg saa hovedløse Mennesker ridende paa Heste, nogle sloges og raabte med Hovederne bagvendte. Jeg gav mig til at skyde, og da tog Spøgeriet for det meste af. Nu saa jeg nogle Stjerner, som forekom mig at være Karlsvognen, men jeg var dog ikke vis derpaa. Jeg var blevet udmattet og blev nødt til at gaa hurtigt frem og tilbage under Stenen; da jeg var meget hungrig, skar jeg Haren op, tog Hjertet og Leveren ud og spiste det; derved kom Kræfterne tilbage. Efterhaanden stilnede Snefoget af, saa jeg bedre kunde se Himlen end før. Jeg var parat til at skyde hver Gang Hallucinationerne begyndte; en Gang lagde jeg mig ned for at sove, men saa blev der raabt i mit Øre:

„Sov ikke!“ og jeg foer op rædselsslagen. Der var næsten intet Snefog længere, og jeg saa Syvstjernen, den viste paa Tretiden. Saa gik jeg bort fra Klippen, men kunde næppe gaa, da mine Kræfter var borte, og gav mig saa til at krybe paa alle fire; undertiden skød jeg, hvis der skulde være nogen ude at søge efter os, thi jeg var bange for, at ikke alle de andre var kommet hjem. Jeg gik, hvor der intet var i Vejen, men krøb, hvor der var Klipper eller store Tuer. Jeg skød engang imellem. Nu gryede det ad Dag, og jeg hørte da baade Skud og Raab. Jeg svarede strax med et Skud og saa snart efter 4 Grønlændere. „Arne niot ducuok, Du er ikke død, *Arni*,“ sagde de. De fortalte mig, at to var hjemkomne, men at Assistenten manglede. De havde en Pægl fransk Brændevin og to Hvedekager, og jeg blev glad over at faa noget at spise. To af dem ledsagede mig saa hjemad, og da jeg var kommen hjem, gav Præsten mig Brændevin i varmt Øl, men Mad kunde jeg ikke spise. Da jeg havde drukket, gik jeg i Seng for at sove, men da jeg havde sovet en kort Tid, hørte jeg, at vor Assistent blev kørt hjem død. Vor Præst befalede at fylde Bryggekarret med Vand og lægge ham ned deri, hvis der kunde være Liv i ham; men det hjalp ikke noget, han var og blev død. Gud give de døde Ro, men vise sig barmhjærtig imod os Efterlevende! Derefter gjorde Købmanden en stor Begravelse for Assistenten, som blev bekostet af dennes egne Penge; hans Klæder, saavel Sengklæder som Klædetøj, blev solgt ved en Auk-

tion, der beløb sig til over 60 Rigsdaler. Jeg købte en Rendyrskindkofte for 9 Mark og Benklæder for 3 Mark.

Nu var vi hjemme i Ro, og der forefaldt ikke noget mærkværdigt, undtagen at Bødkeren blev overrasket i Sengen hos Købmandens Pige, *Else Simonsdatter*, og vilde ægte hende, hvilket og skete nogle Dage senere i Købmandsstuen, hvor deres Bryllup blev holdt med store Traktementer; derefter skulde de sove sammen i Købmandsstuen, hvis de ikke fik Lov til at være i Folkestuen.

Om Foraaret rejste vi efter Spæk som sædvanlig og fik en lang Tur; vi maatte være uden Mad i 9 Dage. Paa Grund af Hunger spiste jeg da Spæk og vindtørrede smaa Sild, som jeg fik hos Grønlænderne. Da vi kom hjem, gav vi os til at brygge og derpaa til at skære Spækket ned i Tønder. Dette gik saa godt, at vi havde fuld Last til Skibet, da det ankom. Derefter begyndte vi at skære Tørv, og efter at vi var færdige dermed, kom vort Skib fra Kjøbenhavn.

En Islænder, ved Navn *Magnús*, kom med Skibet og blev vor Kok, thi Kokken *Poul* rejste til Kjøbenhavn. Nu var der tre af os tilbage, som enten skulde blive, eller i deres Sted skulde der skrives efter andre til Kjøbenhavn. Købmanden bad os blive, men ingen vilde. Jeg skrev selv til Overkøbmanden *Gilmeiden*, at jeg vilde være paa Fiske-næsset, hvor *Gudmund Gudmundsson* var, hvilket blev bestemt, da Skibet Aaret efter kom til Kjøbenhavn; men Købmanden forhindrede det, saa jeg maatte rejse til Kjøbenhavn med Skibet.

Jeg besøgte dér igen min Broder *Vigfús* og berettede ham, hvorledes alt var gaaet til. Han gav mig det Raad, at jeg skulde tage tilsøs, og jeg gik da til Kongens Kommandør¹⁾ og lod mig indrullere, det vil sige gaa i Tjeneste paa hans Skibe, naar de behøvede mig.²⁾

Min første Rejse gik til Aalborg efter Kongens Rug, hvor jeg blev om Vinteren lige til Jul, kom saa tilbage til Kjøbenhavn og forblev der Resten af Vinteren. I Foraaret fik jeg Mæslinger og var længe sengeliggende; derefter kom jeg til en Skibsfører, ved Navn *Martin Domstrey*, der engagerede mig som Kok. Der gik en Mand overbord, ved Navn *Niels*, hvis Klæder blev solgt paa Auktion. Vi kom til Pardo³⁾ i Frankrig, hvor vi fik vor Last, som bestod af Vin, Brændevin, Kaffeboerner og andre dyre Sager, saaledes at vor Last beløb sig til 40,000 Rigsdaler. Fra Pardo sejlede vi strax efter Jul; vi laa ud for Skagen i 2 Dage og kunde ikke klare den før Natten efter, da der blev Taage og Vinden gik til Nordvest. Det blæste kun lidt og vi kunde ikke se noget Fyr paa Skagen, da vi sejlede over Kattegat, men Dønningen var stor. Kaptajnen lagde sig til at sove, men Styrmanden, der skulde holde Vagt, var ingen rigtig Sømand. Da Vagten næsten var ude, saa vi, at vi var kommen imellem Skær inde ved den svenske Kyst; vi kaldte paa vor Skibsfører, og da han tørnede

1) Holmens Chef.

2) Det var tilladt det indrullerede Mandskab at tage Hyre, naar der ikke var Brug for det, dog ikke i krigsførende Magters Skibe.

3) Bordeaux.

ud, huggede Skibet to Gange paa Skæret, saa vi var nær ved at falde om paa Dækket. Da vi gav os til at undersøge, hvilken Skade Skibet havde taget, saa vi strax, at det var fuldt af Vand, og da vi begyndte at pumpe, var den udpumpede Sø ganske blodrød af de schweitziske Fade, som vi havde i Lasten. Ved Daggry kom de svenske Lodser ombord og tog os ind til Kleiksholm,¹⁾ og satte os med Floden paa Land i en Sandvig, men ved Ebbetiden stod Skibet dér paa det tørre, saa det pumpede sig selv. Vi kunde nu godt se Skaden, som Skibet havde faaet, det vil sige to Huller ved Kølen, som vi tilstoppede med Mos og tørt Tang. Der blev sendt Bud til Marstrand efter Toldbetjentene, og vi blev undersøgte, for at vi ikke skulde tage noget fra Skibet af vort Tøj, thi de sagde, at vort Skib nu tilhørte den svenske Konge. Vore Udsigter var slet ikke gode. Vi maatte nu sejle med Skibet til Marstrand, men der blev sat Betjente ombord og en Soldater-Vagt, der skulde vogte Skibet, indtil vi kom til Marstrand, hvilket skete om Aftenen. Vi maatte op paa Raadstuen og blev overhørte under Ed, hvorledes Skibet havde faaet sin Skade. Derefter blev Skibet udlosset, og hele Lasten bevarede vor Patron dersteds, som ogsaa skulde hævde, at Skibet ikke tilhørte den svenske Konge, da vi ikke havde taget Landets Folk til Hjælp, den Gang vi pumpede det. Der blev nu taget 22 Tømmermænd for at reparere det, og Skibsføreren gav dem af os, der vilde, Tilladelse til at

¹⁾ Saaledes Originalen.

rejse hjem og faa deres Tilgodehavende i Kjøbenhavn hos Rhederne. Hos Skibsføreren blev tilbage jeg og *Martin Mante* og Kahytsdrengen, der skulde opvarte ham. Jeg og *Martin* skulde gaa Tømmermændene tilhaande. Skibsføreren skulde skaffe os Kostpenge og 3 Rigsdaler hver Maaned, saalænge vi opholdt os dér.

Jeg og min Kammerat *Martin* logerede hos Formanden for Skibsbyggerne, hvis Datter var meget venlig og godmodig, som ogsaa hendes gamle Moder. Hver Morgen, naar jeg gik til mit Arbejde, fik jeg en god Frokost og derpaa en til hos Datteren, som hun stjal til mig; men da jeg ved Middag kom hjem, blev et fuldkomment Maaltid bragt op paa min Tallerken. Herover blev min Kammerat meget vred paa Konen og hendes Datter og sagde, at jeg ikke havde mere Ret hertil end han, da vi begge var fremmede. Skibsføreren smilte hertil og sagde kun lidt. En Søndag bad Datteren mig at tage med sig paa en Spadseretur ud i Byen til hendes Slægtninge, kun for at jeg skulde trakteres med Kaffe og god Mad. Jeg tænkte som saa, at jeg ikke burde afslaa et saa godt Tilbud og takkede for hendes Velvillie imod mig, en fremmed Mand. Da vi kom hjem, sagde Moderen, at hendes Datter bar stærk Kærlighed til mig, jeg kunde blive hos dem for Fremtiden og tage her fra Staden som Styrmand; Skibsføreren kunde faa en anden i mit Sted, hvilket hun nemt vilde kunne afgøre med ham. Jeg sagde, at jeg ikke vilde afslaa, hvad der var mig en Ære, hvis det kunde lykkes.

Havde jeg havt det godt før, saa havde jeg det, om muligt, endnu bedre herefter. Datteren vilde giftes, men der var ingen, som vilde bide paa. Dette hørte jeg, skøndt i Stilhed, af Tømmermændene, som arbejdede med Reparationen af Skibet. Denne Tale kom min Skibsfører for Øre, og han gav sit Ja til det, men udtalte dog sin Mening for mig, da ingen var til Stede. Jeg maatte nu spadserere om med hende i Staden til hendes Slægtninge, fordi de var nysgerrige efter at se mig og spørge mig ud, saaledes at jeg maatte agte paa hvert Ord, jeg svarede. Naar jeg kom hjem og lagde mig i Sengen, gav jeg mig til at tænke over, hvorledes jeg lempeligt kunde slippe herfra, og ofte laa jeg vaagen i Sengen. Min Kammerat gjorde Nar af mig og Tømmermændene ligeledes. Min Skibsfører talte til Moderen og Datteren, saaledes som han troede, at de fandt bedst Behag i det. Jeg stod saaledes helt alene og vidste ingen Raad, hvorledes jeg kunde rede mig ud af dette. Imidlertid svandt Tiden, og jeg begyndte at glæde mig til min Hjemrejse. Stadig grublede jeg over, hvorledes jeg kunde slippe herfra uden Vanære, og værst var, at jeg var fremmed og ikke havde nogen, der vilde tage mit Parti. Imidlertid kom der et Brev til mig fra min Broder i Kjøbenhavn, hvilket Moderen og Datteren fik at vide. Da Brevet var paa Islandsk, oversatte jeg det saaledes, som om der var faldet en Arv til mig i Island, men at min Broder opbevarede Pengene, hvorfor jeg skulde komme strax for at tage imod dem, men naar jeg kom tilbage igen, skulde jeg strax holde Bryllup. De troede mig.

Vi fik nu Lasten ind og sejlede til Helsingør, hvor vi skulde losse vor halve Last. Vi tog en svensk Styrmand og Matroser med os. Marstrand er en smuk lille Stad med 2 Kirker, samt en Sognepræst og en Kapellan. Den tredie Kirke er i Kastellet, hvor alle Fangerne holdes, hvoriblandt der var en Præst med Magistertitel fra Stockholm. Vor anden halve Last lossede vi i Kjøbenhavn, fik derpaa Ordre til at sejle med Fragt til St. Petersborg, hvor vi skulde tage Proviant til den russiske Flaade, der laa i Königsberg.

Vi sejlede først til Kronstad, hvor der laa mange russiske Orlogsskibe. Oppe paa Land laa der mange Kanoner og mange høje Bunker af Kugler som og andet Krigsmateriel. Derfra kunde vi se Slottet i St. Petersborg og 2 Kirkespir eller Taarne; det ene skinnede som Guld, det anden som Sølv; disse 2 Kirker laa tæt ved Slottet. To Dage derefter sejlede vi op til Staden, som er godt bygget, og Husene stod ikke tæt sammen. Ved Toldboden var der hele Skibsladninger af Hamp og Hør og Jærnstænger, nok til mange Skibe. Her var gode Priser paa Skibsfornødenheder, Lærred, Sejl og al Slags Trævarer, Beg og Tjære, Brød, Smør og Flæsk; men deres Brød var bagt i Olie, som ikke smagte Fremmede godt. Russerne er et umedgørligt Folkefærd og lever under haarde Love. I Staden saa jeg en Bro, der ligger mellem Staden og Slottet; dér laa mange Skibe for Anker; over dem var der lagt Planker, saa at Folk kunde gaa derover fra Staden til Slottet, en lille Fjerdingsvej. Igennem

denne Bro maatte alle Skibe, der drev Handel med Stadens Indvaanere; 2 eller 3 Baade maatte vige af Vejen og Ankrene hales op, for at intet skulde være i Vejen for de indsejlende fremmede Skibe; bagefter blev Broen bragt i samme Stand som før. De russiske Kvinder drikker mere Brændevin end deres Mænd, som de gaar sammen med i Værts- huset; Mændene drikker ikke mere end at de kan ledsage deres Koner hjem. I Værtshusene staar der paa Gulvet en Kedel med Brændevin, med en Jærnhane i; de som vil drikke en Pægl Brænde- vin, gaar selv med et Glas hen til Kedelen og skæn- ker gennem Hanen, til Værten siger: „Gaa nu bort, Kammerat.“ Naar de er blevet drukne, synger og danser de, saa længe de har Penge, baade Nat og Dag. Deres Øl var ikke godt, vel var der Malt deri, men det smagte saa underligt, at mange af vore Folk fik Dysenteri deraf, og af denne Syg- dom døde vor Skibsdreng senere i Königsberg. De mange Skibsladninger, Hør og Hamp, som kom inde fra Landet var, saavidt jeg troer, Skat til Kej- serinden fra Bønderne; Jærn var der ogsaa en Mængde af. Baade bringer Varerne til Købmæn- dene eller til Kejserinden, og har maaske hjemme 100 Mil længere inde i Landet; de sejler ad Flo- derne og lader Strømmen drive sig til Købstaden. Baadene er lange og smalle, og Manden har sin Kone med i Baaden, hvor de ligger i et Telt, med et Ildsted, hvorved de koger deres Mad. Hver Nat ligger de for Anker. Manden staar agterude i Skibet og styrer, medens Konen laver Maden og reder

Sengen. Naar de kommer til Købstaden, sælger de baade Varerne og Baaden, og deres Hjemkomst kan trække ud lige til Jul. Naar de kommer hjem, giver de sig til at bygge en ny Baad og køber Varer ind til Sommeren. Dette er deres Levebrød.

Da jeg var i St. Petersborg i Aaret 1759, var Staden ikke helt opført. Kejserinden af Rusland kan sørge for sig selv med alle Varer, saavel tillands som tilvands, og alle andre Potentater maa hos hende hente Mastetræer, Skibstømmer, Tjære, Harpix, Beg, Sejldug osv. Herfor bringer de hende Penge. En Undtagelse herfra danner Englænderne, der bringer hende Stenkul. Danske, Englændere, Franskmænd, Hollændere køber Varer af hende; om Spaniolerne gør det, véd jeg ikke. Hvis Kongen af Danmark vil bygge en Fregat, vil den koste ham mere end det vil koste hende at bygge 5 Orlogsskibe, hvert paa 70 Kanoner, thi hun behøver ikke at købe noget, men han maa købe alt. Hun har ligeledes en hollandsk Dukat for hans 10 Skilling. Det samme gælder om Kornvarerne. Hun har Hirse-Gryn i Mængde, der regnes for en stor Raritet i Kjøbenhavn, og det Rugbrød, som bages i Danmark, vil Russerne ikke spise. Vi havde paa vor Rejse 10 Skippund Brød fra Kongens Proviantgaard, men der var ingen af Russerne, som vilde spise det; saa skar vi Brødet i Stykker og kom det i Vand, blandet med Eddike, og brugte det i Stedet for Øl. Resten, som blev givet Svinene, var saa udblødt og svampet, at der ingen Kraft var i det; thi hele Brødets Næringskraft var

blevet optaget i det Vand, som vi drak i Stedet for Øl.

Jeg har heller aldrig fundet bedre Priser paa al Slags Lærred og Bolstre end i St. Petersborg. Der var ogsaa godt med Arbejde og Penge at tjene. Naar Kejserindens Folk gik over Slotspladsen, blottede de deres Hoved, især Soldater og Matroser, der altid oppebærer Løn, hvad enten de er hjemme eller ude med hendes Skibe, d. v. s. Klæder og Føde, og hver tredie Maaned 1 Dukat og 65 Skilling, for hvilke de skal drikke hendes Skaal og holde sig lystige.

Da vi havde været 4 Dage i Staden, fik vi Ordre til at gaa til Toldboden og indtage vor Last, som bestod af Melsække i Straamaatter, der var bestemt til Königsberg; for hver Rejse, som jeg troer 200 Mil, blev der betalt 1100 Rubler. Ingen af os var helt raske efter Russernes Øl, der ikke smagte os. Vi gjorde tre Rejser med lignende Ladning til Königsberg. Her var der russiske Officere, som eftersaa, om vor Ladning var rigtig og ubeskadiget af Vand og gav os Kvittering med tilbage. Vor Sygdom vilde ikke helt forlade os, dog forbedredes vor Tilstand, efter at Lægerne i Königsberg havde undersøgt os; vi fik Oxekødssuppe hver Dag, som de tyske Læger havde ordineret. Staden var større end Kjøbenhavn, men Husene stod ikke saa tæt sammen. Der løb en Flod gennem Byen og adskilte den i to Dele. De bedste Priser var paa Kød, Ost og Smør, og det bedste Oxekød kostede ikke mere end en Skilling Pundet

i deres Penge. Indbyggerne var imødekommende at tale med, men der var saa mange Russere, at der maatte indkvarteres to Soldater i hver Kælder. Der var mange Kirker, men i Nikolaikirke hørtes kun Graad og Klager over, at Russerne var komne, og at deres Konge ogsaa laa i Krig¹⁾ med den ungariske Dronning, som havde givet den russiske Kejserinde Underretning om, at det nu var den bedste Lejlighed for hende til at indtage Königsberg, da der ingen Soldater befandt sig dér til at hindre det. Disse Regentinder havde samme Religion, nemlig den katolske. Denne fik nu Fremgang, saa at det protestantiske Folk i Königsberg maatte sværge Russerne Lydighed, og at være Kejserinden underdanige som deres rette Konge. Da Russerne nu var komne, skrev Borgmesteren til Kongen af Preussen herom og skildrede Borgernes og hele Stadens Sorg over, at de i deres Nød og Frygt var blevet nødt til at sværge Russerne Lydighedsed. Svaret herpaa lød saaledes: Stadens Indbyggere skulde være ved godt Mod, da han ikke var i Stand til at ligge i med mer end én Kone ad Gangen; men naar den ene havde faaet sin Bekomst, vilde han vende sig om i Sengen imod den, som han endnu ikke havde rørt ved, nemlig den russiske, thi saaledes som hans Sager nu stod, at han havde to Koner, hvad han ikke havde vidst før, haabede han, at ingen af dem skulde faa Grund til Klage over, at han ikke gjorde sit bedste, og ingen af dem

¹⁾ Den Krig, der her sigtes til, er Syvaarskrigen (1756—1763). Kong Frederik den Anden af Preussen tabte Slaget ved Grossjägerndorff 1757, hvorved Königsberg faldt i Russernes Hænder, men atter blev forenet med Preussen 1762.

blive jaloux paa den anden. Da Borgerskabet hørte, at deres Konge var ved saa godt Mod og ligeledes sejrede i alle Slag mod de Ungarske, sagde de, at Russerne skulde erfare, om de holdt den Ed, de havde aflagt i deres Nød, og hvis deres Konge selv kom og vilde indtage Staden, saa skulde de faa se, hvem de helst vilde følge, Russerne eller deres Konge.

Derpaa sejlede vi igen til St. Petersborg og indtog vor sidste Ladning, som for største Delen bestod af Flæsketønder og Proviant til de russiske Købmænd. Da vi igen kom til Königsberg, var Staden bleven indtaget, hvilket næsten helt var sket med Politesser,¹⁾ efter hvad vi erfarede. Al den Proviant og andre Sager, som vi og andre bragte derhen paa den Tid, blev uddelt blandt den fattigere Del af Borgerskabet; det beløb sig til over en Tønde Guld.

Jeg vender nu tilbage til vort Skib. Vi var alle syge, ingen af os helt rask, og vor Skibsdreng laa for Døden. Skibsføreren bad en Kone tage Drengen til sig i nogen Tid, medens hendes Mand var paa Rejse til Amsterdam. Hun tog imod Drengen; men efter to Nætter kom hun tilbage til Skibsføreren og fortalte grædende, at Drengen havde smittet hendes to Børn, og at Skibsføreren nu maatte tage sin Dreng igen. Vi hentede Drengen og anbragte ham i Kabelrummet forude i Skibet, thi vi var bange for, at vi ogsaa vilde blive smittede af hans Sygdom. Der var intet Kød paa hans Legeme,

¹⁾ Saaledes Originalen.

intet uden Ben og Sener, Kræfterne var ligeledes svundne. Da vi gik ind i Ruffet for at spise, krøb samtidig Drengen ud af Ruffet, tog Baaden og roede i Land. Dér stødte en gammel Mand paa ham, som han fortalte om hele sin Tilstand, at han havde Dysenteri, som ikke kunde helbredes, samt at nu i denne svære Kulde og Frost havde hans Skibsfører kastet ham i Kabelrummet, d. v. s. det Sted hvor Livtovet og de andre Tove opbevares, fordi hans Kammerater ikke vilde tillade ham at være sammen med dem i Ruffet. Den gamle tyske Mand svarede herpaa: „Prøv at komme hjem med mig, og, hvis du ikke kan gaa, skal jeg skaffe dig en Hest at ride paa.“ Saaledes kom Drengen hjem til den Gamle, der lod ham skifte Klæder, lod ham gaa tilsengs og gav ham den Føde, han kunde taale. Derpaa gik han op paa Apoteket og kom tilbage med nogle Medikamenter, der vilde gavne ham. Dette var Torsdag Aften, men Fredag Morgen kom den Gamle til Skibsføreren og fortalte, at Drengen logerede hos ham, og bad Skibsføreren om nogle Penge til ham i hans Sygdom. Skibsføreren svarede: „Hvis du, gamle Mand eller slemme Skælm, ikke gaar bort fra mine Øjne, saa skal jeg give dig Hug med et svært Tov; du faar ingen Penge.“ Den Gamle sagde: „Jeg har ingen Hug fortjent for at have modtaget jeres Dreng i hans Nød, og vil ikke Skibsføreren betale mig, saa haaber jeg til min Gud, at han vil betale mig.“ Derefter gik den gamle Mand i Land og blev fri for Slag af Skibsføreren. Om Søndagen gik tre af os i Land

for at se til vor Dreng, og da vi kom til den Gamle, fandt vi Drengen liggende i en Seng, i hvilken ingen Baron eller Stormand vilde have undset sig for at ligge. Omkring Sengen stod mange Slags Medicin og Doktorsager i smaa Glas. Der stod ogsaa Kaffestel og Spisestel af Tin med adskillige Retter. Vi blev ogsaa godt trakteret med Vin, fransk Brændevin og Sukkerkager. Den Gamle fortalte os, at Skibsføreren havde været meget haard imod ham, hvilket han ikke havde fortjent, og bad Gud forlade ham hans hastige Vrede. Vi fortalte, at Drengen havde 16 eller 17 Rigsdaler tilgode hos Skibsføreren for Sommerrejsen. Den Gamle svarede: „Jeg vil ikke komme til Skibsføreren mere for at hente Penge; Gud gør for mig, hvad han finder for godt.“ Om Tirsdagen kom den Gamle ud paa vort Skib; han var i sorte Klæder og med sort Silkeflor om sin Hat og bad Skibsføreren om at tillade Skibsfolkene at ledsage Drengen til hans sidste Hvilested, da den almægtige Gud forleden Nat havde løst ham ud fra sin usle Tilstand ved en sød og saliggørende Død og Adskillelse fra denne Taarernes Dal. Skibsføreren sagde: „Du gamle Nar, jeg vil ikke høre paa dit Præk, dog kan mine Folk gaa i Land og kaste hans Krop i Jorden.“ Den Gamle tog Afsked med os med Taarer. Næste Fredag, som var den Dag Drengen skulde begraves, gik vi i Land. Da vi var kommen i Land, maatte vi afføre os vore Skibsklæder og iføre os Sørgedragter, d. v. s. en sort Klædeskjole, Vest og Benklæder med en sort Kappe over og langt Flor

i Hatten. Vi var efter Landets Skik og Brug det tredie sørgende Par. Degnen og Latinskoledrenge udførte Sangen. Det første Sørgepar var den gamle Mand og Præsten, det andet var to Guldsmedemestre, det tredie var to af os, den tredie kunde ikke anbringes, det var min Kammerat fra Strandingen i Sverige. Derefter maatte vi hjem til den Gamle tilligemed Præsten, de to Mestre og Degnen for at lade os traktere. Skolen samt Graveren og hans Folk fik Penge. Ved Begravelsesgildet blev der hverken sparet paa al Slags Mad, sjeldne Vin-supper eller mangeartede Drikkevarer, hvilket varede til Kl. 9 om Aftenen. Derpaa tog vi Afsked med den Gamle, der bad os bringe Skibsføreren en kærlig Hilsen med Tak for udvist Hjælp og store Ære mod den bortkaldte unge Mand. Vi kom ombord og fortalte Skibsføreren, hvorledes alt var gaaet til og roste den gamle Mand for hans urokkelige Troskab og Omsorg som den fremmede Samaritan. Skibsføreren sagde, at det var den største Skurk, og en Nar at gøre saa meget af en Kokkedreng, der ingen Penge havde at betale med, og at den Gamle ingen Penge havde at vente, da Drengen havde opbrugt alle sine Penge.

Vi halede vort Skib højt op paa Kysten ved Byen og tog pommerske Bjælker ind ved Tømmerpladsen, hvortil vi fik Ordre fra den engelske Rebslager i Kjøbenhavn. Derefter tog vi ind sjeldent Fragtgoods, der skulde til Kjøbenhavn, og gjorde os helt klare til at tage bort herfra. Toldboden, Porten og Broen bliver tillukket, saa at ingen kan

komme bort, før der lukkes op. Vi kom til Broen om Morgenen ved Nitiden, men maatte vente der til ud paa Eftermiddagen, fordi Toldbodens Kommandør forelagde Skibsføreren et Dokument fra Politikammeret, der lød paa, at da Skibsfører *Domstrey* ikke havde betalt den gamle Mand for alle hans for Skibsføreren afdøde Skibsdreng havde Omkostninger med videre, saa skulde han møde med hans Anklager, den gamle Mand, denne Dag Kl. 12, hvor de begge skulde fremkomme med deres Anklager og Forsvar i denne Sag. Den Gamle fremlagde først en Regning over Værelse, Seng, Mad og Opvartning, samt Medikamenter, Begravelse, Følge og andre heraf flydende Omkostninger, tilligemed Klage over Skibsføreren uuhøflige Opførsel imod ham ombord i Skibet. Regningen beløb sig til 85 Rigsdaler 3 Mark 12 Skilling, som den danske Konsul strax maatte betale. Saaledes blev da de to Parter forligte for Retten uden nogen Betaling herudover. Vi var to fra Skibet, som gik i Land med Jollen med Skibsfører *Domstrey*, jeg og min Kammerat *Martin*. Vi ventede ved Politikammeret og talte med den gamle Mand og takkede ham for hans imod os udviste Artigheder saavel ved Begravelsesgildet efter vor afdøde Dreng som hans andre Trakteringer i hans Hus. Han svarede, at alt dette nu var betalt, hvilket ikke vilde have oversteget 15 eller 16 Rigsdaler, hvis ikke Skibsføreren selv havde vist sig saa uuhøflig og gierig. Saaledes slutter Beretningen om Skibsfører *Domstrey* og den gamle Mand.

Om Aftenen gik vi saa fra Toldboden og sejlede til Kjøbenhavn. Rejsen varede 3 Uger og 2 Dage, og vi ankom til Toldboden om Aftenen den 28. Oktober 1759. Da var min Broder blevet Toldbetjent og forseglede vort Skib, det vil sige alle Lukfer og Lasten, saaledes at det var umuligt at flytte noget bort før Losningen, naar Toldbetjentene kommer og tager deres Segl fra Lugerne, som alle tager sig i Agt for at bryde, da der herfor maa betales 50 Rigsdaler. Nu havde vi et Svin, som gik løs paa Dækket, og som brækkede Seglet itu; men paa min Forbøn tilgav min Broder Skibsføreren uden Bøde, saaledes at denne hans Skødesløshed ikke kom for Told-Kammeret. Han forærede derfor min Broder et Flaskefoder med 14 Flasker fulde af Danziger-Akvavit, saa at denne Sag ikke kom videre. Min Broder fortalte mig, at to af vore Brødre var døde i Island, den ene ved Navn *Jón*, den anden, ved Navn *Sigurd*, druknede ved Bardastrønd. Der var 6 eller 8 Mænd i hans Baad, da den drev fra Snæfellsjøklen til Bardastrønd, hvor den blev fundet, men ganske tom og uden Mennesker.

Da vi havde udlosset vort Skib, maatte jeg gaa ledig i Kjøbenhavn; undertiden havde jeg en lille Fortjeneste, men undertiden ingen. Da jeg ikke havde Penge nok til at leve af, besluttede jeg at henvende mig til Chinakompagniet, og tog med mig Smeden *Benedikt Magnússon*, der kom hid med sin Kone, som var Jordemoder i Reykjavik, og da jeg havde faaet de 20 Rigsdaler, for

hvilke jeg skulde udruste mig til den lange Rejse, gik jeg hjem med *Benedikt*, der var min Kautio-
 nist for de nævnte 20 Rigsdaler, og hans Kone gik
 saa ud med mig og købte, hvad jeg behøvede til
 Rejsen. Saa den Tid holdt jeg til hos Smeden, der
 skulde aflevere mig til Chinafareren *Holm*; vi havde
 Frihed til at være i Land, efter at vi havde faaet
 Penge. Den sidste Nat jeg var i Land sov jeg ikke,
 men regalerede mig med god Drik og Mad og tog
 Afsked med alle gode Venner og Bekendte, som
 jeg mente, at jeg aldrig vilde se mere. Næste Mor-
 gen blev der med Trommer paa alle Gader i Kjø-
 benhavn bekendtgjort, at alle Chinafarere skulde
 uden Ophold og under korporlig Straf, hvis de
 undlod dette, indfinde sig Kl. 12 ved Chinaskibet,
 „Dronning Juliane Marie“, som Kaptajn *Holm* skulde
 føre til Kanton, som er et Handelssted 4500 Sø-
 mil fra Kjøbenhavn. Jeg gav Møde med min Kau-
 tionist, Smeden *Benedikt*, Kl. 11 f. M. og blev op-
 stillet med de andre for Kaptajn *Holm* Kl. 12. Jeg
 tog Afsked med *Benedikt* og har aldrig set ham
 siden. Alle, som mødte den Dag, slap fri for Straf,
 men de, der mødte Dagen efter, fik 27 Slag Tamp
 med et Tov, de, der kom 2 Dage derefter, fik 3
 Gange 27 Slag, men de, som udviste en længere
 Forsømmelse, fik Fængsel paa Vand og Brød om-
 bord efter Sagens Omstændigheder, og før de blev
 løsladte i det mindste 80 Slag Tamp. Dagen efter
 at jeg kom til Skibet mødte der 28 Mand, som
 alle fik 27 Slag, og derpaa maatte gaa til deres
 Arbejde. Efter 6 Dage blev der afholdt General-

mønstring, d. v. s. fuldkomment Mandtal. Derefter maatte vi gøre vor Ed paa, at vi ikke vilde spare vort Liv og Blod for Kompagniet, hvis Sørøvere vilde finde paa at plyndre os eller bruge Magt imod os. Dernæst gav vor Præst sig til at præke om den farlige Sørejse og lagt os paa Hjærte at stole paa Gud, hvad enten vi levede eller døde. Efter endt Prædiken fik vi noget Brændevin for at løfte vor Samvittighed. Vi arbejdede ikke hele Eftermiddagen. Nogle drak sig fulde og fik Tamp, nogle der vilde rømme om Natten blev sat i Jærn og Bolte. Nu laa vi i 14 Dage paa Kjøbenhavns Rhed og fik baade Frost og Sne; vi mistede vor Kvartermester *Holm*, som var besvogret med Kaptajn *Holm*. Hans Begravelse gik for sig med stor Pragt og paa dyreste Maade. Vore Officerer var: Først Kaptajn *Holm*, Overstyrmand *Kney*, som havde rejst til Vestindien som Kaptain, desuden 8 Styr-mænd, 6 Kvartermestre, 1 Baadsmand, 1 Skibsmand og vor Skibsassistent. Dernæst paa den anden Side vor Superkargo eller Overkøbmand, der indkøbte Skibsfragten til os, naar vi kom til China, og hans 6 Assistenten, vor Præst, og vor Over- og Underlæge. Der var ogsaa 2 Sejlmagere, 1 Kape-ral¹⁾ eller Jærnsmed, 1 Bødker, 1 Køkkenmester, en anden Skibskok, 1 Bager, 1 Slagter, 1 Hovmester, 1 Botoliør²⁾ med sin underhavende Botoliørsmat, d. v. s. den, der har at gøre med al Slags Vin og Brændevin, Vand og Brændsel. Jeg har

1) Saaledes Originalen.

2) Saaledes Originalen, d. v. s. Butler eller Boutellerer (Proviantskriver).

glemte Overtømmermanden med hans 2 Undergivne, nemlig 1 Tømmermand og 1 Snedker; 1 Konstabel og hans Medhjælper, 1 Plyndregreve¹⁾ og hans Tjener, som havde Opsyn over Køer, Faar, Geder, Høns, Gæs, Ænder, saa de ikke kommer til Skade paa Grund af daarligt Vejr eller Skødesløshed; han skal ogsaa malke Koen, Faarene og Gederne, alle Æg skal han aflevere til Hovmesteren, Mælken til Køkkenmesteren; selv spiser han med Matroserne. Vi var ialt 95 Mand, efter hvad jeg kan huske, foruden Styrmandsdrønge, Kahytskrivere og Præstens og Doktorens Oppassere.

Nu var vi færdige til at tage Afsked med Kjøbenhavn, naar som helst Vinden blev os gunstig; vi skulde til Helsingør, hvor vi skulde købe alle levende Kreaturer, Vin, Brændevin, Øl og fint Brød til Kahytten. Vi eftersaa vore Kanoner, som var 28 i Tallet; vi havde og alle Redskaber med os, som en Krigsmand tilsøs bør have. Folkene blev fordelt i to Vagter, Kongens og Dronningens Vagt. En Vagt tilsøs er 4 Timer, og derpaa afløses hver Vagt af andre. Jeg saa eller hørte ikke andet end Eder og Forbandelser, Hug og Slag, hvor man end kom og var, Raab og Skrig; og heraf havde de Øverstbefalende stor Morskab og Tidsfordriv. Da vi sejlede fra Kjøbenhavn, affyrede vi 27 Skud og fik tre fra Kastellet. Om Aftenen ankrede vi udenfor Kronborg og skød 9 Skud udenfor Fæstningen og fik 1 igen. Derpaa gik vi i Land og tog imod 30 Svin, 15 Faar, 2 Væddere, 2 Geder, 1 Ko, hvis

¹⁾ Ordet staar maaske i Forbindelse med „Plunder“ d. e. Snavs, Møg, Bras.

trede Rejse det var til China, og Officerernes Vin og Brændevin; af Oxer kan jeg ikke huske hvor mange, men jeg tror, det var 14. Her ved Helsingør laa vi næsten i 3 Uger. Alle disse Varer var fra Vintapper *Hansen*,¹⁾ en Mand paa 12 Tønder Guld, og som dog alligevel ikke nænnede at købe sig et Uhr i Lommen eller Klæder til højere Priser. Hele denne Tid hørte jeg kun Forbandelser og Slag. Præsten og Doktoren var de andres Narre, hvilket i Begyndelsen først skete i Spøg, men dog tilsidst resulterede i Alvor.

Efter 3 Uger gik vi igen fra Helsingør og bleve færdige med Toldboden og Kommandanten. Vi afyrede 27 Skud for Fæstningen og satte Kursen i NV. Vinden var os gunstig indtil vi var kommen forbi Skagen, da vi fik en stærk Vind fra Nordvest; her, mellem Norge og Jylland, maatte vi ligge i 8 Dage. Matroserne sagde, at hvis de fik Norges Grund under Fødderne, saa vilde de aldrig sejle til China med dette Skib eller med den ugudelige Kaptajn, men søge Hyre hos andre Skibsførere. Dette erfarede Kaptajn *Holm*, og han holdt sig derfor ude paa Havet og vovede ikke at lægge ind til Norge, til Trods for, at der var Lodser ombord. Jeg kan ikke med Sikkerhed sige hvortlænge vi drev frem og tilbage i Nordsoen. Vinden forandrede sig saaledes, at vi nu kunde komme klar af Norge, og blev os gunstig til vi kom til Irland; da fik vi en stærk Nordvestvind med flygende Snestorm og den skarpeste Frost, saa at Søvandet, som skyl-

¹⁾ Originalen: *Hansson*. I ydre Margen staar her Aarstallet 1760.

ledes op paa Dækket, frøs til Is. Ingen Tove kunde gaa igennem Blokkene paa Grund af Sne og Is, saa at vi var ude af Stand til at manøvrere med Sejlene og kunde hverken rebe eller beslaa dem. En Dag mistede vi to norske Matroser, den ene, ved Navn *Enevold*, faldt fra Fokkemærseraaen til Styrbord, og standsede først paa Ankeret, der laa paa Skansedækket, lige for Fokkemasten, men faldt derfra i Søen, der blev farvet rød af hans Blod. Fokkeskødet blev kastet ud til ham, men det hjalp ikke noget. Skibet var i fuld Fart, og jeg kunde længe se ham ovenpaa Søen, hvilket havde sin Grund i, at han var i en norsk Skindtrøje, der blev fyldt med Vind, da han faldt i Søen. Matroserne sagde, at han havde fulgt Skibet, indtil vi kom til Portopray¹⁾ eller 1200 Sømil. Samme Eftermiddag faldt en norsk Matros ned fra Storemærseraaen, men var sønderlemmet, før han faldt ned paa Dækket. Det sønderflaaede Legeme blev indsvøbt i hans Sengetøj og det hele smidt overbord med det samme. Samme Dag fangede vor norske Styrmand den største Torsk, jeg nogensinde har set for mine Øjne. Han sagde, at vi nu havde 140 Sømil til Island. Vi var alle gennemfrosne, vaade og sultne, thi Maden kunde ikke koges, paa Grund af daarligt Vejr, og vi fik kun lidt Søvn, men derimod en Mængde Hug og Slag paa vore vaade, frosne og sultne Kroppe. Da vi i mange Dage havde drevet frem og tilbage i den spanske Sø, da Vinden altid var imod os, sukkede vi efter en For-

¹⁾ Portopray er en Stad paa Santjago, en af de capoverdiske Øer.

andring, hvilket ogsaa skete den 17. Februar [1761]; da fik vi Vinden fra Nordost, men vor rette Kurs var Sydvest. Vort Skib gjorde nu 18 Mil i 4 Timer, og vi havde lang Vej til det Sted, hvor vi ventede friske Fødevarer. Efter at have sejlet i 5 Dage med den stadige Nordostvind, mærkede vi, at Kulden i Luften tog af, saa at vi 2 Dage derefter kun gik i Uldrøjer og Underbenklæder. Herover blev Underofficererne glade, da vi saa, naar de tampede os med deres tykke Tove, skreg saa højt. Vor Kaptajn udstedte den Befaling, at de gamle Tove ikke maatte bruges saalænge vi var i Varmen, men at der skulde laves smalle Tampe af Raabaand, og før de maatte bruges, skulde de fremvises oppe paa Skansen, hvor alle Officerer var samlede.

Ved den Tid tog Styrmanden *Salve* mig til at skrive i hans Journal, saaledes at jeg blev næsten fri for alt Skibsarbejde, undtagen naar der var Fare paa Færde, thi saa er næsten alle paa Vagt uden Hensyn til Stilling, endog Præsten og Doktoren. Varmen tog stadig til og Vinden af, men Vindretningen var dog den samme. Styr mændene begyndte at vente det Land, der skulde være vor Forfriskningsstation. Vinden tog mere og mere af, og Varmen blev større og større. En Dag kom der Ordre fra vor Kaptajn, at vort Livtov¹⁾ skulde hales op paa Dækket for at tørres i Solen. Dette Arbejde skulde vi give os i Lag med Kl. 8 Formiddag. Varmen var stor, og vi fik 3 Pægle Vand i 24

¹⁾ Livtovet er vistnok det store Ankertov.

Timer, der ikke blev uddelt før Kl. 12. En af vore Folk bød 3 Mark for en Pot Vand, men alle var vi lige rige paa denne Vare, og Nøglen til Vandfadet var hos Kaptajn *Holm*. Kort efter Kl. 9 bad samme Mand igen om Vand, vi andre var ogsaa tørstige, men vilde ikke klage, da det ikke vilde nytte os noget, men maatte vente til rette Tid, nemlig Kl. 12. Snart efter blev Manden bleg og faldt om, og næsten en halv Time derefter var han død. Doktoren obducerede ham og fandt, at Hjertet var sammenvoxet med Siden paa Grund af Varme og Tørke. Hans Legeme blev lagt i hans Køje med Stenkul ved Hovedgærdet og ved Fødderne, Køjen blev derpaa surret fast, og det hele kastet i Søen uden Sang og Ceremoni. Nu blev alle vore Køjer baaret op paa Dækket for at tørres efter Uvejret i den spanske Sø, og for at visitere efter Lus og andet Snavs; hvis der fandtes noget saadant, blev Ejeren straffet for Skødesløshed og Dovenskab. Naar nogen bliver truffen sovende paa sin Vagt, bliver han arresteret og straffet med 50 Slag Tamp, hvis det er Fredstid, men i Krigstid straffes han paa Livet. Det blev saa varmt, at der maatte skylles Vand over Dækket hver andet Glas, for ellers smeltede saavel Beg som Tjære af Skibet, og man kunde ikke gaa barfodet paa Dækket, da ens Hud brændte af Varmen paa Dæksplankerne. Mest plagedes vi af Tørst, knap Føde og haard Kommando. En Dag havde vor Overstyrmand Vagt og var i Færd med at se efter Land i sin store Kikkert, og den, som styrede, var en norsk Matros, ved Navn

Jens Lange. Overstyrmanden gik ind i sit Kammer for at forfriske sig med Brændevin som sædvanlig, thi han drak gerne en Pot Brændevin paa sin 4 Timers Vagt, og lagde sin store Kikkert paa Kom-pashuset, da han gik ind. *Jens Lange* fandt en stor Lus i sit Hoved og lagde den paa Linsen i Kikkerten, kort efter tog Styrmanden sin Kikkert og efter at have kigget lidt i den, begyndte han at prise Gud for, at vi nu ikke havde langt til Land, for nu kom der en Jolle til os med 3 Aarer paa hvert Bord. Derpaa gik han til Kaptajn *Holm* og fortalte ham denne mærkværdige Underretning, og Kaptajnen, som var nylig opvaagnet og derfor gnaven, tog ogsaa sin store Kikkert, men faar ingen Jolle at se. Overstyrmanden paastod, at han saa den meget klart, men at de forreste Roere holdt Aarerne op i Luften. De kivedes lidt herom, indtil Kaptajnen tog Overstyrmandens Kikkert og prøvede om han kunde se denne Jolle, men da han tog imod Kikkerten, vendte den forreste Linse ned, saa at Lusen faldt af, hvorfor hverken Kaptajnen, og ej heller Overstyrmanden, da han tog imod Kikkerten, fik Baaden at se. Men hvis han havde hørt, hvad den norske Matros havde gjort med hans Kikkert, saa vilde denne have faaet den største Straf; men Overstyrmanden var ikke afholdt, da han var den værste til at straffe Folkene, selv naar det gjaldt rene Ubetydeligheder.

To Dage herefter fik vi Land i Sigte, en lille Ø, Portopray, som tilhører Kongen af Portugal. Det varede tre Dage inden vi kom til Land, da Vinden

var lav med nogen Dønning eller stille Bølger; vi valgte derfor at holde os paa Søen, indtil Lejligheden blev bedre. Vi ankrede ude paa Havet, langt fra Land, Bunden var Lerbund og derfor gunstig for vore Ankre. Vi gik i Land i vor store Baad, med tomme Vandfade, der skulde fyldes; vi havde ligeledes et lille Anker i Baaden, som vi lod falde for Agterstævnen; men en af os lod vi svømme i Land med Landtovet for at gøre det fast. Der var stærk Brænding, og vi kastede de tomme Fade ud i Søen; men de, der ikke kunde svømme, maatte hale sig i Land ved Landtovet, saaledes at Søen ofte gik to Favne over vore Hoveder; men da Søen faldt, havde vi stor Vanskelighed ved at holde os fast ved Tovet, for at Søen ikke skulde skylle os bort. I denne Brænding var ikke faa Portoprayer, der svømmede for deres Fornøjelses Skyld, da Søen var lunken. De var sorte som Sod med sort Haar, der lignede de sorte Skind af unge Lam i Island, som er krøllede med liden Uld. Da vi kom i Land, saa vi Kvinder af lignende Hudfarve, og alle disse Mennesker havde Opstoppernæser, gik næsten nøgne, men om Livet havde de et Stykke Lærred. Jeg saa ikke en Dreng, der ikke havde Sabel ved Siden, selv om han ikke var ældre end 10 Aar. Hele denne Pøbel var tyvagtig og mordlysten, i al Korthed: det var de værste Mennesker, som jeg har hørt eller set under Solen. De er aabenlyse Tyve; naar de faar noget, som de foregiver at ville købe, løber de fra en ind i Skoven, uden at man ser dem igen. Her boer en Komman-

dant, som er fra Lissabon, med Kone og Børn, og som skal sørge for de fremmede Sømænds Ret. Da vi kom i Land, væltede vi vore Vandfæde til Brønden, som var i Skoven en Fjerdingsvej fra Kysten, hvor der var saa mange Mænd og Kvinder, at man maatte undres derover; alle vilde de sælge os Frugter, Sukker, Høns, saavel levende som stegte ved en Ild i Skoven, ganske nær ved Brønden; en god, stor og fed Høne for en knap Tomme af den svære Tobak. For en gammel Skjorte, som ikke var helt i Stykker, fik vi et gammelt stort Svin, der sikkert vilde have kostet 5 til 6 Rigsdaler. For en gammel Hat uden Huller fik vi en Sukkertop, som vejede 3 Pund; for en Pot Vin maatte vi betale 2 Skilling. Kun faa Kvinder var helt paaklædte; de var sorte som Kul paa Kroppen, men vilde dog lokke vore Folk til Samleje med dem inde i Skoven; maaske bed ogsaa nogle af Styrmandene paa Krogen og tabte ved samme Lejlighed mange Penge, hvilket havde sin Grund i, at Indvaanerne kom over dem, da Akten skulde fuldbyrdes, hvilket i Forvejen maa have været aftalt. Dette blev strax meldt til Kommandanten og derpaa til vor Kaptajn, der skulde udbetale Pengene. Da det led mod Aften, maatte Kaptajnen begære Soldater fra Kastellet med ladte Geværer og Sabler ved Siden for at vogte os for disse Porto-prayere, thi deres Love byder, at ingen Fremmed maa være i Land efter Solens Nedgang; hvis nogen findes, har han forbrudt sit Liv, især de, som ikke kan deres Sprog. Iøvrigt saa jeg dér nogle

Hollændere og Englændere, som havde rømt fra deres Kaptajner. Vi mistede 4 Matroser, som ikke havde været her før. Grunden maa søges i, at de maatte døje baade Hug og Slag, kun fik knap Føde og stod i stor Gæld for deres Ødselhed i Brændevin og Tobak; de venter saa efter hollandske eller engelske Skibe, hvis de da slipper herfra med Livet, thi intet er værre end at være uden Penge i et fremmed Land; det er værre end ikke at forstaa Sproget. De løber i Fare for at blive dræbt naarsomhelst, saa at deres Liv hænger i en Traad, som man plejer at sige. Da vi om Natten var færdige med at bringe Vandet og det, vi havde købt i Land, til Baaden, blev vi kaldt frem for Kaptajnen, som befalede, at alt, hvad vi havde købt, skulde tages fra os til Skibets Brug, dog saaledes, at vi skulde faa de Penge igen, som vi havde lagt ud.

Tidlig næste Morgen gik vi i Land igen med vor Skibsassistent, der skulde gøre Indkøb af alt, hvad Skibet behøvede paa Rejsen til China, d. v. s. Oxer, Faar og Svin, samt Frugter, som Appelsiner, Lemoner, Kokosnødder,¹⁾ som er den bedste Frugt til Føde. Deres Skal er haardere end Eg og dækket med Uld, inde i Skallen er der Vand saa sødt som Honning, og naar man har drukket det helt op, bliver der en Kærne tilbage, hvid som et Æg, sød som Sukker. Naar Skallen er tømt, tager den mellem 2 til 3 Pægle. Disse Skaller sælges i Europa og bliver tidt beslaaet med Sølvbaand, Haandtag og Laag og bruges som Ølkruse i de større

¹⁾ I Originalen staar der Kukkuser. *Overs. Anm.*

Stæder. Vi gik lidt ind i Landet. Vi mødte en Mand til Hest; han red i en Sadel, ligesom hans Kone. Denne Mand kunde noget Latin, men der var kun faa af os, som kunde tale det Sprog. Han fortalte os, at de Indbyggere, som boede ved Kysten, levede af Landets Frugter og af hvad de kunde stjæle og røve fra Søfarere, der kom fra Holland, Sverige, Danmark, England, Frankrig, Lissabon, Spanien, samt fra Østersøen. Inde i Landet var der derimod skikkelige Bønder, dér var ogsaa store Søer med Foreller og Lax, en Mængde Æg af al Slags Skovfugle, samt mange andre Herligheder, saasom en Mængde af Kvæg og Faar. Intet manglede uden den kristelige Religion. Der var aldrig Vinter; naar et Træ havde baaret sine Frugter, begyndte det nogle Dage efter at frembringe de efterfølgende Frugter. Da vi havde talt med Manden og faaet Svar paa alt, hvad vi forstod at spørge om, gik vi tilbage til Kysten til vor Skibsassistent, som imidlertid havde indkøbt alle vore Fornødenheder. Til Kysten var der kommen nogle Bønder inde fra Landet. Nogle af dem red paa Æsler og Æselshopper, der lignede sædvanlige Æsler, men dog er mindre af Væxt; de skriger ligesom en Lom og er utrolig stærke til at bære. Landets Bjerge og Kyststrækningerne er bevoxede med Vintræer. Langs med Kysten var der ingen regelmæssige Bygninger, men kun Hytter nogle Steder, naar undtages Kastellet, hvor Kommandanten boede. Da vor Skibsassistent var færdig, blev Oxerne bundne sammen ved Hornene med Kappelgarn, alle i Flok og maatte

svømme ud til Skibet, hvor de saa blev halede ind; saaledes bar vi os ogsaa ad med Faar og Geder. Vi blev klare til at sejle fra Portopray ved 11-Tiden om Natten, men kunde dog ikke komme bort før ved Solens Opgang, da vi skulde tage Afsked med Kastellet; vi affyrede 27 Skud og fik 9 igen.

Vi lagde vor Kurs i S. S. V. Vinden var svag og Varmen stor. Vi tog alle vore Vintersejl ned, og satte de gamle. Det gode Vejr varede over 3 Uger, om jeg husker ret, saaledes at vi ikke bestilte andet paa vor Vagt end at svare, naar vore Navne blev opraabte, og lægge os paa Dækket for at sove eller fortælle hverandre Historier. Vinden stod fra V. N. V. og vi sejlede nu mest i S. O. En Morgen ved Kl. 8 kom en sort Mand ledsaget af 9 Engle i Følge ned fra Bramraaen og spurgte efter Kaptajn *Holm*; denne kom strax til. Den Sorte spørger ham, hvilken Solhøjde vi havde nu? Kaptajnen svarer, at han ikke véd det, men at han troede, at vi nu snart var under Ækvator. Den Sorte siger, at vi nu var under den og at han nu var kommen for at døbe dem, der ikke før havde været under Ækvator. Nu blev der sat en Tønde fuld af Søvand paa Dækket og med sort Farve. Derpaa tog den Sorte alle „de Fremmede“ og puttede dem ned i Vandet, hele Hovedet til Skuldrene. Saa maatte hver af de døbte give sine Kammerater i det mindste 1 Rigsdaler og til Præsten som Offer 1 Rigsdaler, som blev trukket fra deres Løn i Kjøbenhavn, da de kom hjem. Da dette var forbi, begyndte Skibsfolkene at lege adskillige Lege, hvis

de da kunde faa noget Brændevin hos Kaptajnen for Pengene.

Iøvrigt var Folkene meget syge og ilde tilpas af den store Varme og usunde Luft. Næsten alle, som kunde svømme, badede i Søen, og de, der ikke kunde, holdt sig fast i Tove. Mange af vore Folk var syge, men kun faa døde. Styrmand *Sommer* var en Dag i Færd med at tage Solhøjden, da vi var lidt over Ækvator; jeg saa ham da tage Hatten af og ryste den mod Solen med Skoggerlatter. Han blev kaldt op paa Skansen til Kaptajn *Holm*, men han kunde slet ikke gøre Rede for sin Galskab, og blev derfor ført til sit Kammer og bevogtet af to Mænd hele Vejen hjem til Kjøbenhavn, men han fik aldrig sin Forstand igen; ganske vist var han lidt bedre, da vi kom i den kolde Luft, men hans Forstand var dog borte. Vor Smed blev aldrig syg, han drak stadig sin Pot Brændevin, saavel under Ækvator som andre Steder, og gjorde sit fulde Arbejde den ene Dag som den anden, ligesom ogsaa hans Medhjælper. I denne Tid var jeg sjælden rask og jeg kunde ikke gøre Kaal paa min Ration, hverken Mad eller mit Brændevin, men der var mange, der gerne vilde købe denne Vare. Jeg var som beruset og uden Kræfter. Paa den Tid døde vor Underlæge; han havde taget for mange Medikamenter, men plejede at sige, naar Matroserne var syge, at de løj og at de kun led af Dovenskab, deres Sygdom vilde forsvinde, hvis de blev godt tampede. Altsaa blev Matroserne glade over hans Bortgang og ved at kaste ham overbord.

Jeg kan ikke huske, hvorlænge vi saaledes drev begge Vegne af Ækvator, thi der var næsten Vindstille. Jeg saa en Mængde Fisk, som de kaldte Bonitter, der holdt sig i Køl vandet, af Længde som mellemstore Lax, men meget tykke og blodrige.¹⁾ Af Smag lignede de Hajer og var usunde for syge Folk. Disse Bonitter drev Flyvefiskene op fra Havet, da disse maatte værge sit Liv. Jeg vidste ikke ret, hvad det var, da jeg saa dem i Tusindvis komme flyvende op fra Søen ligesom smaa Fugle. Deres Vinger var deres Brystfinner, som var større i Forhold til Kroppen end paa almindelige Fisk, og saalænge Finnerne var vaade, kunde de flyve, men naar de blev tørre, faldt de strax ned, og det er kun kort Tid Finnerne kan holdes vaade i den store Varme. De er af Størrelse som almindelige Sild og ikke saa daarlig en Føde. Paa denne vor Rejse stødte vi saavel paa almindelig Tang som Bændeltang, hvori der fandtes ukendte Orme og Fiskedannelser, der blev puttet i Vand i store Glas af alle vore Officerer, men især af vor Doktor. Disse Glas bragte de med sig til Kjøbenhavn og fik herfor store Penge af de Lærde. De fleste af vore Folk, som ikke før havde været i denne Varme, blev uklare i Hovedet og underlige i al deres Opførsel. Men efter at vi var kommen Syd for Ækvator og Solen stod i Nord, blev Luften saa underlig med sorte, tykke Skyer, og jo længere vi kom mod Syd, desto koldere blev Luften og Kulden saa bitter, at vi faa Dage fra Ækvator maatte iføre

1) Bonitter, smukt farvede, ca. $\frac{3}{4}$ m. lange Makrelfisk.

os vore forede Trøjer. Jeg kan ikke huske, hvor langt sydover Ækvator vi sejlede, men jeg husker, at Vejret var bitterlig koldt og ubehageligt. Denne vor Rejse sønden for Solen forårsagedes af de tyrkiske Øer, som skulde være der i Nærheden. Vi exercerede hver Dag med Geværer og Kanoner, ligeledes kastede vi Rakter, fægtede med Kaarder og foretog alle Slags militære Øvelser. Vi sejlede igen til Ækvator for at naa Capo di Bona Speranza, det sydligste Punkt af Afrika og derfra satte vi vor Kurs over Morien,¹⁾ det er 500 Sømil, en vanskelig og farlig Sejlads, mest paa Grund af Orkaner, det vil sige Vind, der blæser fra alle Retninger, saaledes at Skibet ikke kan redde sig fra Søen, der skyller over det fra alle Sider, ligesom det var et Skær. Der er mange Skibe, der mister Mast og Ræer, naar saadan Fare er paa Færde; iøvrigt var vor Rejse i det hele heldig, naar undtages, at Vinden var os imod. Vi fik ogsaa en lille Smag af Orkanen, der dog ikke varede over 2 Timer, og af Guds Naade kom vi uden Skade til Jager (?), d. v. s. de høje Bjerge inden vi kom til Ostindien.

Derfra gik vi til Stralsund (?), hvilket er et Stræde, de skal igennem, der rejser til China; dette Stræde er 90 Mile langt og gaar igennem Indien.²⁾ Indbyggerne ved Strædet skal holde dette saa dybt, at Skibe kan gaae igennem, da der er Grunde;

1) Her menes vistnok det moriske (o: indiske) Hav.

2) Det er vanskeligt at orientere sig ved Forf.s Forklaring af Skibets Rute, især paa Grund af de forvanskede Navne. Det omtalte Stræde maa dog vistnok være Palkstrædet mellem Forindien og Ceylon.

men de har smalle og lange Baade, i hvilke de tager Dynd fra Bunden, saaledes at Søen bliver dybere for Sejladsen. For dette deres Arbejde faar de 300 Rigsdaler fra hver Nation, d. v. s. Danskere, Svenskere, Engelskmænd, Franskmænd, Portugisere, Spaniere og mange andre, saa at det bliver godt betalt. Disse Mennesker kom ombord hos os i to Kanoer; de var af gul Hudfarve og havde ingen Klæder paa Kroppen; de kom med Frugter og Bomolie, som de vilde sælge for Sølvpenge. De vilde have, at vi skulde komme i Land og se deres Boliger og Kvinder samt Landets Produkter og Tilstand; men deres Mening var mest at lokke Penge fra os, hvilket dog slog fejl, da vi havde nogle Matroser med os, der kendte deres Artigheder, saa at deres Forslag indbragte dem mærkværdig lidt. De gik i Land igen for at hente flere Frugter til os; nogle blev tilbage ombord for at vise os, hvor der var dybest i det farlige Farvand, men de løj højligt. Strædet er meget smalt, og der er Land til begge Sider. Disse Hedninger fulgte med os i 3 Ugers Tid, thi Strædet var vanskeligt at komme igennem paa Grund af Sandrev og Lerbunker. Der kom Dage, da vi maatte lade Ankeret falde maaske 15 eller 16 Gange, medens de søgte efter en anden Vej til os, og saaledes gik det hele Vejen op og ned, indtil vi kom til Prinsens Ø og derfra til Trankebar, hvilket er et Kastei, der tilhører Kongen af Danmark, og hvor han har Soldater, der maa opholde sig her i 8 Aar, før andre kommer fra Kjøbenhavn for at afløse

dem. Vi havde to med os, der havde været i Kastellet i 8 Aar, begge tyske, de fulgtes med os til Kanton i China. Vi laa ved Kastellet Trankebar i 8 Dage, og fik her Ris, Jams, som de bruger i Stedet for Brød, og er større end Kartoffler, og Kalebasser, som er større end Ærter; det gav vi vore Geder, som vi købte i Portopray. Der fik vi ogsaa rødt Træ, der bruges til at farve med og er meget dyrt i Amsterdam, derfra stammer det Klæde, som de faar 7 Rigsdaler for hver Alen i China og faar til Gengæld Fløjl og Silke, som svarer til, at de betaler en Skilling for deres rødfarvede Klæde, imod 4 Mark eller en slet Daler, som de faar, naar det kommer her til Europa. Ulden køber de i Jylland eller Sjælland, betaler Pundet med 2 eller 2¹/₂ danske Mark. Vel laves der Klæde i Kjøbenhavn, men det maa regnes for intet imod dette; det meste gaar til Soldater, de bedre Sorter købes i Holland. Denne Uld er den, der voxer paa Faarene fra Begyndelsen af Maj til Slutningen af September; ved Mortensdag kommer saa de jyske Uldkræmmere og køber Ulden, som Bønderne sælger for 28 eller 30 Skilling Pundet; men saa kommer der smaa Skibe fra Holland, der køber en Mængde Uld, ja for 600 eller 700 Rigsdaler, som de sælger igen til Væverne i Holland, der laver det gode Klæde, de sælger til de chinesiske Købmænd.

Nu begyndte vi at sætte vort Skib i Stand, fik det først lagt paa den ene Side, saa at Kølen var oppe, som vi maatte skruppe fri for de Væxter, der var voxet frem i den stærke Varme under

Ækvator, og smøre den igen med Talg og Tjære, for at den kunde skyde hurtigere frem gennem Havets Bølger; efter samme Methode behandlede vi den anden Side, og smurte Talg paa Stævnen, saaledes at Skibet nu kunde gøre 10 Mil i Vagten i Stedet for 5, da det havde disse Væxter paa begge Sider. Efter at vi var færdige hermed, eftersaa vi om Takkelagen havde faaet nogen Skade, thi endnu havde vi henved 100 Mil til vort Bestemmelsessted, som var Kanton i China. Vore Overordnede var i Land for at forfriske Legemet med Føde og gode Drikkevarer, maaske var der ogsaa en og anden, der vilde tale med smukke Pigebørn. Da vi var færdige, affyrede vi 27 Kanonskud og fik 9 igen, tog saa Afsked med Kommandanten paa Kastellet og gav ham 9 Skud og fik 3 igen. Trankebar var lille, men indrettet med et godt Kastel, der kunde forsvare den hele By, Landet var frugtbart, saavel hvad Frugter som Kvæg og Faar angik. De Indfødte var mørkegule af Ansigtifarve, klædte i Landets Klæder, der er baade gule og blaa og lavede af Træuld, som vi ellers kalder Bomuld, hvilket er det samme, da Bom [Baum] vil sige Træ paa Tysk. Der var ogsaa mange Morianer eller sorte Mennesker, indkommet fra Morien eller de tyrkiske Øer; ellers lever denne Race spredt over hele Afrika og Amerika, d. v. s. den sydlige og vestlige Verdensdel. Ved Staden laa der mange smaa Skibe fra Jappa,¹⁾ der er den næste Købstad ved Kanton i China.

¹⁾ Maaske Lappa en lille By paa Macao ved Indsejlingen til Kanton Floden.

Alle havde de Sejl af Straa, og deres Livtov var ligeledes af Straa. Sejlene var utrolig tætte og godt lavede. De gik til Trankebar efter Jams og Rødtræ, men førte med sig Congo-The, der er den bedste af al The; vi havde ogsaa nogle Kasser Congo-The, der blev afleverede paa Slottet [i Kjøbenhavn], mærkede paa Laaget med „Frederik 5te“.

Vi tog altsaa ud paa Havet og fik temmelig høj Søndenvind med en ikke lille Dønning, saaledes at Søen gik over Skibet. Ved Solens Nedgang og hele Natten var Søen som halvkøgt Thevand. Ved Solens Opgang var Søen næppe lunken. Her er Nat og Dag lige lange hele Aaret, hvilket aldrig vil forandres, saa længe Verden staar. Jeg saa nogle Fugle, som jeg ikke kendte; de var smaa og lignede en Lom i Stemmen. Jeg kunde ikke se noget Land til højre, men til venstre var der mange høje Bjerge og kun smalle Kyststrækninger. Efter 3 Uger havde vi den Glæde at se Bambo-Kastel [?].¹⁾ Vor Kaptajn maatte i Land for at fremvise sit Pas og meddele hvad Slags Varer han medførte, som var 34 Kister Sølv i Stænger og 24 Stykker Bly, hvilket var alt det Gods vi medførte fra Kjøbenhavn. Derefter gik Betjentene med os for at undersøge, om dette havde sin Rigtighed; og vi fik saa Tilladelse til at passere og fortsætte til Staden Kanton, som var vort Bestemmelsessted. Vi tog Afsked med Kastellet, affyrede 27 Skud og fik 9 igen, sejlede saa op ad Kanton-Floden med Englændernes

¹⁾ Muligvis Wampoa. Da Kantons Havn ikke er tilgængelig for større Skibe, maa disse losse ved Wampoa, 50 Kilometer længere ned ad Floden.

Hjælp, som slæbte os til den sædvanlige Plads, lige overfor vor Bangsal,¹⁾ hvor vi kom Kl. 8 om Aftenen.

Vor Kaptajn og Superkargo eller Overkøbmand og hans 6 Assistenten tog saa om Natten ind i Byen, der laa 5—6 Sømil borte. De, som ledsagede dem, kom ikke tilbage, før næste Aften. Saa kom vor Confedor,²⁾ d. v. s. den, der skaffer os al den Proviand, vi behøvede, medens vi opholdt os her, og til Hjemreisen. Han havde Bopæl paa 3 Steder og en Kone paa dem alle, den ene i Staden Kanton, den anden i Bambo og den tredie der, hvor vi indtog vor sidste Last og vort Vand, Øen udenfor Bambo. Vor Confedor gav os to Oxer og nogle Beder samt et Fad Mandarinvin, for at vi skulde more os lidt. Dette gør han med hver Nation, som kommer derhen. Den russiske Kejsersinde sender sine Chinafarere tillands med Elefanter, som gaar fra St. Petersborg og over det Røde Hav, indtil de kommer til Kanton, og fører chinesiske Varer med sig tilbage. Jeg mener, at deres Rejse tager omtrent 12 eller 13 Maaneder, og naar de kommer hjem, tager strax andre af Sted, men hvor mange de er, véd jeg ikke med Sikkerhed, men jeg véd, at de opfører Kasteller bag ved dem til Værn imod Røvere, der muligvis vilde røve deres Varer fra dem.

Da vor Confedor gik fra Skibet, blev der bevist ham kongelig Ære med mange Skud og store Æres-

¹⁾ Bangsal er et stort aabent Vareskur.

²⁾ Den indfødte Speditør paa Handelspladsen.

bevisninger og Pragt. Alle Matroser raabte tre Gange Hurra for ham med Huerne af. Folkene paa Confedorens Slup raabte én Gang Hurra. Den hele Dag var Matroserne lystige og glade og havde nu glemt alle deres Genvordigheder, Tamp og Hunger, som de havde maattet udstaa paa Rejsen, saa længe Brændevinen var dem i Hovederne.

Næste Morgen, da vi havde sovet ud, var der nok at bestille, nemlig at takle Skibet og bringe alt vort Gods op i Bangsalen, samt hele vor Proviant, som Skibskokken nøjagtig skulde efterse. Vore 34 Kister med Sølvstænger samt alle Blykasserne blev bragt op i Faktoret i Kanton, hvor Faktoriets Kaptajn skulde lade dem indsætte i Handehuset med Vagt udenfor Dørene, saaledes at en Underofficer med sit Baks-Mandskab,¹⁾ nemlig 8 Mænd, skulde holde Vagt paa Faktoret; men naar de var fri for Vagt, skulde de indkøbe nødvendigt Tøj for dem til Hjemrejsen for Penge, som de laaner af vor Kaptajn, nemlig 8 Rigsdaler. Hver Underofficer havde Vagt paa Faktoret i en Uges Tid, og derpaa kom en anden fra Skibet med sit Baks-Mandskab og bliver der ogsaa en Uge, og saaledes bliver det ved, indtil hele Mandskabet har været i Land og har gjort sit Indkøb til Hjemrejsen, mest Klæder og The med Underkopper. Skibet lossede helt og blev nøjagtigt eftersat, om det havde taget nogen Skade. Vi havde vel 3 Tømmermænd, men det var ikke meget; vi tog vel en

¹⁾ Der er 8 Mænd i hver Bakke og Underofficeren er den 9de. Bakke betyder en Tallerken eller Skaal, da de 9 Mand udgør et Hold, der skaffer (o: spiser) sammen.

Forf. Anm.

40, da vi kom til China, hvilke ikke gjorde andet end at kalfatre Skibet, først udvendig og derpaa indvendig, hvilket stod længe paa. Paa Bangsalen var der ogsaa en Underofficer, der eftersaa, at alle Skibets Sejl var i god Stand til Hjemrejsen. Da nu Skibet var blevet tæt og godt gjort i Stand, underrettedes Superkargoen derom, og saa kom der Ordre fra ham om, at der først næste Morgen vilde komme Porcelænskasser, der som oftest kommer om Aftenen og bliver tømte om Natten. Dermed fulgte Chinesere, da Baaden, som bringer Kasserne, tilhørte dem. Da Lasten blev indtaget, blev der stoppet tørt Sand mellem Kasserne, for at de ikke skulde ramle om i Søgangen. Vor Overstyrmand skulde tage imod Ladningen og svare for, at den ikke kom til Skade. Der var meget at bestille i den Tid, og der grasserede en heftig Sygdom blandt Matroserne. Aarsagen hertil var, at efter paa vor lange Rejse til China kun at have faaet 3 Pægle Vand daglig var vore Tarme indskrumpne, og da vi kom til China, fik vi saa meget Vand vi vilde og spiste chinesiske Frugter, som er hidsende, og naar man drak Vand bagefter Frugterne, blev det let for meget, saa at man fik Kolik. Men hvis man blev ved at spise disse søde Frugter og drikke Vand til, blev Sygdommen hæftigere og gik over til Dysenteri; vi havde altid stor Appetit, men Maden gik ned ufordøjet. Mange maatte gaa paa Vandhuset 10 Gange i Timen, men alligevel kom der kun Blod, men hvad jeg fandt underligst var, at naar de gik i Seng, var de som berusede og talte mere

end de vilde. Da denne Sygdom var paa det højeste, var vor Doktor oppe paa Faktoriet, thi vore Overordnede led ogsaa meget af denne Sygdom; men naar der var nogle meget syge, saa maatte Doktoren komme til Skibet. Iblandt de Syge var en Matros, ved Navn *Kaspar*, Doktoren gik til ham, følte hans Puls og gik saa direkte til Præsten og bad ham tale godt for den Syge. Præsten vilde bede for ham, men den Syge svarede kun med Eder og Forbandelser og befalede Præsten at gaa sin Vej, men Præsten gik ikke alligevel; tilsidst læste *Kaspar* Fadervor indtil Ordene „Riget er dit“, da døde han og blev begravet af Chineserne hos andre Danskere, og Præsten kastede 3 Skovle Sand paa ham, inden han blev bragt fra Borde. Her ender Beretningen om Normanden *Kaspar*.

Jeg laa ogsaa af denne Sygdom, men vovede ikke at spise uden hvad Doktoren ordinerede, nemlig Bouillon og ikke andet. Denne Bouillon lavedes af Laarkød, der kogtes i Vand saa længe, at al Kraften gik over i Vandet; dette Vand skulde jeg drikke to Skaale af hver Morgen og Aften. Dette varede i 5—6 Dage, da begyndte jeg at faa Brød, men ikke Smør, 3 Dage derefter fik jeg saavel Brød som Smør efter Lyst. Alle de, som døde, spiste hvad der blev dem forbudt, og derfor døde de. Hvis de, der skulde passe de Syge, forsømte deres Ordre, maatte de tage 50 Slag i tynd Undertrøje over Kanonen i Doktorens Nærværelse, hvilket var en haard Straf. Da jeg begyndte at komme mig lidt, fik jeg denne besværlige Bestilling, som

jeg maatte holde ud i 14 Dage imod min Villie. Jeg takkede min Gud for at slippe, da jeg foretrak at arbejde med Folkene, fremfor at høre paa de Syge, som var sultne og som man ingen Føde maatte købe til, om de end bad grædende derom og nogle af dem endog truede med, naar de bleve raske, at kaste En over Bord, thi de havde en glubende Appetit. Hvis man klagede herover til Doktoren, sagde de, at de aldrig havde sagt noget saadant, men gjorde det til Løgn. Jeg var ogsaa siden bange for at gaa med dem op i Takkelagen for at rebe eller beslaa Sejlene, at de vilde kaste mig fra Raaen ned i Havet. Jeg var ene og uden Venner, men Gud kendte mine Tanker, naar jeg gik op med disse Skalke, og Gud ske Lov, der hjalp mig, saa at jeg uden Skade kom tilbage til Kjøbenhavn.

Nu skal jeg fortælle om Indbyggerne i China. De var snarest smaa af Vækst, mørkebrune af Ansigtssfarve, med raget Hoved, men fra Issen har de en lang Pisk, der gaar lige ned til Bæltet; alle, som ingen Pisk havde, var Latroner [Røvere], d. v. s. æreløse. Mange af disse laa ude paa Søen og fik ikke Lov til at komme i Land paa Grund af deres Tyverier og Røverier. De gik i blaa Nankinsklæder, røg megen Tobak, som var saaledes lavet, at de tog en lang Strimmel Papir, kom deri skaaren Røgtobak, vikledesaa Strimmelen sammen og tændte derpaa den ene Ende og røg til Skægget begyndte at blive svedent, saa kastede de den væk og tog en ny. Chineserne var meget venskabelige at tale

med, men den vanskeligste Nation at handle med, da de er de klogeste Tyve; man véd intet, før Pengene er væk fra Ens Lomme, thi de staar tæt rundt omkring den, som de véd har Penge. Nu har de chinesiske Penge et Hul i Midten, og paa en Traad er der 16 Skilling; naar vi havde Lommerne fulde, var det umuligt for os at mærke, om Pengene forsvandt. I Staden Kanton var alle Indbyggerne meget tarvelige i deres Paaklædning, saavel Købmænd som de største Rigmænd. De gaar alle i en vid Kjortel og vide Benklæder af Nankin eller Silke, enten mørkeblaa, gule eller hvide, og har Kalotter paa Hovedet. Forskellen var kun, at de hovedrige Købmænd, der maaske var paa 1000 Tønder Guld, havde en stor Guldknap i deres Huer. Kvinder saa vi ingen af her, uden Visi-tørens Kone, da hendes Mand og hun laa ikke langt fra vort Skib, for at se, hvad der blev bragt fra og til Skibet. 14 Dage før Skibene kommer sendes alle Kvinder bort fra Staden og ind i Landet, hvor de opholder sig saa længe Handelen varer. Men Betjentens Kone saa jeg ofte. Hun havde sit Haar opbundet paa Issen, ligesom Grønlænderinderne. Hun var meget elskværdig imod dem, der kunde tale hendes Sprog. Der var ogsaa nogle Latroner, der altid laa paa Søen med Kone og Børn. Disse var brungule af Ansigtssfarve, magre, med faa Klæder paa Kroppen, Kvinderne havde Jærnsko paa Fødderne, ikke større end til et 8 Aars gammelt Barn. Dette skulde være deres Straf for fordums Svig og Bedragerier imod deres Kejser,

og denne Generation skulde udstaa denne Straf, saa længe der levede nogen af samme Slægt. Jeg saa al Slags Kvæg, saavel Køer, Heste, Faar og Geder, alle Kreaturerne var meget fede og i god Stand, men knap saa store som i Island. Kødets havde en eller anden Bismag, som ikke findes ved vort Kød, Suppen var heller ikke saa kraftig som i de nordiske Lande. Der fandtes en Mængde Aal, ligeledes Høuseæg, der var en god Føde; Fisk var ikke let at faa, de var smaa, men smagte godt; de gik højt til Vejrs inde ved Kysten og faldt saa ned oppe paa Land, saa at de ikke kunde komme ud igen. Det hændte ofte, naar vi gik i Land, at vi fandt disse Fisk og bragte dem med os til Skibet, af Smag lignede de Foreller. Landet i sig selv var som et jordisk Paradis med utallige Frugter og Risgryn, der var hvide som Sne og søde som Honning. Naar man spiser dem meget varme, taber man Synet, men vi lavede Ost af dem og spiste dem saaledes kolde. Chineserne bagte Brød deraf, som vi havde med paa Hjemreisen. Det var en god Føde, men var vanskelig at forvare i Varmen, paa Grund af Orme. I China er der ingen Vinter, men stedsevarende Sommer. Dagen varer 12 Timer, Natten ligeledes; naar en Frugt er fuldmoden, falder den af Træet, og strax mærker man, at en ny vil springe frem. Deres Sukkerplantager er ogsaa prisværdige, alligevel exporteres der ikke noget Sukker derfra, da Træet er en dyr Vare. Porcelæn ligesaa, et Par Thekopper koster her kun 2 Skilling, men naar de bringes her til Landet, koster

de 18 eller 20 Skilling. Jeg saa ogsaa deres Porcelænsfabrik; den var ligesom et højt Taarn med mange godt byggede Huse, hvor de brændte Porcelænet. Naar vi kom til Fabriken Kl. 8 f. M. og bestilte en Underkop og en Overkop, og jeg t. Ex. bestilte mit Kontrafej paa Underkoppen, saavel Ansigt som Underkrop, saa Chineseren lidt paa mig og sagde, at jeg skulde komme igen om Morgen Kl. 8, og naar saa jeg selv eller min Kammerat kom, var Thekopperne færdige, mesterligt lavede. Ingen af vore Folk maatte komme ind i Staden, og vilde vor Kaptajn tale med nogen dér, fulgte to Chinesere med ham og anbragte ham inde i en Portechaise,¹⁾ d. v. s. en lille Karet, hvor der blev bundet for hans Øjne, indtil han kom til sit Bestemelsessted; naar han havde udrettet sit Ærinde, bar de to Chinesere ham bort igen og bandt for hans Øjne som før, indtil han kom udenfor Portene. Udenfor Portene var der to Gader, Faktoriets Gader, hvor der købtes alle Varer til Hjemrejsen. Thekasserne kom vistnok inde fra Landet, thi jeg saa, at to Chinesere bar en Thekasse ind i Faktoriets, hvor al The findes, som skal bringes ud paa Skibene, thi der er Superkargoen med hans 6 eller 8 Assistenten, som sorterer Theen, vejer den og pakker den. Faktoriets Chef fører Opsyn med, at de Vagthavende svarer til, hvad der bliver borte paa deres Vagt.

Da nu Skibet havde faaet lastet saa meget, at det næsten stod paa Grund, blev det flyttet til

¹⁾ Originalen: Portosceys.

Bambo, hvor Søen var dybere, men Vejen længere op til Faktoret. Vor Confedor fulgte med os og skaffede os, hvad vi behøvede, især de Syge. Det begyndte at lakke imod Tiden for Hjemrejsen, som sædvanlig sker efter Hellig 3 Kongers Dag, thi ved den Tid forandrer Vinden, som kaldes Passat, sin Retning, d. v. s. halvaarlig slaar Vinden om til Nordvest eller Sydvest, til Nordost eller Sydost, som kaldes Hjempassat og begynder ved Nytaar. Vi gjorde vort Skib færdigt til Hjemrejsen 2 Dage efter Hellig 3 Kongers Dag. Den Dag kom vor Kaptajn og alle vore Overordnede ombord i Skibet, som bar Navnet „Juliane Marie“ efter vor Dronning; men den 8de Januar 1761 tog vi Afsked fra Bambo, gav Kastellet 27 Skud og fik 9 igen. Vi satte vor Kurs i Sydvest med svag Vind fra Nordost, og havde underslaaet vore Sommersejl. Denne Vind var saa varm som Luften i en Stue, opvarmet med Kakkelovn. Vi havde intet Arbejde med vore Sejl, men lod dem staa, og vore Overordnede var nu gode og skikkelige imod os. Grunden hertil var saavel den gunstige Vind som deres Glæde over Hjemrejsen, saa at de, som paa Udrejsen var de værste, nu paa Hjemrejsen blev de bedste, og de tænkte at være vore gode Venner til Kjøbenhavn, for at det ikke skulde falde os ind at tænke over, hvor slet de havde opført sig imod os paa Udrejsen. Hver Søndag Aften fik vi en Pot Punsch. Den første Søndag Aften, efter at vi rejste fra China, var det klart Maaneskin, Vinden lav, og alt gik efter Ønske. Vi fik vor Punsch og spadserede paa

Dækket hver med sin Kammerat. Paa en Gang hørte jeg at der blev sagt paa Bagbordsiden: „Gud forlade Dig!“ Vi gik derhen og saa, at den ene af dem, som der drak sammen, laa paa Ryggen og at Blodet strømmede fra ham, da han var blevet gennemboret tæt nedenfor Brystet. Præsten kom ud og talte med den Skyldige, der var saa forstokket, som om han ikke havde gjort noget ondt. Det var en norsk Matros. Han sagde, at han nu endelig vilde opnaa, hvad han længe havde eftertragtet, nemlig at blive kastet i Søen. Derefter blev baade den Døde og den Levende bundne sammen med Ryggen mod hinanden og Blylodder om Fødderne og begge sænkede ned i Havets Dyb. Det blev Underofficererne paalagt at patrøilere paa Dækket, naar der blev drukket Punsch, og passe paa, at alle forligedes godt. Man mente, at de to Matroser begge vilde tage den samme Pige til Ægte i Kjøbenhavn, og at det var af den Grund, at deres Uenighed var opstaaet.

Vi sejlede nu omtrent i 3 Uger fra China, indtil vi kom til St. Helena, hvor vi fik Vand og nogle Oxer og Faar. Først laa vi udenfor Cap i stærk Storm, hvor vort Skib blev læk, men vi fik nogenlunde repareret i St. Helena. Paa denne Vej hændte der ikke noget mærkværdigt; vi var alle raske og godt tilpas. Denne Ø, St. Helena, tilhører Englænderne, Indbyggerne var artige, Kvinderne især, hvad der ligger i Blodet. Iøvrigt var alle Varer dér dyre. Vandet var meget daarligt og grumset paa Grund af at det løb gennem en sandet Dal og

over smudsig Grund. Vi laa her i 5 Dage. Vore Overordnede var i Land og legede med Pigebørnene og forfriskede deres Kroppe. Vor Kaptajn fik her et Brev fra Kjøbenhavn, som ikke bragte andet nyt end Fred og god Enighed med alle Nationer. Da vore Overordnede kom ombord, gjorde vi os klare til at sejle om Aftenen Kl. 8 og holdt da vor sædvanlige Kurs i Sydvest. Vejret var godt og Passaten endnu stadig, indtil vi kom paa Højde af St. Croix i Vestindien, hvor den usunde Taage faldt over os, der plejer at koste mange Menneskers Liv, hvis den kommer, mens Folkene sover paa Dækket, thi man kan ikke ligge nede i Skibet paa Grund af den stærke Varme. Iøvrigt var vore Folk ikke meget syge paa den Tid, og paa Hjemreisen døde kun 4 Matroser, som faldt ned fra Takkelagen, og en Dreng. Jo mere vi nærmede os Kjøbenhavn, jo bedre blev vore Overordnede mod os. Nu fik vi Brændevin to Gange om Dagen, hvad enten vi gjorde noget eller intet, aldrig blev der skændt paa nogen, endnu mindre fik nogen Tamp, saa at vi ønskede, at Rejsen maatte vare længe. Da vi kom Nord for Ækvator, omtrent 7—8 Grader, begyndte Vinden at forandre sig og blæste nu undertiden lige mod os. Da vi havde omtrent 200 Sømil til England, mødte vi en engelsk Kaper; den skød paa os i den Hensigt, at vi skulde komme ombord til ham og fremvise vort Pas; men vor Kaptajn sagde gennem sin Raaber, at de skulde selv komme ombord hos os og fremvise deres Pas, og hvis det ikke skete, skulde det koste Krudt og

Kugler. Den engelske Kaptajn drog en nyttig Lærdom heraf og kom ombord hos os med nogle engelske Faar eller Beder, som han skænkede Kaptajnen, saa at de blev de bedste Venner og drak sammen hele Dagen. Vejret var godt med svag Vind fra Nordvest. De engelske Beder var af Størrelse som en 1 Aars gammel Oxe og med krøllet meget fin og blød Uld. Jeg véd ikke, hvor megen Talg der var af hvert Faar, men naar Kroppen var bleven tør, var der 3 Fingres Tykkelse af Kød og Fedt ved Ribbenene, og saaledes forholdt det sig med det andet Kød paa Kroppen. Derefter tog vore Chefer Afsked med hinanden, og vi satte vor Kurs i Nordost og fik ustadige Vinde. Nu fik vi undertiden meget at bestille, især naar Vejret var daarligt, men der var ingen, der slog os, undtagen vor Skibsmand, som det morede at høre Matroserne skrige. En Nat hørte Kaptajnen, at Folkene, som var forude i Skibet, bad og bønfuldt Skibsmanden om Naade og ikke at slaa saa meget. Kort efter lød der en stor Støj, der stammede fra, at Matroserne raabte: „Ak, Gud bevare os! Vor Skibsmand er falden overbord!“ Dette hørte Kaptajnen og kom ud paa Dækket og spurgte, under hvilke Omstændigheder dette var sket, men Matroserne var saa sørgmodige, at de teede sig, som om de ikke kunde give nogen sikker Underretning derom. Men da Kaptajnen gik fra dem agterud i Skibet, gav de sig alle til at le og at synge Spotteviser. Skibsmanden kom aldrig igen, og der var ingen af Matroserne, der savnede ham; men vore Overordnede savnede ham stærkt,

thi han plejede at sladre til dem. Kaptajnen truede dem med, at de skulde møde for Raadstueretten, naar de kom til Kjøbenhavn, men da de kom dér, var alting glempt, saa at der ikke blev talt mere herom. Nu sejlede vi en 14 Dages Tid og fik England i Sigte, men ikke saa nær, at vi kunde tale med nogen Mennesker, da Vinden var os gunstig. Herefter saa vi ikke Land, før vi fik Norge i Sigte en Morgen Kl. 8. Hele denne Vej fra England var Brændevinsspanden oppe paa Dækket paa hver Vagt, saa vi var halvt berusede hele Tiden, og laa paa Dækket som Hunde af Glæde, thi vi tænkte kun paa Kjøbenhavn og de smukke Pigebørn. Fra Norge satte vi Kursen ind i Kattegat om Aftenen, var i Helsingør Kl. 12 næste Dag og affyrede 27 Skud ud for Fæstningen og fik 9 igen. Vi blev færdige med Toldkammeret i 2 Timer, gik saa strax til Vagtskibet og klarerede os, tog saa Lods med ombord til Kjøbenhavn, først til Kongens Vagtskib og saa til Toldboden, og blev budt velkomne hjem fra den lange Rejse.

Vi ankrede da paa Kjøbenhavns Rhed, og gik derpaa i Land i vore Silke- og Fløjels-Klæder. Jeg fik Herberge hos Bager *Rasmus* i Laxegaden, som var den ypperste Horevært (Ruffer) i hele Kjøbenhavn. Der var 3 Musikanter og Dans Nat og Dag og ikke andet at bestille for dem, der havde Lyst dertil, end Drik og Udsvævelse. Jeg gik op paa Bjørnens Plads¹⁾ efter Arbejde, da mine Penge var fortæret efter 6 Uger.

¹⁾ I Originalen staar der: „Björnsens plätz“. Det er Bjørns Plads, nu Wil- ders Plads paa Christianshavn.

Derefter tog jeg Hyre til Frankrig med Skibsfører *Ole Kiölling*, der skulde tage en Tømmerladning i Frederiksstad i Norge. Før jeg tog fra Kjøbenhavn, var jeg sammen med mine to Kammerater, der ogsaa tog med samme Skibsfører; vi spadserede rundt i Kjøbenhavn og var inde i de fornemste Værtshuse. Vi kom ogsaa til en Brændevinsbrænder, der beviste os stor Høflighed med Vin og Kaffe uden Betaling. Han gik i en Slobrok af Silke, og alt hans Bordservice var af Sølv, hans Kone var klædt som en Gehejmeraadinde, med Gulduhr, der hang udenpaa hendes Klæder; hendes Mand havde to Uhre, det ene af Sølv, det andet af Guld. Han sagde til os, at vi skulde laane ham 50 Rigsdaler hver. Dette gjorde vi ogsaa, da vi jo vidste, at den danske Mønt ikke var gangbar i Frankrig. Han lovede at sende os Renterne med omgaaende Post, hvilket han ogsaa gjorde samme Vinter. Vi gik fra Kjøbenhavn 3 Uger før Mikkelsdag, saavidt jeg husker, og kom til Frederiksstad i Norge inden 14 Dage. Her er en Fæstning, hvor jeg var oppe med mine to Kammerater, *Didrik Fester* og en Svensker, ved Navn *Elias*, en af de højeste Mænd jeg har set. I dette Kastel var der 3 Fanger fra Island, en af dem var fra Vellir i Hitar-dals Sogn; alle vare de dømte paa Kongens Naade, og vi gav dem nogle Skilling. Her var Kvinderne kolde, men hvor vor Lods boede, var meget behagelige og elskværdige Mennesker, ligesom ogsaa i Omegnen. Nu begyndte vi at indtage vor Tømmer-Ladning, og da vi var færdige, blev vi tre

inderlig indbudte til at møde til et Bryllup, der skulde staa i Hestegaarden, lige i Nærheden af hvor vort Skib laa; men Parret, der skulde vies, var kun fattige Folk. Vor Skibsfører sagde, at vi gerne maatte møde ved dette Bryllup og bede til Gud for Ægteparret, at deres Ægteskab maatte blive Gud til Ære og deres Venner til Glæde. Vi tog vore Stadsklæder paa, gik i Land og fulgte Parret i Kirken og gjorde stor Stads af dem med største Komplimenter, og derfra til deres Hjem, hvor der blev drukket og godt trakteret. Hver af os gav Ægteparret 1 Rigsdaler, og havde saa i Sinde at gaa om Bord; men der var en Kone, som kaldte sig *Karen*, som indbød os til sit Hjem, inden vi gik til Skibet. Vi fandt denne Indbydelse god og gik med denne Rufferske til hendes Hus, hvor der var 3 opredte Senge og 3 Skøger. Vi gav os til at drikke Kaffe og The, og derpaa skulde vi danse, men jeg satte mig paa en Stol og faldt i Søvn og vaagnede ikke før vor Lods kom efter os tidlig næste Morgen; da vaagnede ogsaa mine Kammerater. Lodsens og *Karen* kom saa i stort Klammeri og han truede hende med Børnehuset i Kjøbenhavn, men tilsidst blev de dog gode Venner. Vi gik saa ombord med ham, og han forklarede alt paa bedste Maade, saa at Skibsføreren blev medgørlig. Herefter begyndte vi at forhale Skibet længere ned paa Havnen, indtage Vandfadene, og gjorde os færdige til Rejsen tidlig næste Morgen.

Næste Morgen kom vor Skibsførers Kone, som boede i nærmeste Købstad østen for Frederiksstad,

som kaldes Frederikshald. Hun var Datter af Klokkeren dersteds og vilde tage Afsked med sin Mand, før han tog bort fra Norge. Hun græd meget, da hendes Mand ikke havde været hos hende i 3 Aar, i hvilke han havde opholdt sig i Kjøbenhavn, naar han kom fra sine Rejser; thi det er almindeligt i Udlandet, at Manden kan være borte fra sin Kone maa-
ske i 10—12 Aar, men dog skriver til hende for at underrette hende om, at han er levende. Jeg troer, at selv om dette varede hele Mandens Liv, saa vilde Konen ikke kunne foretage sig noget imod ham, især hvis han sender hende noget, saa at hun ingen Nød lider; og selv om hun lider Nød, maa hun ikke gifte sig, men hvis hun lader sig besvangre, kan hun vente den Straf, hendes Mand vil lade hende over-
gaa. Men om saadan Adskillelse mellem Mand og Kone er vi her i Landet [ø: Island], især Søfolk, aldeles uvidende. Jeg vil nu slutte mit Interlocutorium med Ordsproget: Hvert Land har sin Skik!

Vi satte vor Kurs i Sydvest fra Norge til Kanalen, der er et lille Hav mellem Frankrig og England, og var paa Vejen dertil i 3 Dage, om jeg husker rigtigt. Den fjerde Dag gik vi gennem Kanalen og kom i den franske Bugt om Aftenen. Vinden var imod og vi kunde ikke naa Cordan,¹⁾ som ligger i Ravere, og som vi skulde passere til Pardeux [Bordeaux]. Skibsføreren sagde, at nu var der to Muligheder, enten at blive paa Søen om Natten, eller tage ind til Land til St. Martin.²⁾ Vi

¹⁾ Der menes det berømte Fyrtaarn La Tour de Corduan, der ligger paa en Klippe i Girondes Munding.

²⁾ Byen St. Martin paa den franske Ø Ré udfor La Rochelle.

bestemte os til at tage ind til Landet, da Luften saa ud til uroligt Vejr, Natten derhos lang og intet Maaneskin, der kunde lyse os. Vi sagde, at Skibsføreren bedst kendte Kursen til St. Martin, og vi vendte saa og styrede mod Land efter Skibsføreren Ordre. Vi ventede at se et Fyr i Land, men fik aldrig noget at se og vidste af intet, før Skibet stod paa et Sandrev. Det var ved Ebbetid, Natten mørk og lang, og vi vidste ikke, hvor vi var. Da nu Søen begyndte at ebbe ud, begyndte Skibet at hugge i Sandbunden, saa at Kølen gik af om Natten, indtil Vandet var ganske ebbet ud; men da Floden begyndte efter Midnat og Skibet løftedes op, fik det endnu mere Skade, saa at det kun flød paa Ladningen, men var helt fuldt af Vand. Med Morgenfloden kom der to franske Lodser til os, huggede paa vort Livtov, lagde en Bøje ved vort Anker og sejlede med os til Laflot, som er en lille Havn og Købstad.¹⁾ Da vi kom dér, tog vi alt ud af Skibet, og da Ebben kom, laa Skibet i Mudder, som vi maatte skovle fra, for at de Franske kunde se Skaden. Da Floden kom, naaede Vandet op under Tværbjælkerne, som Underdækket hvilede paa, saa vi kunde godt lave vor Mad, naar det var halv Flod og halv Ebbe. Tømmermændene, der dog iøvrigt var 22 i Tallet, kunde ikke [strax] gøre noget ved Skibet; men det blev repareret i 12 Uger, saa vi halede det ud paa Rheden i den 13de Uge og bragte vor Ballast derud. Saa begyndte vi at takle Skibet til, saaledes at der intet manglede i, at vi

¹⁾ La Flotte paa Øen Ré.

var færdige til Rejsen, uden det at vor Skibsfører ikke havde faaet nogen Klarering for sin Ladning hos den franske Købmand. Hvad Skibets Reparation angik, saa betalte Assurancekassen den; det berørte slet ikke Ladningen. Næste Morgen vilde vor Skibsfører i Land, og vor Vagt blev ført op Kl. 8 om Aftenen. Jeg kom paa Vagt Kl. 12 om Natten og saa, at der var Ildløs i Land, efter min Gisning ikke langt fra vor Købmands Bolig; jeg vilde dog ikke lade mig mærke med, hvor Ilden var, da jeg ikke var sikker i min Sag. Skibsføreren gik i Land og talte med vor Købmand, der fortalte, at hans Pakhus var brændt, hvori vor Ladning var og 4 Heste, hvilket dog var den ringeste Skade, thi alle hans Ejendele var brændt til Aske. Han vilde forelægge Sagen først for Underretten og derefter for Kongens højeste Ret, som var i Paris. Det faldt os tungt at maatte ligge ombord uden at bestille noget. Efter 6 Uger faldt Dommen for højeste Ret saaledes, at Købmanden skulde bære den halve og Skibsføreren den halve Skade.

Derefter tog vi fra Laflot over den franske Bugt og var 8 eller 9 Dage paa Rejsen til vort Bestemelsessted, Pardeux [Bordeaux]. Vor Købmand dér havde for længe siden hørt om vort Uheld i Laflot, men ellers var vor Ladning færdig, og vi fik den hurtigt indskibet, saaledes at vi ikke laa i Pardeux [Bordeaux] over 14 Dage. Dér kunde man for en lille Betaling faa Brændevin og Frugter i Overflod. Vi købte Proviant til Hjemrejsen og Høns i Mængde, og Brændevin og Vin kunde vi drikke

saa meget som vi lystede, naar vi blot ikke drak mere end at vi kunde udføre vort Arbejde rigtigt, saaledes at intet blev forsømt. Saa sejlede vi tilbage, og vor franske Lods lodsede os til Bley,¹⁾ derfra fik vi en anden til Cordan [Corduan], der ligner et Kastel opført helt fra Søens Bund, som en fornem Matrone lod bygge, da saa mange Sø-mænd forliste paa dette Sandrev, og her brænder Fyr til Vejledning for Søfarende. Da vi kom ud i rum Sø, satte vi vor Kurs i Nordost ligetil Kanalen. Da vi kom der efter 3 Dage, mødte vi en Hollænder, der fortalte os, at Krig var i Færd med at ud-bryde mellem Danmark og Rusland, at man rustede sig hertil, og at alle Kongens Skibe skulde ud. Da tænkte vi med os selv, at hvis vi havde vidst dette før, saa vilde vi aldrig have sejlet til Kjøbenhavn, og endnu i Dag angrer jeg, at jeg lod mig indrul- lere. Men naar man vil fortjene sit Brød som Sø- mand, er man aldrig sikker, thi hvis Kongen be- høver det, maa man følge hans Skibe efter den Ed, man tilsværger ham, naar man bliver indskreven i Kongens Rulle.²⁾ Alle de, som faar stor Løn og intet har at bestille, vil gerne tjene ham, men at tjene ham som Matros eller Soldat, det har in- gen Lyst til, men hertil narres de fremmede, saa- vel tyske som andre Udlændinge, for en lille Løn og for Haandpenge, som er omtrent 30 Rigs- daler til hver Soldat i 8 Aar og 4 Skilling at leve af om Dagen, men 3 Rigsdaler til Matroserne for

1) Blaye ved Garonne, ca. 40 Km. Nord for Bordeaux.

2) Se Side 49.

3 Aar, og med Mundering, Kost og Ølpenge kan dette anslaaes til 5 Skilling om Dagen. Naar de tyske Soldater formærker, at de er narrede af Kongens Hververe, som tog dem til Tjeneste i Tyskland, og som faar god Løn for at narre disse Bønder-sønner i Tyskland til den danske Konges Tjeneste, prøver de paa alle Maader at slippe ud fra dette Fuglebur, rømmer ud paa Sjælland, bliver fangede af Bønderne, der bringer dem til Kjøbenhavn og faar 6 Rigsdaler herfor, som Soldaten selv maa betale. Han faar først Straf, nemlig 12 Gange Spidsrod, derefter Vand og Brød, indtil Pengene er helt betalte. Det samme gælder Matroserne. Naar de rømmer for anden Gang og bliver fangede, erhoder de dobbelt Straf, men tredie Gang er det Livs- straf eller Livstid i Slaveriet. Jeg saa mange unge og raske tyske Soldater gaa med Jærn om den venstre Fod, og de skulde vedblive at udstaa disse Kvaler helé deres Levetid. Men hertil maa dog bemærkes, at de, som er fromme og skikkelige, kan komme til at gaa hos Kommandanten, og efter nogle Aar kan han søge Kongens Benaadning for dem, saa at de bliver fri; men dette er kun at regne som et Held og uklogt at stole herpaa.

Da vi kom til Kjøbenhavn blev vi strax tagne fra vor Skibsfører, undtagen Kokken *Matthies*, som var 23 Aar gammel, og Kahytsdrengen, som var 12 Aar gammel. Anden Dag derefter fik vi vore Penge oppe i Kommissariatet og blev saa drevne op paa Kongens Skib, men fik dog Frihed til at hente vort Tilgodehavende hos vor Skibsfører *Ole Kiölling*.

Jeg kom ombord i Orlogsskibet „Dronning Louise“, hvor vi var 700 ialt, foruden Soldater, og nu afgik hele Flaaden, der vistnok var 50 Skibe ialt. Det var sørgeligt at se ind til Staden, thi den Gang troede jeg, at jeg aldrig vilde se Kjøbenhavn mere. Grunden var, at de bedste Mænd fra Norge var taget til England, nogle havde rømt, andre havde købt sig bort for Penge i al Hemmelighed, men paa Skibene var der baade gamle Mænd og unge Dreng, der ikke duede, hvis det gjaldt. Da vi havde i en Uges Tid ligget udenfor Hekkelfyr¹⁾ i Holsten, hørte vi at den russiske Kejser nu var afgaaet formedelst en timelig Død, og dette blev kundgjort over hele Flaaden, og der blev ophejst Sejrsflag. Den Dag var der Lystighed ombord i Skibene med mange Slags Lege. Men herefter blev vore Overordnede slemme til at slaa os og straffe, thi nu var der ikke noget at frygte, da den russiske Krig var til Ende. Vi skulde saa snart som muligt sejle til Kjøbenhavn, da Kongen ingen Brug havde for os mere, og vi blev glade over at kunne blive fri for al denne Elendighed. Iøvrigt stod nu Vinteren for Døren, og det var ikke let at faa Hyre til andre Steder, og vor Fortjeneste om Sommeren paa de danske Orlogsskibe var kun ringe. Nu, da vi kom hjem til Kjøbenhavn, skulde vi efter en Uges Tid modtage vort Tilgodehavende, men det blev os forbudt at forlade Staden og tage Hyre for

¹⁾ Saaledes Originalen, det skal være Eckernførde. Den 3. Maj 1762 blev en Eskadre, hvoriblandt „Dronning Louise“, under Kommando af Viceadmiral C. C. Grev Danneskiold-Laurvig sendt til Eckernførde for at føre Tropper dertil. Den truende Krig blev til intet, da den russiske Kejser Peter III døde den 18. Juli s. A.

det Tilfælde, at Kongen kunde behøve vor Tjeneste til Foraaret, men vi skulde leve af Kostpenge, nemlig 3 Rigsdaler hver Maaned, hvilket var meget lidt i Kjøbenhavn, hvor alle Ting var saa dyre, at man maatte undres derover. Dette havde mest sin Grund deri, at Menneskemængden, som var med Skibene, var saa stor, at der intet var at fortjene, og ej heller kunde vi tage bort, hverken ud paa Landet eller ud til Dragør, hvor der ikke var saa dyrt som i Staden. Dette var det værste.

Nu kommer jeg tilbage til vor Brændevinsmand,¹⁾ som vi havde laant vore Penge. Da vi skulde rejse med Kongens Skib til Hekkelfyr [Eckernførde], fik vi Lov til at gaa i Land og hente vore Penge hos denne Bedrager; men da vi kom derhen, var hans Hus fuldt af Byfogedens Folk og Stadens Magistrat, som alle sad og skrev. Vor Brændevinsmand spankulerede frem og tilbage paa Gulvet og røg. Vi meldte ham, at vi kom for at hente de Penge, som vi havde laant ham, da vi rejste til Pardeux [Bordeaux] med Skibsfører *Ole Kiølling*. Han tav, men Byfogeden sagde til os, at vi ingen Penge kunde faa hos ham, da han ikke engang ejede de Klæder, han bar paa Kroppen; men vi kunde lade ham indsætte i Slutteriet og give 3 Mark derfor og 6 Skilling til ham hver Dag at leve af, samt 3 Mark for at faa ham ud igen. Kort sagt, vi fik ikke noget hos ham, og da vi nu kom tilbage til Kjøbenhavn, erfarede vi, at han var kom-

¹⁾ Se Side 97, hvor der siges, at Renterne af Pengene rigtig var dem tilstillet.

men ud paa Landet i Tjeneste hos nogle Bønder. Det sidste jeg hørte fra ham var, at han gik om mellem Bønderne og tiggede sit Brød med Kone og Børn.

Nu gik jeg hos en Madam i Nyhavn¹⁾ og arbejdede lidt i hendes Gaard og fik undertiden et Maaltid hos hende. Hendes Mand var taget til Island, til Stapen troer jeg hun sagde, som Underkøbmand, men var senere bleven Grosserer og ejede Skibe paa Søen. Han var død tre Aar før jeg kom. Han havde efterladt sig en Datter, hvis Mand var Kongens Taffeldækker oppe paa Slottet med god Løn. Disse Folk var meget venlige imod mig, naar jeg kom der.

Min Broder tjente hos en Kammerraad, men han hverken kunde eller vilde hjælpe mig i noget, til Trods for at han havde været Aarsag i at jeg begav mig tilsøs. Men nu kom det drøjeste, da ved Juletime vore Kostpenge blev opsagt, da Kongen ikke behøvede os længere, saa at vi kunde tage Tjeneste hvor som helst vi kunde faa noget, saa at det nu saa sort ud. I Staden var stor Sygdom, bragt derhen af de mange Søfolk, saa at der hver Dag blev bragt 7—8 Lig ud gennem Stadens Porte og begravne udenfor Porten. Dette varede næsten til Paaske. Alle de, som havde gode Venner i Jylland, Sjælland, Fyen eller Holsten, tog nu derhen, men nogle gav sig i Kongens Tjeneste som Matroser. Nogle, som havde Slægt og gode Venner, fik Tjeneste i Staden, andre gik sultne om

¹⁾ Det ses senere, at hun hed Madam Tofte.

paa Gaderne og havde ikke noget at leve af. Nogle stjal og maatte derfor gaa i Slaveriet, eller lod sig hverve.

Jeg tog en Tur ud paa Christianshavn, hvor jeg talte med en Matros, som havde været med mig paa Chinarejsen. Han tilbød mig 30 Rigsdaler, hvis jeg vilde tage 3 Aar af hans Tjenestetid paa mig og gaa ind som Bøsseskytte;¹⁾ jeg vilde snart kunne avancere og, da jeg kunde Skrivning og Regning, blive Konstabel ved Søartilleriet. Jeg syntes efter Omstændighederne godt herom og gik med ham til hans Kaptajn, og næste Morgen skulde jeg komme igen. Mine Haandpenge blev 3 Rigsdaler og en Maanedes Haandkost.²⁾ Lømmelen skyldte alle Vegne og ejede ikke 3 Skilling, men Kaptajnen maatte laane ham. Nu først saa jeg, at jeg var kommen i en streng Skole, da jeg knapt nok havde til Livets Ophold. Iøvrigt maa det bemærkes, at i Kjøbenhavn kan ingen yde en anden Hjælp, thi enhver har nok med sig selv. Jeg gik saa op paa Holmen med disse Banditter, af hvem jeg aldrig hørte andet end Ugudelighed. Den, som bandte mest, blev anset for den største, og nu skulde jeg leve imellem disse Trælle i 4 Aar. Jeg tog vel 3 Aar paa mig for Kæltringen, men Kaptajnen føjede ét Aar til, men herfor tog jeg mig ikke i Agt, og dette Pak holder altid sammen, især overfor Udlændinge.

¹⁾ En Bøsseskytte er omtrent det samme som en Artillerikonstabel, se det første Bind af „Memoirer og Breve“ (Kbhvn. 1905), der jo ogsaa indeholder en Islænder og Bøsseskyttes Oplevelser, men 100 Aar før Arni Magnússons.

²⁾ Ved Haandkost forstaaes rimeligvis Naturalier.

Jeg passede nu min Dont og var aldrig i Matrosernes Selskab, og Kaptajnen var fornøjet over, at jeg ikke søgte Værtshusene med de andre. Naar jeg kom fra mit Arbejde, gik jeg til min gamle Madam i Nyhavn, gik i Byen for hende og købte hvad hun sagde mig, og var hende altid velkommen, naar hun saa mig i Gaarden. Hun var kendt med en Lieutenant, der hver tredie Dag fordelte Holmens Folk til Arbejde. Den Dag, han udførte Fordelingen, fik jeg Lov til at gaa hjem til Madammen og gøre hvad hun befalede. Dette forkortede Tiden for mig, og jeg var glad over at faa nogen Frihed. Jeg købte mange Skibsladninger af Mursten, som hun solgte om Vinteren til Bygmestrene, og hele Skibsladninger af saltet Sild. Dette var hende tilladt, da hendes Mand havde været Grosserer. I denne Gaard gik jeg saa længe jeg var Bøsseskytte. Da jeg havde været $2\frac{1}{2}$ Aar ved Holmen, blev jeg udkommanderet med Kongens Fregat i Østersøen. Paa denne Rejse blev jeg Konstabel, vel ikke fast, men midlertidig. Nu havde jeg kun 1 Aar tilbage i Kongens Tjeneste. Min Kaptajn talte ofte til mig om Holmens Sager, men jeg viste mig ikke interesseret heri, og han sagde, at jeg ikke skulde gyde bort det urene Vand, før jeg vidste, at jeg kunde faa rent Vand igen, og spurgte, hvad jeg vilde foretage mig, naar jeg fik min Afsked; men jeg svarede, at der vilde nok vise sig noget. Da jeg kom paa Holmen, var jeg iblandt de Arbejdere, der fyldte Pladsen op med Mudder, som de tog fra Søens

Bund ved Holmen; det var Matroser, der forestod dette Arbejde. Da de kom med disse Fartøjer eller Pramme med det vaade Ler, fandt Bøsseskytterne nogle Jærnspigre, som tilhørte Kongen, da der paa Hovederne stod Frederik den Femte; disse Søm havde de, der byggede Kongens Skibe der i Nærheden, tabt. Nu saa vore Underofficerer, at en Bøsseskytte puttede dem i Lommen, og han blev strax grebet og ført frem for den vagthavende Kaptajn, der udtog to af Vagten og en Underofficer for at ledsage denne Synder til Holmens Arrest. Paa Vejen mødte de Kongen, der vilde gaa op paa Holmen og efterse Skibsbygningen. Kongen spurgte Synderen: „Hvad har Du gjort, min Søn?“ Denne svarede: „Jeg fandt i Dag i Mudderet 3 Jærnspigre, som tilhørte Hans Majestæt, og som Skibstømmermændene havde tabt i Søen.“ Kongen siger: „Hvortil vilde Du bruge dem, min Søn?“ — „Ikke til noget andet, Deres Majestæt, end naar jeg faar min Maanedskost, saa vilde jeg hænge mit Flæsk paa den ene, mit Kød paa den anden og paa den tredie Kongens Klæder, som han har givet mig at bære, naar jeg staar paa hans Vagt.“ — „Dette kan være sandfærdigt, min Søn, gaa til Dit Arbejde, jeg har erfaret, at mine Folk fanger de smaa Tyve, men de store lader de gaa fri. Dette regner jeg for en lille Synd, at denne Stakkel har villet bruge mine 3 Spigre, de to til at hænge sit Flæsk og Kød paa og den tredie for at hænge sin Mundering eller Klæder paa. Jeg vilde ønske, at I var mig saa tro,

naar jeg behøvede [Jer], og hvis jeg gjorde ret, saa skulde jeg afskedige den vagthavende Kaptajn, thi at idømme En livsvarigt Fængsel for 3 Jærnspigre er en stor Synd; og herefter skal Ingen arresteres, uden at jeg først faar at vide, hvad han har forbrudt. Her foregaar saa mange Ting, som jeg ikke véd noget om, og alligevel kalder I mig Konge, men jeg troer, I gør Jer selv til Holmens Konger.“ Disse Ord talte han, saa snart han kom op paa Holmen til den vagthavende Kaptajn, saa at alle vi Matroser blev meget glade, og herefter var det sjeldent, at nogen Matros eller Bøsseskytte kom i Arrest, og vore Overordnede var meget tavse i en lang Tid derefter; men Matroserne gjorde mange Ting i denne Tid, som de ikke vilde have kunnet forsvare, hvis det var kommet for Retten. — Saa er jeg færdig med de 3 Jærnspigre. Jeg fortalte dette samme Aften til min Madam, men hun lo heraf og sagde, at før havde saavel Bygmestre som Holmens Lieutenanter sendt smaa Skibe til Jylland, der var fuldt fragtede med Kongens Søm og Skibsplanker og solgt Varerne dér for god Betaling. Det var sket i hendes Ungdomsaar, den Gang hun var hjemme hos sine Forældre; hun var født i Randers i Jylland.

To Dage herefter hørte jeg, at min Broder, *Vigfús Magnússon*, var kommen paa Hospitalet paa Grund af et slemt Fodbrud. Han havde været Tjener hos Kammerraad *Schumacher* i 8 Aar; denne Kammerraad havde Inspektion over Kongens Toldkammer og Toldbetjente og skaffede min

Broder Tjeneste i Toldvæsenet.¹⁾ Der er 34 Toldbetjente, som hver Lørdag af Kammerraaden bliver fordelte til Opsyn for hele Ugen; nogle gaar op til Møllerne og efterser Kongens Konsumption, nogle kommer til Portene for at passe paa, hvad Bønderne kører med ind i Staden og om de har noget i Vognene, som de ikke har meldt for Tolderne og som Kongen saaledes taber sin Told af. Alle smaa Sager putter de i deres egen Lomme. Naar Bønderne kommer med Fisk og Æg fra Landet, plejer de at give Tolderne lidt deraf, for at de ej skal være for strenge ved Toldopsynet; men mange af Tolderne er fattige Folk, da Lønnen er knap og de tidt sidder med mange Børn og en fattig Kone. Nu er Toldstederne meget forskellige, saa at der ikke falder saa meget af paa nogle Steder som paa andre, der er f. Ex. mager Fortjeneste ved Møllerne, men ved Portene, særlig ved Vesterport, er det meget bedre om Vinteren, og ved Toldboden om Sommeren. Ved disse to Steder var min Broder ansat, Toldboden om Sommeren og Vesterport om Vinteren. Dette mishagede de andre Toldbetjente; men de turde ikke klage herover for Kammerraaden, men pønsede paa Underfundigheder mod min Broder, paa Grund af at han, som var ugift, fik faste Pladser, som var de bedste, da det

¹⁾ Cornelius Schumacher (1702—1777) blev 1726 Taxator ved Kbhvns. Toldvæsen, kom 1738 ind i Direktionen for Varemagasinet, blev 1751 Toldinspektør og var s. A. en af de første, der bebyggede den ny Bydel (Frederiksstad) omkring Amalienborgs Terræn og opførte en Ejendom i Bredgade, nuv. Nr. 30 (se Side 8). 1752 blev han Kammerraad og overtog med Magasinets to andre Direktører den kgl. Silkefabrik for egen Regning. 1764 tog han sin Afsked som Toldinspektør og blev Kommitteret i Generaltoldkammeret; 1767 fik han Etatsraad-Titel og tog 1771 Afsked fra alle sine Embeder.

vel var Kongens Mening, at den, som havde en mager Plads den ene Uge, skulde faa en bedre i den næste. „Denne Islænder,“ sagde de, „gaar med 2 Uhre i Lommen, men vi kan ikke fortjene nok til Føden for os, vor fattige Kone og Børn.“ En Dag kom min Broder fra Vesterport, hvis jeg husker ret var det Onsdag, da mange Bønder plejer at køre ind til Kjøbenhavn med Smør, Ost, Æg, Fisk, Flæsk og deslige Sager for at sælge dem paa Torvet. Ved den Lejlighed faar Toldbetjentene altid noget, især hvis de er skikkelige og snu i deres Tale. Nu kom fire af min Broders Kammerater og inviterede ham med sig ud paa en Vinkælder. Han, som ellers aldrig drak noget, gik med dem, men om Natten kom 4 Vægtene bærende med ham, og hans venstre Fod var sønderknust, som om det var sket med en Hammer, og hans Guldring var borte; han sagde til mig, at En havde gaaet ved Siden af ham og i lang Tid forsøgt at faa den plukket af hans Finger, men hvem der havde forvoldt ham alt dette, vidste han ikke, da det var sket om Natten; men alle Penge var væk fra hans Lomme, som de tog, der bar ham hjem. Dagen efter kom han paa Hospitalet, og da først hørte jeg alt dette paa Holmen af en Konstabel. Jeg gik strax til den vagthavende Kaptajn og bad om Lov til at se til min Broder, hvilket strax blev mig tilladt, og derpaa gik jeg op paa Hospitalet og fik ham at se. Han sagde, at hans Hjærte dog endnu var i Orden, omend han paa Kroppen udstod haarde Pinsler; men nu havde Feltskæreren nylig forbundet ham

og taget de smaa knuste Ben ud. Jeg svarede: „Ulykken rammer lige tidt de Kloge som de Ukloge. Du har tidt omtalt min Drikfældighed, men jeg maa omgaas en anden Slags Folk end Du, og ganske vist er Toldbetjente ikke af den bedste Slags, men de er dog bedre end Holmens Folk.“ Hans forhenværende Herre, Kammerraaden, sendte ham hver Dag med sin Husholderske, som han vilde at min Broder skulde ægte, en Tallerken af den Mad, som han selv spiste. Hver Søndag Morgen bragte hun ham paa Hospitalet Kaffe og Frokost den hele Tid, han laa der, hvilket varede i et halvt Aar. Da han begyndte at komme sig, stod han op og tog Logis hos en islandsk Uhrmager, ved Navn *Jón Sigurdsson*. Da han havde været der i 14 Dage, kom Kammerraadens Tjener og sagde, at han skulde gøre sig klar til at rejse med et Skib til Jylland, da Kammerraadens Søn næste Morgen vilde komme til ham med Bestallingsbrev for ham at være Told-Kontrollør i Hobro i Jylland. Næste Morgen kom Monsieur *Peder*, Kammerraadens Søn,¹⁾ og bragte ham hans Bestallingsbrev og Instrux, der kostede 12 Rigsdaler, som Kammerraaden havde udlagt, og to Dage efter gik han op til Kjøbenhavns Børs og fik fat paa en Skibsfører, der kunde tage ham med til Hobro. 4 Dage efter var han kommen til sit Bestemmelsessted.

Nu var jeg alene i Kjøbenhavn blandt Ulve og Løver, men havde bestemt ligeledes at tage til Jyl-

¹⁾ Kancellisekretær Peder Christian Schumacher (1743—1817), den senere Ministerresident i Petersborg, Amtmand i Svendborg og Geheimekonferensraad.

land, da jeg kun havde kort Tid tilbage i Holmens Tjeneste, men det manglede dog ikke paa Tilbud saavel fra min Kaptajn som fra Divisionschefen om at føje et Aar til og faa gode Haandpenge, men de fik kun haanlige Svar fra mig. Tiden gik til henimod Jul; 14 Dage før Jul fik jeg Bud fra min Kaptajn og Kommandør med Forespørgsel om, hvorfor jeg ikke længere vilde tjene Kongen. Jeg svarede, at hvis jeg fik saa god Løn som de, saa vilde jeg ikke begære min Afsked, da der var stor Forskel paa at have 15 Rigsdaler om Maaneden og intet at bestille og at faa knap 2 Rigsdaler og arbejde hver Dag og saa tilsidst, naar man ikke længere duede, at maatte gaa ud paa Sjælland og tigge hos Bønderne for saa at dø, uden at kunne faa Ly nogetsteds; thi det er Bøndernes Maade naar En mangler Klæder og dertil er syg, giver de vanskelig Nattely. Nu havde min Kaptajn i Sinde at arrestere mig, men betænkte sig dog, saa at jeg slap fra ham, men min Kommandør var mere rolig. Dagen efter, da jeg kom paa Holmen, gav ogsaa mine Kammerater sig til at tale om, at jeg ikke skulde gaa bort, men blive hos dem. Jeg svarede ikke noget, men gik til min Vært, der sagde mig, at der var En, som havde spurgt efter mig og vilde komme næste Morgen. Da jeg var i Færd med at gaa til mit Arbejde, kom der ogsaa en ung Karl, der bad mig skrive et Par Ord lydende paa, at han skulde tage 10 Rigsdaler hos en bestemt Mand paa en andens Vegne.¹⁾ Seddelen havde han tabt,

¹⁾ Meningen er vel, at Arni Magnússon skulde kavtionere for ham.

men han nævnte mig Navnet. Det hele var 4 Linier. Derpaa gik jeg til mit Arbejde. Mellem Jul og Nyt-aar blev jeg stævnet til at møde paa Politikammeret; da havde jeg kun 4 Dage tilbage i Tjenesten. Da jeg kom, blev jeg spurgt, om det var min Haandskrift; jeg bekræftede det og sagde, at jeg havde skrevet det efter Anmodning fra den Person, som var nærværende og havde været der i Arrest i 5 Dage; men denne havde opdigtet det hele, og nu vilde han ikke vedgaa, at han havde anmodet mig herom, saa at han maatte udstaa stor Straf, før han vilde vedgaa det. Min Kaptajn gjorde mig nu Tilbud om, at hvis jeg vilde føje nogle Aar til, vilde han faa mig fri for Straf. Men jeg svarede, at om de end dømte mig til 12 Aars Fængsel, saa vilde jeg alligevel aldrig give mig i den Holmens forbandede Tjeneste, da Fangerne havde det bedre end Kongens Matroser. Jeg blev saa bragt til Holmens Arrest og var der i 3 Uger, før jeg fik min Dom, som lød paa, at jeg skulde være 3 Aar i Fængsel.¹⁾ Nu saa jeg, at jeg var kommen temmelig højt i Holmens Ære; men jeg lod mig ikke mærke med noget, da jeg kom dér, hvor Fangerne var. Der var mange, og nogle af dem saa godt ud, andre derimod ikke. Iblandt dem var en Præst, ved Navn *Kolling*, og en Kommandersergent af tysk Slægt. Disse to gik ikke til Arbejde, men maatte leve indelukkede i deres Fængsel. Jeg gik i Kastellet hos Kongens Proviantskriver, hvor der blev bagt

¹⁾ Det er ikke rigtigt klart, hvorfor han bliver straffet saa haardt, men han maa rimeligvis have begaaet en stor Forseelse ved Underskriften af den omtalte Kaution.

Brød til Kongens Regiment. Hos ham gik jeg om Dagen, men maatte ligge hos Kongens Fanger om Natten. Jeg havde det dog bedre end paa Holmen, naar undtages Nætterne. I Korthed, Grev *Laurvigen*¹⁾ tog mig ud af Fængslet paa Begæring af min Kaptajns Frue, men jeg maatte dog nu paa tage mig 4 Aars Tjeneste for knappe Haandpenge, og det imod min Villie, da jeg aldrig havde havt det i Sinde. Heraf kan man se, hvor hurtigt Ulykken kan ramme os. Jeg gik altsaa nu i Holmens Tjeneste, tværtimod min Villie, men vovede ikke andet, efter at jeg var frigivet. Jeg kom igen til min Madam og blev godt modtaget, havde min Frihed som før hver tredie Dag; men jeg fortjente kun lidt til Hjælp til Kongens Løn.

Jeg har glemt at fortælle, at jeg engang kom i Vanskeligheder med en Lieutenant, som jeg i Drukkenkab gav Ørefigen, da han sad og drak paa min Bekostning og da lastede mine Landsmænd med usandfærdig Tale. Nu kostede det en Livet efter Krigslovene at slaa sin Overordnede, og jeg blev ført i Holmens Arrest og skulde arkebuseres, d. v. s. der bliver med Kridt tegnet et Hjerte uden paa Kjolen, og derefter skal de to Underofficerer, der er de sikreste paa Haanden, skyde. Derpaa bliver den, der har forbrudt sit Liv, ført hen til det Sted, hvor det skal ske, og de to Underofficerer bliver opstillet i 40 Favnes Afstand fra den, som skal arkebuseres; hvis den ene skyder fejl, saa gør de det næppe begge to. Da jeg havde været i Arresten

1) Flaadens Admiral Grev Christian Conrad Danneeskjold-Laurvigen.

i to Timer, kom min Broder og spurgte, hvorved jeg nu havde syndet imod det 11. Bud; jeg svarede, at jeg vistnok vilde blive arkebuseret. Derpaa gik han hen til det Værtshus, hvor Klammeriet begyndte, og kom tilbage med det Budskab fra hans Kammerraad, at jeg i Morgen skulde møde for Kongens Krigsret, hvilket ogsaa skete. Her kom ogsaa Folkene fra det Værtshus, hvor jeg og Lieutenanten kom i Disput, og hvor han lastede mine Landsmænd og drak paa min Bekostning. Dommen lød paa, at han skulde degraderes i 6 Maaneder og leve af Matrosernes Kost. Jeg slap derfra med Ære; men hvis min Broder ikke havde været, saa vilde jeg ganske sikkert have mistet mit Liv, men nu havde jeg jo et længere Liv i Vente. Og hermed nok herom.

Da jeg havde været 2 Aar paa Holmen efter at jeg slap ud af Fængsel, erfarede vi, at den russiske Kejserinde begærede Folk paa hendes Skibe imod Tyrkerne.¹⁾ Nu fik alle travlt med at lade sig indskrive paa hendes Skibe i Østersøen, thi ved Jule-tider rejste Kontreadmiral Arff²⁾ og Kommandør *Basballe*, der begge havde været i fransk Tjeneste

1) I Følge Traktaten af 1769 mellem Danmark og Rusland forlangte Catharina II i Anledning af Krigen mod Tyrkerne i Middelhavet 400 danske Matroser til sin Flaade. Da denne under den danske Admiral Arffs Kommando passerede Kjøbenhavn, optog den disse Søfolk. For at undgaa herved at komme i fjendtligt Forhold til Tyrkiet blev der spillet den Komædie, at Matroserne gjaldt for frivillig at være gaet i russisk Tjeneste ligesom de syv danske Søofficerer, der samtidig gik i Kejserrindens Tjeneste.

Efter den tyrkiske Flaades Tilintetgørelse i Sommeren 1770 vendte de danske Sømænd efterhaanden hjem igen.

2) Kontreadmiral Johan Gerhard Arff (1723—1781) var en stor Del af sit Liv i engelsk og fransk Tjeneste og gik 1770 med Schoutbynachts Karakter med i den russisk-tyrkiske Krig. Han førte s. A. en Eskadre paa 18—20 Skibe med russiske Tropper til det græske Arkepelag, og havde her en forholdsvis selv

og forstod alle Verdens Sprog.¹⁾ De havde ogsaa erklæret Hendes Majestæt Kejserinden af Rusland, at de nødvendigvis maatte have nogle danske Matroser med dem paa denne Rejse, ligeledes Styr-mænd, Tømmermænd, Skibsførere og Baadsmænd. Hertil var alle rede, saa jeg troer for vist, at Kongen ikke vilde have beholdt en eneste Mand tilbage i Holmens Tjeneste, hvis alle var kommet bort, der vilde. Heriblandt var ogsaa jeg, der nu udgav mig for Konstabel, d. v. s. en, der havde Kommando ved Kanonerne. Dagen efter kom der Ordre fra Admiralitetet, at der skulde udskrives 10 Mænd af hvert Kompagni, hvorover mange blev skuffede. Nu gik Tiden, til den russiske Flaade kom til Kjøbenhavn. Mange af dem, der var udskrevne, gik til *Laurvigen*, der var Greve og øverste Chef over Holmens Folk, for at lægge godt Ord ind for sig, for at de kunde blive antagne til Flaaden. Da *Arff* og *Basballe* kom, havde de Ordre til, at de ikke maatte tage mere end to fra hvert Kompagni, og som skulde have gode Attester fra deres Kaptajn om, at de var skikkelige og gode Sømænd. Nu kom den Dag, da vi skulde møde i Grevens Gaard, hvor Admiral *Arff* og Kommandør *Basballe*

stændig Kommando over 3 Krigsskibe og 13 Transportskibe. Da han stødte til den russiske Flaade under Orlow, havde denne allerede den 25. Juni opbrændt den tyrkiske Flaade ved Tsesme. Det lader ikke til, at de russiske Admiraler var venligt sindede mod ham og de andre danske Officerer i russisk Tjeneste. Arff krydsede 1771 mellem Mitylene og Tenedos, men lod sig hjemsende i Sommeren s. A.

¹⁾ Kommandørkaptajn Christian Carl Basballe (1732—1783). Han blev Sekondlieutenant 1753 og var i fransk Tjeneste fra 1756 til 1762, blev Aaret efter Kaptajn og 1770 Kommandørkaptajn. Samme Aar gik han i russisk Tjeneste, men traadte atter i dansk Tjeneste efter Krigen. Han blev Kammerherre 1776 og døde som sidste Mand af sin 1757 adlede Slægt.

opholdt sig; mange var bange og skælvede for, at de ikke vilde blive antagne. Der blev 10 opstillede fra hvert Kompagni, hvoraf de skulde vælge to af hvert Kompagni; de andre skulde tjene den danske Konge videre, hvilket var dem alle meget imod. Da vi blev antagne, fik vi vore Kvartalspenge, d. v. s. 15 Rigsdaler, og efter 3 Dage skulde vi møde ombord i de russiske Orlogsskibe. Vi efterkom disse Ordre, og nogle kom til Admiralen og nogle til Kommandøren; de andre til den russiske Kaptajn paa Orlogsskibet „Asia“, som var det tredie og sidste Orlogsskib, Admiralen havde Kommando over. Paa alle tre Krigsskibe var der danske Baadsmænd, Tømmermænd og en Styrmand, der skulde lære Russerne det rette Skibsarbejde. Der blev ogsaa antaget Lieutenanter og Kaptajner.¹⁾ Derefter blev vi opstillede paa Skibet og maatte gøre vor Ed paa, at vi vilde ofre vort Liv og Blod for Hendes Majestæt Kejserinden af Rusland, Cathrine Alexandria. Alle Russerne bød os saa velkommen ombord, og den Næstkommanderende sagde, at vi ingen Mangel skulde lide, hverken paa Føde eller Klæder. Vi laa paa Kjøbenhavns Rhed omtrent i 9 Dage og fik 10 Skippund Brød fra Kongens Proviantgaard og ligeledes fersk Oxekød hver Dag. Føden hos Russerne var saavel god som rigelig, og vi ønskede, at Rejsen maatte vare saa længe som muligt. Vort Arbejde var ikke svært, og de

¹⁾ I Følge Gardes „Efterretninger om den danske og norske Sømagt“, IV, S. 179, tillodes det i 1770 1 Kommandørkaptajn, 4 Kaptajnlieutenanter, 1 Premierlieutenant, 4 Sekondlieutenanter og en Del af Divisionernes Matroser at gaa i russisk Tjeneste; de fik Afsked tildels med højere Karakterer, men beholdt dog deres Gage, og ved deres Hjemkomst 1772 traadte Officererne igen i Numer.

russiske Underofficerer var særdeles elskværdige; de danske var meget værre saavel til at straffe som i at lade os arbejde paa samme Maade som vi var vante til paa Holmen. Vor Kommandør sagde, at de skulde være skikkelige og ikke tage sig af det, der ikke vedkom dem; de skulde vise sig, naar vi kom til Tyrkerne, da vilde han se deres Dygtighed og Mod, hvorefter de blev meget tavse og tankefulde; men Russerne var altid glade og gode, især de Overordnede. Jeg var altid ved Kanonerne og lavede Karduser og Forladninger, og naar jeg havde Vagt, var det agterude paa Skibet, hvor mine to Kanoner var, som jeg skulde passe, og som altid var ladte med Krudt og Kugler Nat og Dag. I Korthed sagt: jeg vil hellere tjene Russerne i 10 Aar end Danskerne i 5 Dage; thi i alt hvad der angik Forplejning, havde Russerne mere Tilsyn end de Danske. Vor kære Kejserinde holdt meget mere med den gemene Mand end hendes Officerer; hun var stræng imod Officererne, men mild overfor Matroser og Soldater. Af den Grund var Officererne hende meget underdanige og maa-ske bange for hende, da hendes Sømænd og Soldater havde fri Adgang til hende, og Generalerne maatte vente længe efter Lov til at tale med hende. Af denne Grund var de meget bange for, at de underordnede Sømænd og Soldater skulde klage for Majestæten, især naar de vidste sig skyldige i noget ondt. Men det er klogt af en Potentat at være venlig imod Almuen, thi paa den Maade erfarer han bedst, hvorledes de Store opfører

sig, og paa den anden Side tager disse sig mere i Agt.

Vi sejlede nu fra Kjøbenhavn og havde en engelsk Lods, der ledsagede Skibet fra St. Petersborg og fulgte med til Tyrkiet. Inden 8 Dage kom vi til England, til et Sted, ved Navn Hafragras.¹⁾ Her fik vi det bedste Oxekød, som jeg har set, baade fedt og godt, og grønne Urter til Suppen; den var saa god, at ingen Borgmester i Kjøbenhavn vilde have været utilfreds med at spise den. Russerne tog vel deres Part af Kødet, men Suppen vilde de ikke smage. De fyldte en Spand med Vand, kom deri Salt og graa Bensild, som de skar i smaa Stykker, og spiste saa denne Suppe og var endnu mere fornøjede med den end vi med vor. Her laa vi omtrent i 6 Dage og havde fersk Suppe hver Dag. Efter at vi havde gjort os klar til Rejsen, sejledes Vest om Frankrig. Her mødte vi en engelsk Kaper ved Nattetid, og var nærved at skyde den isænk; men da vi talte med den, erfarede vi, at den var fra England, og altsaa saa godt som tilhørende vore egne Folk. Skibet havde ganske vist taget Skade, men Folkene ikke. Kaptajnen truede med at anklage os for Kejserinden af Rusland, men vi gjorde kort Proces, tog Farvel og satte vor Kurs til Middelhavet. To Dage før vi kom til Algier (hvorfra de Røvere stammede, der plyndrede i Island)²⁾ skulde alle Soldaterne slibe deres Kaarder, og vi,

1) Saaledes Originalen, der menes vel Håvre de Grace.

2) Denne Plyndring fandt Sted i Aaret 1627 paa Vestmanøerne. Paa Dansk kan herom henvises til „Algierske Søøveres Tog til Island Aar 1627“ af Sigfús Blöndal (Nord og Syd, Januar 1899). *Overs. Anm.*

der var ved Artilleriet, skulde probere vort Krudt og hvor stor Kraft det havde, hvilket skulde antegnes paa Krudttønderne, saa at man i en Fart kunde aflæse dets Kraft paa Tønden. Ved Nattetid satte vi vor Kurs til Spanien i Retning af Gibraltar, som Englænderne har taget fra Spanierne. Paa denne Ø har Englænderne baade en Fæstning og Krigsfolk. Mellem Spanien og Tyrkiet¹⁾ er der ikke meget over en Mil. Spanien ligger paa venstre, men Tyrkiet alle Vegne paa højre Haand. Spanierne har Fred med Tyrkerne saa længe Solen er oppe, men den, som om Natten er i den andens Land, har forbrudt sit Liv, d. v. s. i Korthed: hver Dag handler de med hverandre, Tyrkerne i Spanien, Spanierne i Tyrkiet, som gode Venner, men er Fjender, naar Solen er gaaet ned. Øst for Algier saa jeg den Ager, hvor Kain slog sin Broder Abel ihjel; endnu i Dag kaldes den Abelsklippe tæt ved Ageren. Vi sejlede derpaa i 14 Dage i Middelhavet, uden at støde paa Skibe, undtagen smaa Fiskefartøjer, der blev visiterede af os, og i hvilke vi fandt nogle Sager, der kunde tjene Tyrkerne til Hjælp imod os, enten Føde eller Krudt og Kugler, Kanoner og andet deslige. Saa opbragte vi disse Skibe og førte dem til næste Havn, hvor vi tog, hvad vi havde Brug for af deres Ladning, og Resten blev opbrændt tilligemed Skibet. Det var for største Deelen Franskmænd, der paa den Tid var meget hjælpssomme imod Tyrkerne.

Herefter kom vi til et Sted ved Navn Porten-

¹⁾ Saaledes Originalen; der menes det tyrkiske Afrika.

kom, der tilhører Englænderne og har en udmærket Havn og et godt Kastel.¹⁾ Her laa vi længe og reparerede vort Skib, der havde taget Skade i den spanske Sø. Vort Skib „Asia“ sejlede her fra os med Admiral *Arff*, da det skulde gaa længere ind i Havet til de tyrkiske Grænses. I denne Havn laa vi til langt over Jul. Da vi havde repareret Skibet, fik vi Landlov. Jeg havde en hollandsk Dukat og vidste ikke, hvad jeg fik for den, thi alt var saa dyrt, at vi fik kun lidt for vore Penge. Jeg købte et Maaltid Mad, men maatte betale derfor over 3 danske Mark. Jeg laa om Natten i en Soldats Seng, der havde Vagt, men uagtet han havde undersøgt mine Lommer om Natten, kunde han dog ikke finde mine Penge, da jeg havde forvaret dem i mit Halstørklæde. Mine Kammerater var kommen i Slagsmaal om Natten, og en af dem havde brugt Kniv, hvorfor de blev straffede, da de kom om Bord; de stjal ogsaa Tobak fra mig, som jeg aldrig senere fik igen. De Danske er aldrig paalidelige overfor deres egne Kammerater, endnu mindre overfor os Islændere, som de gerne vil have til deres Tjenere. Jeg har aldrig fundet nogen Troskab hos den danske Nation.²⁾ Russerne gik ofte i Land, men der indløb aldrig Klager over dem i Portenkom, derimod blev Danskerne ofte straffede saavel for Klammeri som for Tyveri. Jeg hyttede mig godt alle Vegne. Russerne

1) Portenkom er et forvansket Navn paa Hovedstaden Port Mahon paa Minorca, en af de baleariske Øer, der paa den Tid var i Englændernes Hænder.

2) Her menes naturligvis Holmens Folk og danske Matroser, som Forf. havde havt mest med at gøre. *Overs. Anm.*

var kvindekære hvor som helst de saa Lejlighed dertil.

Vi forlod nu denne Ø, hvor der var to Byer og alle Indbyggerne var engelske, dog var nogle fra Italien, som fra Livorno og de nærmeste Steder der omkring. Vi sejlede videre ind i Middelhavet, men jeg har glemt at fortælle, at i Portenkom laa der 2 danske Orlogsskibe, nemlig „Prins Frederik“, ført af Kommandør *Becker*,¹⁾ og „Slesvig“, som tilhørte de 8 Skibe, som vor Konge havde sendt for at indtage Algier. De skød alt deres Krudt og Kugler op uden at naa til Staden, da de laa for langt ude paa Havet; derfor kunde heller ikke Tyrkernes Skud naa dem. Derefter gik de i Land og sluttede Fred med Tyrkerne; men heraf fulgte, at de blev omtalte som om de var deres Konge utro og ikke vilde udsætte deres Liv for ham og Fædrelandet. Matroserne var modige og vilde gerne slaas med Tyrkerne, men de Overordnede var bange for at sætte deres Liv paa Spil.²⁾ Nu da de havde sluttet Fred, blev de meget strænge overfor Skibsfolkene og plagede dem med Arbejde og knap Kost, saa at der udbrød en hæftig Sygdom paa Flaaden, og over 200 Mænd blev førte fra Flaaden til et Hus paa en lille Ø i Nærheden af Portenkom.

1) Kommandørkaptajn Gotthilf Wilhelm Becker (1731—1775) deltog som Chef paa „Prins Friderich“ i det uheldige Tog til Algier 1770 under F. C. Kaas, der havde sit Flag paa dette Skib. Han tog sin Afsked 1774.

2) 1769 sendte Danmark en Flaade af den ovenfor nævnte Styrke til Algier, for at tvinge denne Søøverstat til at overholde sine Forpligtelser. Flaaden blev kommanderet af Kommandørkaptajn Frederik Christian Kaas (1725—1803) og fik et uheldigt Udfald, da den var slet udrustet og Skibene for dybt stikkende. Sagen fik ogsaa stor Indflydelse paa Danmarks indre Regeringsforhold.

De russiske Officerer saa disse Mænd, der baade havde altfor lidt at spise og en svær Sygdom at trækkes med. Der var en Mængde, der døde, medens vi opholdt os dér. De russiske Officerer spurgte, om den danske Konge ikke havde andet at give sine Matroser end Vand og Graasten, og opfordrede de danske Officerer til at komme ombord i deres Skibe og betragte deres Folk, om de saa saa slet ud som de andre. De danske Officerer saa os, men kendte os ikke igen, da vi var baade tykke og godt klædte. Det var ikke ofte, at der var nogen syg hos os, i det højeste 2 eller 3 af 700 Mand paa hele Rejsen, selvfølgelig inden vi kom til Tyrkiet og i Kast med Fjenden, hvad senere vil blive fortalt.

Vi sejlede nu videre indtil vi kom til Malta. Vi havde sendt Bud derhen i Forvejen med Forespørgsel, om vi maatte komme der ind og gøre Indkøb af hvad vi behøvede. Vi fik det Svar, at hvis vi kom under dansk Flag var vi velkomne, men ikke under russisk Flag; vi sejlede altsaa ind under det danske Flag. Malteserne var meget venlige imod os, thi den danske Konge har været deres Skytsherre i gamle Tider.¹⁾ Denne Ø er den samme som den hellige Paulus led Skibbrud ved paa Rejsen til Rom, som nærmere berettes i den hellige Skrift.²⁾ Der er en stadig Brænding og mange Skær, men kun ét Indløb. Øen er frugtbar paa alle

¹⁾ Dette hentyder til, at da Johannitterordenen i det 14. Aarhundrede blev delt i otte „Provinser“ (langue), udgjorde de nordiske Riger et af de Priorater, der styredes af Antvorskovs øverste Prior.

²⁾ Apostlernes Gerninger.

Jordens Frugter, men især paa Honning; jeg anslog den til at være en Mil stor. Der var kun en Købstad, der var lille, men godt bygget, med et Kastel paa begge Sider, naar man kommer ind i Havnen. Her købte vi en graa Oxe, som jeg aldrig har set Magen til, hvad Størrelsen angik, men den var forholdsvis ikke saa fed som den var stor, og den var meget dyr, 25 Rigsdaler, hvis jeg husker rigtigt. Deres Brød var lavet af Hvede og ganske sødt. En Pot Vin kostede her 3 Skilling, men samme Slags Vin koster i Kjøbenhavn 1 slet Daler. Vi laa her i 5 Dage. Jeg var engang i Land og drak Vin og spiste saa mange Frugter, som jeg havde Lyst til for 8 Skilling, men Flæsk og Kød var meget dyrt. Indbyggerne slutter aldrig Fred med Tyrkerne, men lever i stadig Krig med dem, og naar de ser, at Tyrkerne vil overvinde dem, sprænger de deres Skibe i Luften, thi de véd, at hvis de bliver fangede, er alt Haab ude for dem. Tyrkerne vil gerne have Fred med dem, men Indbyggerne, der er katolske, er meget haardføre og stadigt paa Tugt for at plyndre og myrde Tyrkerne.

Da vi gik herfra, fik vi en Lods med os til de græske Øer; hvorsomhelst vi kom indenfor Grækernes Grænser, var de os underdanige, da denne Krig med Tyrkerne var brudt ud for deres Skyld. Russerne og Grækerne har jo den samme Religion, og de klagede for den russiske Majestæt over at Tyrkerne overfaldt dem, skar Skægget af deres Præster og myrdede Folket. Men skøndt det ofte hænder, at en Græker tager en tyrkisk Kone og

en Tyrk en græsk Kone, kan de alligevel aldrig forliges, thi Grækerne regeres af Tyrkerne, som plager dem med Skatter og ulovlige Tributer. Da vi kom, havde denne Krig varet i 3 Aar og Russerne altid sejret, skøndt de havde mistet en Mængde Mennesker, og de fleste Tyrker var fra de græske Øer blevet drevne i Land. Da vi kom til disse Øer, var Grækerne os derfor underdanige i alt. De kom til os med Mælk og Ost, Brød og Kød, og Olie, som de plejede at stege Fisk i, den de kalder Riba, som er meget smaa og søde af Smag; de bager ogsaa deres Brød i Olie. Vor Præst prækede i deres Kirker, som er særdeles smukke med kunstfærdige Malerier, saa mesterlige, at jeg aldrig har set deres Lige. Hver Søndag var Kirken saa fuld, at der stod en Mængde Mennesker udenfor Kirkedørene. Russerne skikkede sig meget godt ved disse Gudstjenester, korsede sig og bukkede ofte.

Vi fik at vide af Grækerne, hvor vi kunde faa Oxer og Faar hos de Tyrker, der endnu maatte bo paa de græske Øer. Grækerne gik selv med i vor Baad og vi kom tilbage med Oxekød, som vi tog, hvorsomhelst vi kunde faa fat i det hos Tyrkerne. Undertiden maatte vi bruge vore Bøsser, naar de gjorde Modstand. Engang fik vi fire store Oxer, som de slagtede saaledes i Land, at de skar Kroppen i 4 Stykker med Huden paa og lod Indvoldene ligge. Kødet var ikke fedt, da Kreaturerne gaar paa Græs hele Aaret, og om Vinteren regner det meget. Naar vi ikke kunde faa mere

disse Steder, maatte Grækerne føre os andre Steder hen, enten paa de nærmeste Øer eller i Land. Her laa vi i 14 Dage og havde fersk Suppe hver Dag.

Derefter sejlede vi til Imbros, hvor Grækerne i 3 Uger skaffede os samme Proviant. Dette kostede ikke den russiske Majestæt det ringeste, men hvad vi købte af Grækerne maatte vi betale til fuld Pris. Paa den Tid fik vi Brev fra vor danske Admiral *Arff*, at vi strax skulde afgaa til Paro[s], hvor det russiske Admiralskib laa, og dér faa nye Ordre. Vi var i Paro[s] inden 9 Dage, men vi havde Modvind og mistede vor Stormast, som knækkede $1\frac{1}{2}$ Favne nedenfor Mærset. Derefter maatte vi ligge i Paro[s] i 6 Uger, og fik saa Ordre til at gaa til Nigropontus¹⁾ og opbrænde denne By, hvor der boede 11000 Mennesker. Disse Admiralitetets Ordre vilde vor Admiral [d. e. *Arff*] ikke efterkomme, da de var i Strid med den Instrux, som han havde modtaget i Rusland, nemlig at de 3 Orlogsskibe, som han overtog i St. Petersborg, skulde staa under hans, men ikke under den russiske Admirals Kommando. Vor Admiral tog saa sin Afsked og rejste over Livorno i Italien over Land til St. Petersborg, og jeg har saa ikke mere at berette om ham. Men *Basballe*, vor Kommandør, gav sig strax under den russiske Admirals Kommando, saa at han med de to andre Skibe sejlede til Nigropontus, nemlig en Fregat paa 28 Kanoner, en Bombarder-Galiot og vort Skib, „Sivalot“, paa 72 Kanoner. Denne Bombarder-Galiot var et lille Skib, bygget

¹⁾ Det italienske Navn for Euboia, den største af de græske Øer.

af særlig svært Tømmer, der vilde passe til det største Orlogsskib, som Kongen har i hele sin Flaade. Der var to Morterer paa hver Side, saa store, at de kunde rumme en voxen Mand. Deres Kugler var hule indvendig med et stort Hul paa Siden, af Form som et Svaneæg og af Størrelse som en Fjerdingspand. Bomben blev fyldt med Svovl, Harpix, Skraa af sort Glas, som var meget tykt, og rustede Jærnstumper, samt Krudt. Derpaa blev der af tyk Karduspapir lavet en Kardus saa tykt som et Lys, fyldt med sammensmeltet Harpix og Svovl. Dens ene Ende naaede ned i det Indre af Bomben, men den anden Ende i dens Fængsul. Der skal vistnok 50 Pund Krudt eller mere for at bringe Bomben til sit Maal, der kan være $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{6}$ af en Tingmandsvej [= 5 Mil] borte. Disse 50 eller 60 Pund Krudt, efter Krudtets Styrke, kommer først i Kanonen, der skal udslynge Bomben, og saa snart den udslynges, tændes Kardusen, saa man ser ligesom en Stjerne ved Nat, men den bruges ogsaa mest ved Nat. Om Dagen gøres alt i Stand; der udregnes, hvor langt vi er fra Stedet og hvor længe Bomben vil være om Vejen, thi hvis Kardusens ene Ende, der ligger inde i Bomben, begynder at brænde paa Vejen, springer den og dens giftige Indre i 1000 Stykker, hvad den ikke skulde gøre, før den naar sit Maal, hvor den skal gøre stor Skade; og fra Skibet ser det da ud som hele Stedet staar i lys Lue. Det skal ogsaa bemærkes, at hvis Kardusen ikke er nær ved at tænde Bombens Indre, naar den kom-

mer til sit Maal, kan Fjenden slukke den brændende Kardus, uden at den gør nogen Skade. I Luften gaar den ud fra Kanonen som en Regnbue, men ikke som en Kugle.¹⁾

Da vi kom ud for Kastellet i Negropontus og i det samme vi kastede vore Ankre, fik vi Skud fra Kastellet, hvorved vi mistede vor Bergineraa,²⁾ vor Kranbjælke, vor Forre-Bramstang, og Kuglerne susede tæt forbi os, saa at vi hørte deres Hvinen i Luften, men ikke kunde se dem, før de faldt i Søen, maaske 10—12 Favne paa den anden Side af Skibet. Jeg var Konstabel, og mine to Kanoner laa agterude paa Skibet. Da vi havde skudt fra Styrbordssiden, drejede vi Skibet om paa Bagbordssiden, og jeg havde 9 Mænd under mig, der skulde lade Kanonerne og dreje dem til eller sigte. Jeg saa skyndsomt op for at befale Folkene at sigte højere, men saa da kun Haaret og en Del af Hjærnen af min Vice-Konstabel; mere var der ikke tilbage af ham. Kanonilden var svær ombord, Røg og Damp overalt. To Gange satte vi Ild paa Byen, men Tyrkerne slukkede den igen. Vor Kommandør flyttede ikke Skibet den hele Dag, og om Natten havde vi den Ære at hilse den tyrkiske Kommandant ved at sende ham 60 Bomber ind i Staden, saa at han tænkte paa at dræbe alle Grækere, der boede i Negropontus. Næste Morgen Kl. 9 kom Admiralskibet med hvidt Parlamentærflag og sendte en Græker i Land til Kommandanten og bad om

¹⁾ Morterer udkaster deres Projektiler i høje, krumme Baner, og ikke som Kanoner i flade Baner.

²⁾ Bergine- eller Bagineraa er Mesanmastens underste Raa.

Underretning, hvorvidt vi havde gjort Skade i Staden, hvilket han tilbød sig at betale helt ud, da vi var hidkommen uden hans Vidende. Han fik en Skrivelse tilbage, der lød paa, at Skaden paa Stadens Bygninger og andet saadant kunde han godt selv betale; men de mange Mennesker, der havde mistet Livet, kunde ikke erstattes, og desuden var der mange hundrede Mennesker, som endnu levede, men øjensynlig aldrig vilde komme sig, da nogle havde mistet Armene, Hænderne, Fødderne, Laarene, andre havde faaet Skraa af Jærn og Glas fra Bomberne i Kroppen, da de exploderede i Staden. Nu begyndte de for Alvor at skyde paa os, saavel fra Byen som fra Kastellet, efter at de havde faaet at vide, at vi var kommet uden Tilladelse og havde gjort saa stor og ubodelig Skade. Vi begyndte at hale os længere bort fra Kastellet, men medens vi var i Færd med at anbringe Slæbetovet i Baaden, kom en Kugle fra Land, der gik igennem den og standsede i Barkholtet,¹⁾ men kunde ingen Skade gøre, da dens Kraft var ude; Folkene reddede sig op paa Skibet, men Baaden sank; Tovet fik vi fat i, og vi trak os nu længere ud paa Havet, saa at vi ikke var inden Skudvidde.

Vi fik Ordre fra vor Generaladmiral, der havde hejst Parlamentærflag, at vi skulde gaa til Agrippa,²⁾ hvor mange af vore Skibe laa. Paa denne Ø gik alle Stadens Kreaturer, og dér var ogsaa Tyrkernes Kornmagasin, hvilket alt blev frataget dem. Vi

¹⁾ En svær Planke anbragt udenbords for at styrke Fartøjet.

²⁾ Mon ikke Egribos eller Egribo (σ: Euripo), den nuværende By Chalkis paa Euboias Sydside?

fik 30 Oxer paa vort Skib og saa mange Faar, at der var to Matroser om at slagte hvert Faar. Nu levede vi som Herremænd, hver Dag fersk Føde efter Behag. Men dette var endnu ikke nok. De 30 Oxer, som vi slagtede, maatte vi efter 3 Dage kaste over Bord, da vort Salt ikke duede, thi det havde været brugt til Flæsk og var derfor kraftløst. Nu havde vi ikke noget Brød, men en Ladning med 40 Skærebænke¹⁾ fik vi i Agrippa. Denne Ladning, var baade malet og umalet Hvede, den malte bragte vi til Tasor [Thasos],²⁾ hvor Tyrkerne skulde opføre 7 Bagerovne for os, og her havde vi svært Arbejde med at faa Ladningen i Land, fik kun Søvn i 4 Timer, men maatte vaage i 20; den, som ikke vilde arbejde, havde forbrudt sit Liv. En Russer blev sat over 10 Tyrker. Denne Ø er lille, men meget frugtbar, især paa alle Slags Frugter. Her laa vi længe, hvis jeg husker ret i 3 Uger, og levede mest af Øens Produkter. Der var vistnok 30 Skibe ialt med store og smaa, og alle Skibsfolkene havde Lov til at gaa i Land en Dag; jeg var blandt de sidste paa vort Skib. Jeg gik i den store Vinhave, som de andre havde omtalt, men jeg kunde ikke mærke, at Druerne var færre, thi der var endnu til Overflod. Der var en 12—13 Telte, i hvilke Tyrkerne maatte opvarte saavel med Mad som Drikke. Vor Admiral spiste ofte hos den tyrkiske Kommandant. Her var ganske vist et lille

¹⁾ Skærebænk betyder en Hakkelsekiste, men skal maaske her forstaaes paa en anden ret uklar Maade og f. Ex. betegne en Tærsker eller en Mand, der maler Korn paa Haandkværn.

²⁾ Tasor er vistnok forvansket af Tasos (Thaso, Tasso), en tyrkisk Ø oppe ved Saloniki-Bugten.

Kastel, men det kunde ingen stor Skade gøre saa mange Skibe, thi hvis Kommandanten havde begyndt at skyde paa os, vilde ikke en eneste Sjøel paa hele Tasor have sluppet fra det med Livet. Tyrkerne begyndte heller ikke paa den Leg, men i Stedet for spiste den tyrkiske Kommandant ofte med vor Admiral, og de var tilsyneladende gode Venner. Efter at vi nu havde faaet vor malte Hvede bagt og den umalte sendt til Paro[s], samt tilstrækkeligt Vand og Brændsel, — hvilket Tyrkerne alt maatte levere, saa jeg véd ikke, hvoraf Øerne kunde leve om Vinteren, da alle deres Svin, Faar og Geder var gaaet til Flaaden, — sejlede vi til Micono,¹⁾ hvor vi før havde ligget og hvor Indbyggerne er græske. Vi mødte her en Franskmand, der fortalte, at han havde saavel Kanoner, Krudt og Kugler, som Tyrkerne skulde bruge til deres to Orlogsskibe, der var blevet byggede færdige i Mytilena.²⁾ Hele Flaaden blev nu af denne Franskmand som Lods ført til dette Sted, men vi vovede dog ikke at gaa ind i Havnen, men laa ude paa Rheden. Alle Orlogsskibene blev delt i to Dele, den ene for at angribe den sydligste Del af Staden, den anden den nordligste. Begge Dele skød paa Land for at hindre Tyrkerne i at modsætte sig Russernes Landgang. Nu saa vi begge de færdige Orlogsskibe, der hvert var paa 72 Kanoner, og en Galej med 15 Aarer paa hver Side. Da der ingen Tyrkere var nede ved Kysten, gik vore Folk i Land med omtrent

1) Rimeligvis Mykonos.

2) Hovedstaden paa Øen Lesbos, nu kaldes selve Øen efter Hovedstaden.

40 Feltslanger, d. v. s. Kanoner af Metal, samt med Hakker og Spader og 80 Kurve, der var blevet lavede i Tasor og var saa høje, at de gik en voxen Mand til Brystet. Da vore Folk kom i Land, fyldte Soldaterne disse Skansekurve med Ler og Jord, og stillede Kanoner mellem Kurvene. Da dette var kommet i Stand, blev der sendt Bud til Kommandanten om at lade sine Folk komme ud til Slag eller overgive Kastellet til os med det samme. Derpaa marscherede 8000 tyrkiske Soldater ud under saa dejlig Musik, at jeg aldrig har hørt noget lignende; Instrumenterne lignede Basuner. Da Tyrkerne havde taget Stilling i den rette Skudvidde fra vore Folk, var vort Krudt meget kraftigere end deres, hvorfor de maatte rømme, men Russerne rykkede nærmere mod Staden og byggede nye Skanser, og Resultatet blev det samme igen. Tilsidst trak den hele tyrkiske Styrke sig ind i Staden og lukkede alle Portene. Men efter en halv Times Tid udbrød der Ild paa over 50 Steder i Byen, og inden kort Tid stod den hele Stad i Flamme. Vi holdt op med at skyde, efter at vore Folk var kommet derind, hvilke var henved 60 Tusinde [?], men Staden skulde ialt have 12 Tusinde Indbyggere [?]. Da Staden begyndte at brænde, blev der saa lyst paa Skibene, at vi godt ved Midnat kunde have set en Hattenaal paa Dækket, og alligevel laa Skibene $\frac{3}{4}$ Sømil fra Land. Herefter skød de Brand i de to Orlogsskibe, som stod under Bygning paa Land, og i Galejen, samt i de Huse, hvor Skibenes Takkelage var, saavel som i Tjæretønder og

andet Materiale, som kostede mange Tusinde Rigsdaler. Næste Morgen Kl. 8 kom jeg i Land og da var hele Staden brændt, undtagen to Huse, som stod yderst ude ved Volden. Kvinderne var i Færd med at bære deres Børn op i Kastellet, men Russerne lavede Miner for at sprænge hele Kastellet i Luften med alle de Mennesker, som dér befandt sig. Jeg saa ogsaa Strømme af Brændevin, Sæbe og Vin flyde fra Kastellet og de omliggende Pakhuse, det var en Ynk at se. I dette Øjeblik kom Kommandantens Kone ombord i Admiralens Skib og betalte ham alle de Omkostninger, han havde havt ved at opbrænde Staden. Der blev da strax hejst Flag, for at alle de, som var i Land, strax skulde komme ombord, og ikke røve mere i Land, men hvad de allerede havde faaet, skulde de have Lov til at beholde. Vore Soldater kom ombord berusede, vrede over, at de ikke fik Lov til at sprænge Kastellet i Luften, og truede med at skrive til Majestæten af Rusland om Sagen, hvorfor nogle af dem fik Straf. Ved Middag kom alle Kaptajnerne ombord i Admiralskibet og holdt Raadslagning, som de Gemene ikke fik nogen Besked om. Derefter blev der skudt Victoria og afholdt Gudstjeneste med stor Højtidelighed.

Herefter tog vi til Michol [?], hvor vi laa længe. Her fik vi Ordre om at gaa til Sidon¹⁾ med tre Orlogsskibe, for at sulte Sidoniterne ud og afspærre Staden fra al Fouragering. Tilsidst hørte vi, at et Brød, der vejer 7 Lod, kostede 24 Skilling.

¹⁾ Maaske den berømte gamle By Sidon i Palæstina, Syd for Beirut.

En Aften opdagede vi, at en Skærebænker [?]¹) fik nogle Mænd med sig og listede sig langs med Kysten ud til Øerne, hvor hans Korn var. Dette fortalte Grækere os, der altid opholdt sig i Nærheden af vort Skib, for at være tilstede, hvis der kunde falde noget af. De var godt kendt med Lokaliteterne, og sejlede ud til Øerne, hvor Tyrkerne boede, for at faa fat i Oxer, Faar, Geder og Korn, og det skete ofte, at de bragte os noget saadant. Nu laa vi paa Lur efter det tyrkiske Skib, naar det vendte tilbage. Da Klokken var tre om Natten, saa vi, at det kom tæt under Landet og nærmede sig Byen. Vi gik i vor store Barkasse, der havde Svingbasser, d. v. s. smaa Kanoner, alle Soldaterne med ladte Geværer og slebne Kaarder; Grækerne gik ogsaa med os. Da Tyrkerne opdagede os, allarmede de, saa at Dækket var helt pakket fuldt af Folk. Vi gav os til at skyde paa begge Sider. Tilsidst kom vi dem saa nær ind paa Livet, at vi kastede vor lille Entre-Hage op paa deres Skib og halede os ind til det, men da de tyrkiske Soldater saa dette, sprang de alle overbord og svømmede som Sæl-hunde. Vi slog de fleste ihjel, som vi kunde naa med Aarerne, men da vi kom op paa Skibet, saa vi kun døde Kroppe og det blodige Dæk; der var kun to, der levede, Fader og Søn, som ejede Skibet. Faderen var stor og stærk som en Jætte. Hans Arme var saa tykke som Laarene paa en voxen Mand og derefter hele Kroppen. Han havde to Sværd, et i hver Haand, og slog med begge, men

1) Saaledes Originalen. Se Side 132.

en Albaneser, der er det grusomste Folkefærd, kom bag paa Kolossen og stak sit Sværd mellem hans Skuldre, saaledes at Spidsen kom ud nedenfor Brystet; men da den Gamle fik sit Dødssaar, kastede han begge Sværdene op i Luften, saa det sang, og faldt om paa Ryggen, medens Blodet strømmede ham ud af Kroppen. Saaledes døde han med Heltemod. Sønnen var forude paa Skibet og da han saa, at Faderen var død, undlod han at væрге sig, men gik villig sin Død imøde. Russerne huggede hans Hoved fra Kroppen efter først at have afført ham hans Klæder. Derefter begyndte vi at rense Dækket med Vand og kastede de døde Kroppe, der laa paa Dækket, overbord, undtagen Fader og Søn, som vi bragte med os til Orlogsskibet, og derhen bragte vi ogsaa det tyrkiske Skib, der var fuldt lastet af Korn. Dette skete henimod Daggry. Vor Kommandør *Basballe* var oppe, da vi fortalte denne Begivenhed. Alle Luger paa det tyrkiske Skib blev tillukkede, da vor Kommandør troede, at der var Penge skjult ombord, da saa mange Mennesker havde givet sit Liv bort for det; men han betænkte ikke, at Hungeren er en haard Herre, og at der var Hungersnød i Staden. Tidlig om Morgenen blev Skibet visiteret, men det viste sig ikke at indeholde andet end Hvede, 300 Tønder, hvis jeg husker ret. Fader og Søn blev kastede i Søen, og paa den Gamle blev der talt 18 farlige Saar og det nittende, hvoraf han døde. Da de kom i Vandet, laa deres Hoved og Fødder under Vandet, men Midten flød ovenpaa, saa længe vi kunde se. Vor Doktor sagde, at de

umuligt kunde synke, da alt Blodet var strømmet ud af deres Kroppe. Vi tog Hveden og alting, som var i Skibet, men Skroget brændte vi, og slutter jeg saa hermed.

Vi laa endnu fremdeles stille i Sidonsbugt, undtagen naar vort Mandskab tog ud paa Togt med Grækerne her og der paa Øerne, hvor Tyrkerne opholdt sig. En Dag var det godt Vejr, og vi skulde have fat i noget til vort Livs Ophold. Vi kom til en Ø, hvor der boede Tyrker. Da de saa os, løb de alle ud i Skoven, undtagen to Kvinder, der ikke gik hjemmefra. Den ene var svanger, men den anden ikke. — —¹⁾ Da vi havde faaet noget med os, d. v. s. Oxer og Beder, som var meget magre, gik vi tilbage og fortalte *Basballe*, hvorledes Russerne havde opført sig mod disse to Kvinder. Han svor at ville hævne dem og sagde, at nu skulde der ingen Skaansel vises dem. Han meldte Sagen til den russiske Admiral, der gav Ordre til, at de skulde kattes i 3 Dage, 50 Slag hver Dag, men alligevel blev de lidt skaanet, saaledes at de ikke fik fuld Straf; men det varede dog nogen Tid inden de kom til Kræfter igen, hvad der ikke var til at undres over.

Nu fik vi Ordre til strax at sejle til Paro[s] og faa ny Ordre, der lød paa, at de danske Tømmermænd og Skibsfolk nu kunde faa deres Afsked, men hvis de vilde være Matroser, blev dette dem tilladt, hvilket *Basballe* skulde forespørge dem om.

¹⁾ Udg. mener at burde skaane Læserne for Beretningen om disse Kvinders Mishandling.

Men ingen af os vilde blive, især da *Basballe* lod os mærke med, at han ikke vilde være der længere, da Krigen snart var til Ende, og Tyrkerne bad om Fred, der ikke vilde blive dem nægtet.

Jeg angrer, at jeg ikke blev tilbage hos Russerne. De danske Hunde vilde tage hjem til deres Koner, af hvilke mange havde ladet sig besvangre; nogle havde havt Børn, og var nu igen frugtsommelige, saa der ikke kunde komme Forlig i Stand mellem dem. Jeg lod mig overtale til at gaa med disse Trælle til deres Trælleplads, men fik derafen Ulykke, som jeg endnu i Dag bærer Mærke af. Da vi nemlig skulde salutere for den russiske General-Admiral *Orlov*,¹⁾ havde min Vice-Konstabel slaaet Jærnet i det bageste Hjul under Rapperten saa fast ned, at det ikke kunde gaa rundt, saa at jeg, da jeg skød Kanonen af, blev kastet om paa Skibet og faldt ned paa et Jærnbandskar, hvorved jeg brækkede 3 Ribben og gik af Led i Hofterne. Vor Doktor var ikke paa Skibet, og jeg udstødte frygtelige Skrig, inden mine Sener blev lagt i ret Stand, og jeg kan ikke beskrive de Kvaler jeg udstod; men hvad der overgik alt, var min Frygt for, at mine Kammerater vilde kaste mig i Søen, da jeg var ene og ingen af de danske Lømler vilde bistaa mig. Saa længe jeg var paa det russiske Skib led jeg ingen Nød, thi Russerne var gode imod mig, men nu skulde vi afgaa med en engelsk Skibs-

¹⁾ Alexej Orlov (1737—1809), en Broder til Kejserindens berømte Elsker, havde personlig deltaget i Revolutionen og i Czar Peter III's Mord. 1768 kom han i Spidsen for den russiske Flaade mod Tyrkerne i Middelhavet. Den tyrkiske Flaades Nederlag ved Tscesme 5. Juli 1770 endte Krigen.

fører til Kjøbenhavn og jeg var i den Tilstand, jeg her har fortalt om. Iøvrigt tog en dansk Lieutenant med os, der skulde paase, at vi blev godt behandlede. Han skaffede mig en Mand, der skulde passe mig, hvad denne gjorde efter sin Ære, som bestod i, at han spiste den Mad, jeg skulde have, men hverken saa til mig eller hjalp mig i min Nød, saa at jeg laa som et udkastet Kadaver, som ingen vilde se til. Jeg ønskede, at jeg var død og at Søen var bleven min Grav. Saaledes gik denne Rejse, uden andre Tildragelser.

Da vi kom til Kjøbenhavn, var der Hunger og Dyrtid. Jeg havde Brød, som jeg havde lagt til Side paa Rejsen, hvilket jeg tog med mig i Land, og jeg maatte betale de Matroser, der bar mig til det liderlige Tyvepak, som jeg nu skulde logere hos, nemlig blandt Matroser i Nyboder.¹⁾ Nu sultede hele dette Pak, ja selv Sergeanten med. Jeg kunde ikke faa sendt Bud til nogen af dem, jeg kendte, før langt senere, efter at mine Penge var sluppet op. Da kom min Søn *Thorlev*²⁾ til mig, der lærte Garverhaandværk i Prinsens Gade hos en tysk Mester og ikke kunde yde mig nogen Hjælp. Der kom ligeledes Student *Teitur Ólafsson*,³⁾ alene i den Hensigt at narre Penge fra mig, i Fald jeg havde nogen. Jeg hørte kun Eder og Forbandelser fra dem, der stjal de Penge, som jeg laante i Staden,

¹⁾ Rimeligvis til en af de Sygestuer, som var oprettet i Nyboder for Mandskab, der ikke havde smitsomme Sygdomme.

²⁾ Om denne Søn, se Indledningen.

³⁾ En islandsk Student, der en Tidlang opholdt sig i Kjøbenhavn og ikke havde det bedste Rygte. *Overs. Anm.*

indtil mine Rejsepenge forfaldt, da jeg ikke kunde staa op eller sende Bud til dem, der vilde have kunnet hjælpe mig. Dette var en streng Skole. Efter en Tid kom en Tømmermand, der lavede to Krykker til mig, en til hver Arm. Saa gik jeg ud i Staden og fik dér et andet Logis. Det var i Begyndelsen godt, men da jeg fik mine Penge, begyndte Tyvepakket igen at stjæle fra mig, saa jeg atter maatte finde mig et nyt Logis. Jeg flyttede da ud paa Christianshavn til en Kone, der var gift med Tømmermand *Stefan Björnsson*, der snart ventedes hjem fra en Rejse til Vestindien. Hun opførte sig skikkelig imod mig i Begyndelsen, endskøndt hun var drikkældig. Hendes Mand havde en daarlig Rejse og maatte ligge længe i Norge om Vinteren for at reparere Skibet. Hun skrev da til ham, men fik aldrig noget Svar. Da Skibet var blevet sat i Stand, kom det til Kjøbenhavn, men *Stefan* tog Hyre til Amsterdam og giftede sig dér. Konen blev gal og slog sig til Drik og Utugt, saa jeg maatte flytte derfra, da hun troede, at jeg havde skrevet til ham om hendes liderlige Levnet, hvori jeg dog var uskyldig. Iøvrigt var bemeldte *Stefan* den tredie, der saaledes var rømt fra hende, thi blandt andre Fejl var hun ogsaa meget ødsel. Hun havde en Søsterdatter, der ligeledes var gift, og hvis Mand paa samme Maade var gaaet fra hende. Min Søn, *Torlev*, fik et Drengbarn med hende, der blev døbt *Markus* efter sin Bedstefader, men han maatte gaa fra sin Haandværkslære, slap dog uden Strar og rejste hjem til Island.

Men om mig selv har jeg det at berette, at jeg levede to Aar paa Kejserindens Bekostning,¹⁾ indtil jeg kunde hjælpe mig selv og fik Rejsepenge hid til Landet, [Island]. Samme Sommer tog min Søn til Reykjavik, men jeg tog til Keflavik og opholdt mig en Tid hos Pastor *Egill Eldjárns-son*, men begav mig derfra til Reykjavik, hvor jeg talte med min Søn, hvilket blev mig snarere til Sorg end til Glæde. Derfra rejste jeg til mine Slægtninge i Dalarne og opholdt mig hos min Fætter *Brynjolv* i Ljáskogar næste Vinter 1774. Næste Sommer giftede min Datter, *Kristin*,²⁾ sig med *Thorkel Gudmundsson* paa Brekka; hun døde som Enke i Flatey i Aaret 1798 i min Nærværelse.

I 1775 sejlede jeg igen fra Landet med et Skib fra Handelsstedet Vopnafjord. Men før jeg beretter om denne min Rejse, maa jeg i Korthed omtale, hvad der skete hjemme i Island efter min Bortrejse i 1753 og til jeg kom igen, altsaa i 21 Aar. Da jeg rejste, lod jeg to Børn tilbage, *Kristin*, der var 3 Aar gammel, hos min Søster og Broder, og *Torlev*, 5 Aar gammel, der ikke var hos mine Slægtninge, men hos andre skikkelige Folk, der tog sig godt af ham for en ringe Betaling, indtil han selv kunde tjene sit Brød. Min Datter kostede mere, men fik dog slettere Opdragelse, hvilket laa mig meget paa Hjærte. Hun fortalte mig, hvorledes hun

¹⁾ De danske Søfolk, der havde været i russisk Tjeneste, gjorde Krav paa Tilgodehavende hos den russiske Regering. Der blev i den Anledning nedsat en Kommission af 14. Januar 1773, af hvilken Kontreadmiral C. G. Arff var Medlem. (Pers. Tidsskr. V, I).

²⁾ Se Indledningen.

var bleven behandlet; mine Søskende havde solgt 9 Hundreder i en Gaard, der tilhørte mig, men alligevel havde hun faaet usle Klæder og ringe Føde, men maatte arbejde strængt. Dette blev jeg vred over og solgte min Gaardslod; Pengene brugte jeg til mine Rejseomkostninger, undtagen hvad jeg gav min Datter. Sysselmanden *Magnús Ketilsson*¹⁾ var i alle Heseender ugunstig stemt imod mig, derfor bestemte jeg at rejse bort. Først tog jeg til Reykjavik, derfra til Helgastadir til min Fætter, Pastor *Jón*, og tilsidst til Præstegaarden Hof i Vopnafjord til min Fætter, Pastor *Gudmund*. Hans Datter, *Gudrun*, var gift med Pastor *Skafti Arnason*, til hvem jeg solgte min Hest, men Ridetøjet er endnu ubetalt og Præsten er død for længe siden. Her opholdt jeg mig i næsten 3 Uger ved Højbjergning for en ringe eller ingen Betaling. Jeg gik saa til Handelsstedet i Vopnafjord og talte med Købmanden, der bød mig velkommen til at rejse med ham. Da jeg kom ombord, blev jeg velvilligt modtaget af Matroserne; jeg tog mig af Roret og styrede to Glas, rebede og beslog Sejl ligesom Skibsfolkene, saa at jeg slap fri for at betale Rejsepenge. Vi var 5 Uger om Rejsen.

Vi kom til Arendal, hvor vi opholdt os en Uges Tid. Dér fik vi en Købmand med os, som var kommen fra Finmarken og vilde søge en bedre Plads i Kjøbenhavn, men maatte rejse tilbage igen om Foraaret, da han ingen Plads kunde finde. Han talte

¹⁾ Magnús Ketilsson (1730—1803) blev Sysselmand i Dala Syssel 1754. Han har gjort sig bekendt ved historiske, juridiske og landøkonomiske Skrifter.

meget om sin Amtmand *Fjeldsted*,¹⁾ og holdt meget af Islændere; han var senere meget hjælpsom imod mig i Kjøbenhavn. Jeg arbejdede oppe i Kompagniet²⁾ med *Einar Torolfsson* og *Gudni fra Ólafsvik* med at losse Skibet, men paa Grund af Storm og Uvejr kunde jeg ikke komme i Land og tog derfor med Skibet til Kjøbenhavn. Jeg fortalte *Jón Eiríksson*³⁾ om Handelen i Island, ligesaa Agent *Borre*⁴⁾ og de gamle Købmænd, der havde været i Island. Hos den unge *Wulf* var der en Underpakhusskriver, ved Navn *Kyhn*;⁵⁾ *Wulf* var Overpakhusskriver for alle de Varer, som kom til Landet, men hans Broder *David Wulff* holdt Regning over alle de Varer, der kom fra Landet. Denne *Kyhn* havde altsaa meget med Islændere at bestille og bagvadskede os for *Jón Eiríksson* med at vi var dovne, ikke passede vort Arbejde, og var saa trodsige, at han ikke kunde bruge os. Vi sagde, at det

1) Thorkel Fjeldsted (1741—1796) var født i Island, blev 1769 Lagmand paa Færøerne, 1772 Amtmand i Finmarken, 1786 Stiftamtmand i Trondhjem, men tog Afsked 1795 og blev Meddirektør i Postamtet. Hans Skrift om en ny Handelsindretning i Island bragte ham 1783 Landhusholdningsselskabets Guldmedaille.

2) Kompagniet, hvorved forstaaes det islandske Handelskompagni.

3) Den udmærkede Videnskabsmand, Konferensraad Jon Erichson (Jón Eiríksson) (1728—1787), havde som Deputeret i Rentekammeret de islandske Sager under sig. Selv islandsk Bondesøn nærede han stor Kærlighed til Island og dets fattige Befolkning, og tog sig ivrig af deres Interesser. Hans medfødte Tungesind og anden Sygelighed drev ham i Døden, idet han styrtede sig ud fra Langebro den 29. Marts 1787; hertil bidrog ogsaa, at han var en bestemt Modstander af Regeringens Planer for at ophjælpe Islands dengang ulykkelige Tilstand, og at hans egne Anskuelse om denne Sag blev undertrykte ved hans Modstanderes Kabaler.

4) Den rige Grosserer, Etatsraad Peter Borre (1720—1789) blev 1774 Direktør i det islandske Handelskompagni og arbejdede som saadan for Frihandel paa Island.

5) A. G. Kyhn ivrede senere meget imod, at Island fik Frihandel eller udvidede Handelsrettigheder, og var i det hele ingen Ven af Island eller Islændere, og har endog ladet trykke et længere Skrift, „Nødværge imod den i Island regierende Øvrighed“. Kbhvn. 1797, hvor han udvikler sine Synspunkter i saa Henseende. *Overs. Anm.*

var usandt, hvilket ogsaa blev bekræftet, da han talte med den unge *Wulf*. Grunden var den, at Arbejderne troede, at vi Islændere vilde tage Brødet fra dem og vilde blive antagne i deres Sted der i Landet, og *Kyhn* var deres bedste Ven, men hvad der ærgrede dem mest var, at *Jón Eiríksson* havde saa stor Magt over Islandsfarten, da han dog kun var en Islænder, der gerne er ringeagtede hos de Folk. Det var forbundet med store Vanskeligheder for *Jón Eiríksson* at holde Middelvejen. Islænderne blev ugunstigt stemt imod ham, naar han ikke føjede dem. Danskerne ligesaa. Det hedder: man skal lugte af det Land, man er i, og danse med de Fugle, man er iblandt. Der afgik Skibe til Island paa den Betingelse, at de Købmænd, som tog derhen, skulde blive der og Islændere kun være til deres Assistance. En Bødker skulde gaa med hvert Skib og blive der i 2 Aar, for at lære Islænderne sit Haandværk. Var de før gale paa os, saa blev de det nu tusinde Gange mere, saavel Købmænd som Arbejdere. Denne Sommer var jeg i Kjøbenhavn, indtil Islandsfarerne kom hjem igen, og da vilde de alle paa Pension, da deres Levebrød var blevet dem frataget, og i Direktionens Møde blev deres Begæring oplæst. De fik ikke andet Svar, end at de maatte selv tjene deres Brød, ellers vilde de blive udtagne til Tjeneste i Grønland hos Købmændene dersteds. Men de, som arbejdede i de grønlandske Kolonier, stod i Rullen som Matroses, og nu indsendte disse Islandsfarere en ny Ansøgning om, at disse Matrosers

Navn maatte forandres til Arbejdskarle, paa anden Maade vilde de ikke tage derhen. Deres Supplik fik god Fremgang og Paahør, saaledes at de blev nu herefter kaldt Arbejdskarle, men ikke Matroser. Derefter paatog de sig Grønlandstjenesten, især de gifte. Nu begyndte disse Matadorers Stolthed at tage af. Før plejede de at tage Tjenere til at bære deres Arbejdsklæder op paa Kompagniet, naar de arbejdede dér, hovedsagelig med at komme Mel i Tønder samt andet Arbejde, som forefaldt. Da de vidste med Sikkerhed, at de ikke kunde komme til Island, blev de som vi andre, bar selv deres Arbejdsklæder, og Borgerne gjorde nu ikke stor Stads af dem, da de vidste, at Islandsfarten var bleven frataget dem. Naar vi kom fra Arbejde, gik vi paa Værtshus med dem og kaldte dem „Islands-Professorerne“. Det faldt dem vanskeligt at fortælle deres Løgnehistorier om Island, naar vi Islændere hørte derpaa. Men iøvrigt kunde Herr *Kyhn* bagtale os saaledes for *Jón Eiríksson*, at vi ikke kunde faa Arbejde oppe i Kompagniet og ikke faa ham i Tale, da hans Folk, efter hans Befaling, sagde, at han ikke var hjemme.

Jeg var ilde stedt, da det var Midvinterstid og jeg ingen Rejsepenge havde, men saa begav jeg mig paa Vandring ud paa Sjælland, hvor jeg fik mange Penge hos Bønderne for at lave Forskrifter for deres Børn og lære dem Begyndelsesgrundene til Skrivning og lidt Regning i de fire Species, saaledes at jeg sparede mangan Skilling sammen. Disse brugte jeg til min Rejse til Jylland, som begyndte

strax i April 1776. Folk var meget gode og skikkelige imod mig, saaledes at jeg formærkede, at Gud hjalp mig godt fra den Røverrede Kjøbenhavn. Ligesom der er mange Købstæder i Danmark og Norge, hvor der føres et ugudeligt Levnet, Bedragerier ved Køb og Salg, Horeri og Drukkenskab, og findes mange grusomme Tyranner, der især narrer Fremmede, saaledes er der paa Landet mange skikkelige og hjælpsomme Folk, som er bange for at handle med Købstadsfolkene, da de ofte, naar de kom til Byen, bliver snydt og bestjaalet som oftest af Soldater og Matroser, der faar ringe Løn af Kongen. Men Øvrigheden i Købstæderne ser tidt igennem Fingre med disse Tyve, da de ofte arbejder for dem uden Betaling, hvilken Bonden kommer til at betale, naar han kommer til Købstaden.

Jeg rejste nu fra Korsør i Sjælland over til Nyborg i Fyen, hvilket er 4 Mil, med Kongens Postbaad. Dette kostede mig ikke noget af den Grund, at jeg havde tjent Kongen. Mit Forsæt var at undersøge, om jeg ikke kunde faa nogen Arv efter min salig Broder *Vigfús Magnússon*, der nylig var død i Hobro i Jylland og dér havde haft Tjeneste som Toldkontrollør eller Tolder i 4 Aar. Jeg rejste igennem Fyen, som er 10 Miles Vej, i 7 Dage. Her var der godt at komme. Indbyggerne var baade hjælpsomme og venlige. Hos nogle fik jeg Gaver, som hos Borgmesteren i Nyborg, der gav mig 1 Rigsdaler, og hos 2 Købmænd, hver 24 Skilling, mest fordi jeg var Islænder og kunde fortælle om saa mange Ting. Jeg fik ogsaa fri Overfart fra Fyen

til Fredericia, hvor de mange Jøder er. Da jeg nu kom til Jylland, spurgte jeg mig for, hvorledes min Broder *Vigfus'* Kaar havde været. Jeg vidste godt, at han var meget sparsommelig, stilfærdig og skikkelig den Tid jeg kendte ham i Kjøbenhavn, hvor han i 8 Aar tjente den samme Herre, som skaffede ham Tolder-Bestillingen i Jylland. Nogle sagde, at de intet vidste om ham, andre, at han ikke havde siddet godt i det, formedelst hans Drukkenskab og Liderlighed. Da jeg kom til Randers, talte jeg med Herr *Kirketerp*,¹⁾ der var den rigeste Købmand i Randers, hvis Broder ogsaa var Købmand i Hobro, hvor min Broder døde. Hos ham fik jeg de sikreste Underretninger om min oftnævnte Broder. Han havde havt 150 Rigsdaler i Løn af Kongens Kasse og desforuden Extrairndtægter, der sikkert overgik den faste Løn, da han skulde paase, at Bønderne ej brændte Brændevin. Men alle Proprietærerne gav ham i det mindste 20 Rigsdaler, for at han skulde være skikkelig imod deres Bønder, og desuden ofrede alle Præster, Degne, Møllere og Smede til ham, for at han skulde tage varsomt paa dem, da de alle brændte Brændevin; men da min Broder jo blev beskikket af Borgerne i Købstaden til at visitere hos Bønderne, varskoede han disse, at de skulde tage sig i Agt, da han næste Morgen vilde indfinde sig med to Toldbetjente. Borgerne skrev til Kammeret om disse Sager, men fik ikke noget Svar, der kunde tilfredsstille dem; han blev saa

¹⁾ Købmand i Randers Ditlev Kirketerp (1734—1792) var en rig Skibsrheder, der ved sin Energi og udstrakte Virksomhed bidrog meget til denne Bys Opkomst. Han ejede Godset Dronningborg ved Randers.

stævnet for Bytinget, men videre kom Sagen ikke. Naar han visiterede paa Landet, var han 3 til 4 Nætter hos de rige Bønder, der trakterede ham med Øl og Brændevin og undertiden med Penge. Nu da Gud kaldte ham bort efter 14 Dages Sygeleje, havde han ikke saa mange Penge, at der deraf kunde udredes Begravelsesomkostninger, og da hans Sager blev solgte ved Auktion, resterede der endnu 100 Rigsdaler til at betale hans Gæld. Han var ugift, og der var ingen, der saa til ham. Han sparede ikke til Klæder og Føde og var saa tyk, at Fødderne ikke kunde bære Kroppen. Kort sagt, han blev som et helt andet Menneske under Opholdet i Jylland, og jeg tror, at den velhavende Enke, som han lovede at ægte i Kjøbenhavn, har i sine Bønner havt Virkning paa hans Skæbne, da han rejste bort. Saaledes endte hans Armod- og Udlændigheds-Dage, og holder jeg nu op med at fortælle om ham.

Nu kommer jeg tilbage til min gode *Kirketerp*, der ansaa det for meget uklogt af mig at rejse længere, da der ikke var Haab om nogen Arv efter min Broder; jeg skulde snarere tage Ophold paa hans Gods og faa min Løn til Efteraaret, følges med hans Karle, der vogtede 90 Stude og intet bestille uden at have Opsyn med, at Studene blev drevet ud til Græsning og taget i Hus hver Aften; jeg skulde faa god og megen Føde. Jeg overvejede dette Tilbud og blev der Sommeren over. Dette skete ved St. Hansaftens Tid og jeg var der til 14 Dage efter Mikkelsdag, havde god Forplejning og

intet at bestille. Da Høsten var forbi og Bønderne i Færd med at tærskes Kornet, tog jeg til Randers og kom til *Kirketerp*, der gav mig 3 Rigsdaler og 2 Mark og sagde, at jeg skulde tale med hans Broder i Hobro, der jo var inde i mine Sager; han troede ogsaa, at de rige Købmænd, der kendte min Broder, vilde give mig noget eller bistaa mig med Raad, der duede, da det var øjensynligt, at jeg var hans Broder. Jeg var hos *Kirketerp* i Randers i 9 Dage og tog derpaa til Hobro, der ligger 4 Mil derfra, kom der samme Aften og talte med Købmand *Kirketerp*, som havde haft Tilsyn med min Broders Begravelse.¹⁾ Han sagde, at han havde tilgode 120 Rigsdaler, som det fattige Dødsbo ikke kunde betale. „Iøvrigt,“ sagde han, „vil jeg give dig to Banksedler, thi du har opført dig godt i min Broders Tjeneste i Sommer, hvad jeg har erfaret af ham selv.“ Her opholdt jeg mig i 14 Dage. Jeg fik ogsaa Penge hos andre Købmænd.

Jeg overvejede nu, hvad jeg skulde foretage mig, men disse Tanker virkede saaledes, at jeg slog mig til Liderlighed og var daglig drukken, tænkte ved mig selv: *Vino pelle Curam*, d. v. s. lad Brændevinen bortdrive Sorgen! Da Pengene var brugte, tog jeg fra Hobro og til en Herregaard, ved Navn *Krastrop*.²⁾ Dér var min Landsmand *Jón Jónsson*, Broder af Apoteker *Bjørn*, der her tjente som Purmester [?]. Han gav mig 3 Mark og en Skjorte.

¹⁾ Købmand Niels Kierketerp i Hobro, død 1779, Broder til ovennævnte Ditlev Kirketerp.

²⁾ Krastrup, en Hovedgaard i Fårstrup Sogn, ved Løgstør, ejedes dengang af Justitsraad Marcus Marcussen.

Jeg tog saa til Valfeld [?],¹⁾ drak Pengene op, solgte Skjorten og anvendte Pengene paa samme Maade. Nu var Vinteren begyndt med Kulde, og jeg kendte ingen, og ingen kendte mig. Nu var jeg i alle Henseende stedt i de største Vanskeligheder. Hvis jeg havde kunnet tærskte Korn, saa vilde jeg alle Vegne have kunnet faa Arbejde, men dette forstod jeg mig ikke paa. Imidlertid opholdt jeg mig paa disse Kanter til sent om Vinteren. Hvor jeg kom, var Folk meget lystne efter at høre om mine Rejser og om Island. Mange Bønder gav mig Brændevin og nogle gav mig et Par Skilling, saa at jeg hver Dag var drukken. Undertiden solgte jeg Skjorter og Tøj, saaledes at jeg nu var uden Klæder og maatte gaa i Træsko, hvilket i Førstningen var mig ubehageligt. Fjorden blev tillagt med stærk Is mellem Krastrop og Thyland, saa at den var $\frac{3}{4}$ Alen tyk, og her paa Isen stod over 100 Mennesker i Færd med at stange Aal paa 7 Alen Vand. Nogle af dem kendte jeg, og de gav mig saa mange Aal, at jeg havde vanskeligt ved at bære dem over Fjorden. Da jeg kom til Thyland, solgte jeg Aalen for Brændevin. Der kostede Brændevinen 3 Skilling Pæglen hos hver Husmand. Havde jeg drukket før, saa drak jeg nu, om muligt, endnu mere. Iøvrigt var Folk her ikke videre tilbøjelige til at yde mig Nattely, endskøndt de gerne vilde tale med mig. De havde vanskeligt ved at forstaa mig, da Sproget dér er anderledes end i Sjælland eller Syd for Limfjorden. En Aften gik jeg længe og tiggede

1) Saaledes Originalen. Der findes ikke et Sted af det Navn.

om Nattely, hvilket jeg ikke kunde opnaa i hele Landsbyen, hvor der dog var 16 Bønder. Jeg var temmelig beruset, men dog i Fred og Endrægtighed med alle. Det var bidende Frost og rygende Snestorm. Bønderne fortalte mig, at der kun var kort Vej til den nærmeste Landsby, naar jeg var kommen igennem Skoven. Jeg gik bort og foer vild i Skoven, saa at jeg kun saa Døden ivente, da Vejret var strængt, det sneede stærkt, Frostens overmaade haard, og jeg daarligt klædt. Jeg vankede om i Skoven i lang Tid, indtil jeg ved 11-Tiden troede at se Lys eller en Stjerne i vestlig Retning. Jeg gik længere, indtil jeg blev sikker paa, at det dog var Lys. Jeg kom til en Landsby, hvor der boede 8 Bønder, og bankede paa. Der kom en aldrende Kone ud, som blev lidt bange, da hun saa mig og spurgte, hvorfor jeg saa sent var paa-færde. Jeg fortalte hende Sandheden. Hun sagde, at hun to Gange havde havt i Sinde at lægge sig til at sove, men begge Gange var det som om der blev hvisket til hende: „Du skal ikke lægge dig! Og nu var jeg ved at falde i Søvn over min Rok, da du bankede paa, og jeg drømte om dig. Nu er Kl. 12; kom ind med mig, jeg skal varme Øl og Brød, for at du kan komme dig.“ Som sagt, saa gjort. Derpaa sagde hun: „Det undrer mig, at du er saa daarligt klædt. Jeg tror, du er tilbøjelig til at drikke Brændevin, hvilket du ikke maa. Du skal snarere købe dig Klæder paa Kroppen.“ Hun varmede nu Øl og Brød til mig og opvarmede Sen-gen med et Fyrbækken, saa at jeg fik nok at spise

og den bedste Seng at sove i. Næste Morgen var det smukt Vejr. Den gamle Kone begyndte at tale med mig, da jeg vaagnede. Jeg sagde hende Sandheden om mine Forhold og hun fortalte mig, at hun var en fattig Skrædderkone, at hendes Mand var død for kort Tid siden og at de ingen Børn havde havt sammen, hans Klæder hang paa hendes Væg, og at jeg kunde købe dem efter Vurderingen. Opskriften paa Vurderingen kunde hun fremvise. Jeg svarede, at jeg ingen Penge havde. Hun sagde: „De Penge, du drikker op, skal du gemme til Klæder. Her er et velsignet Land, jeg kan forsikre dig om, at her kan du godt klare dig. Du har rejst saa meget, og naar du kommer til vor Præst, giver han dig enten Penge eller Klæder. Du skal ogsaa have sikkert Herberg, naar du kommer til mig. Lad mig nu se, at du ikke glemmer mine Ord.“ Hun sagde mig nu Navnene paa de største Landsbyer og hvad de Folk hed, som jeg skulde bede om Nattely. Hun gav mig ogsaa noget at spise, før jeg gik bort om Morgen.

Jeg drog igennem de Landsbyer, som hun havde nævnt, og talte med mange Præster, Degne og Bønder. Jeg kom ogsaa til Thisted, som er en Købstad. Dér var en islandsk Betjent; men han var baade mager og daarligt klædt. Her var ogsaa to Købmænd, af hvilke jeg kendte lidt til den ene, som var fra Kjøbenhavn. Kort at berette, jeg var 6 Uger borte fra min gamle Kone, saa købte jeg af hende en blaa Kjole, Skindbenklæder, en rød Vest, 2 Par blaa Hoser, en Nathue og 3 godt bruge-

lige Lærredsskjorter, samt et Par gamle Støvler, saa nogle mente nu, at den gamle Skrædder var opstanden. Den gamle Kone giftede sig nu igen og fik en ung Mand, der hverken nænnede at spise eller drikke og behandlede hende slet. Hun var baade gudfrygtig og skikkelig, men da hun var gift, hvilket skete 10 Aar efter min første Ankomst til hende, kunde jeg ikke længere faa Herberg hos hende. Og saa er den gamle Kone ude af Fortællingen.

Nu da jeg havde faaet Klæder paa Kroppen, begyndte Bønderne at bede mig om at lære deres Børn Skrivning og Regning, men tilbød mig kun ringe Løn. En Vinter havde jeg 45 Børn i Skole og 6 Rigsdaler i Løn. Der var ogsaa en Præst, ved Navn *Monrad*, der vilde hjælpe mig til en fast Skolelærerplads og lod mig indrykke det i Aviserne, men anførte mig som Slægtning af Konferensraad *Jón Eiríksson*, hvilket dog ikke var sandt. Men det lykkedes ikke. Denne Skole havde jeg en Vinter. I Foraaret fik jeg Tilbud om 10 Bønderskoler, hvoraf jeg valgte en, hvor der boede en rig Bonde, ved Navn *Anders Riis*, en stor Dranker, men hans Kone var dog endnu værre, da hun ogsaa bedrev Hor med deres Arbejdskarle. Han havde 3 Sønner og en Datter; den ældste var 16 Aar, de andre yngre, Datteren 15 Aar. Denne Mand havde 9 Bønder under sig. Der gik ikke mange Dage, at der ikke blev drukket 14 Potter Brændevin. Jeg sad i den Stue, hvor Gæsterne forsamledes. Sønnerne var meget lystne efter at høre Gæ-

sternes Brændevinssladder, men jeg som fremmed vovede ikke at straffe dem som jeg vilde, men tænkte som saa, at denne Vinter ogsaa vilde tage en Ende. Jeg vilde lære Børnene Begyndelsesgrundene i Skrivning, hvilket kun bar ringe Frugt. Men naar Manden ikke var hjemme, drak Konen saa meget, at hun maatte gaa til Sengs, og naar Folkene, som var ude i Laden og tærskte Korn, hørte, at Madammen var falden i en tung Søvn, kom de ind og fik sig en god Slurk, hvor de fandt den, og naar de saa havde vederkvæget sig, gik de til deres Arbejde igen. Naar de saa skulde spise til Middag, var det ikke godt at vække Madammen af hendes dybe Brændevinssøvn, og da var hun baade vred og ærgerlig over alt det, der var blevet drukket. Saa maatte Brændevinsapparaterne sættes i Stand og i en Hast brændes Brændevin, før den rige Bonde kom hjem, maaske med en 6—8 Mænd, der ofte opholdt sig her hele Natten med Drik og Dans. Bonden lagde sig gerne til at sove, naar han kom hjem, og Sønnerne opvartede da Gæsterne. De var tidt berusede om Morgenens, naar de skulde læse med mig, og naar deres Fader spurgte mig, om de havde lært, hvad de skulde, svarede jeg ja dertil, da deres Moder holdt med Sønnerne og blev vred, naar Faderen slog dem, hvilket dog sjældent skete. Tre Aar senere fik Datteren, som da var 18 Aar gammel, et Barn med en derværende gift Arbejdskarl, ved Navn *Knud*, som blev anset for ogsaa at staa i Forhold til Madammen. Fem Aar efter at jeg var kommen der, døde *Anders Riis*, men

Konen ægtede en Kusk fra en Herregaard, der fik hende til at vænne sig af med at drikke. Efter Faderens Død blev Datteren gjort jævnbyrdig med Sønnerne til Arv, hun ægtede en Enkemand og fik i Medgift en Gaard, hvor der stod en Kirke, der kostede 800 Rigsdaler. Hun drak mere end hendes Moder, behandlede sin Mand slet, vedblev at ligge i med *Knud*. Hendes Mand var en brav Mand, skikkelig og godmodig, som det var umuligt at tirre til Vrede, men han var en fattig Mand og var i Gæld. Han var gerne tavs. Han fik ingen Børn med denne sin Kone, der hed *Kristine*. Nu mistede *Knud* sin Kone, der efterlod ham 5 Børn, 3 Dreng og 2 Pigebørn i største Armod, og han maatte hente alt hvad han skulde leve af i Hvidbjerg,¹⁾ hvor førnævnte *Kristine Andersdatter* boede. De holdt saaledes sammen hele den Tid jeg var i Thyland, nemlig i 17 Aar, thi jeg kom derhen 1777, men gik bort 1794. Præsten, der boede i Karby, ved Navn Brøchner,²⁾ var mig særdeles god. Han var en ringe Prædikant, havde 3 Kirker og prækede i dem alle hver Søndag, saavel Sommer og Vinter, Vaar og Høst. Han var meget tyk og korpulent, saa at Fødderne knapt orkede at bære Kroppen. Han var meget fredsommelig og lod alt passere, men i Pengesager var han meget paapasselig. Jeg talte sidst med ham i Karby, da der var kommen en Student til ham, der var i Slægt med ham, en skikkelig Prædikant, Attestatus fra Kjø-

¹⁾ Hvidbjerg Sogn, et frugtbart Sogn ved Limfjorden, Annex til Karby.

²⁾ Laurits Lassen Brøchner (1727--1804) blev Præst i Karby, Hvidbjerg og Redsted, Mors Sønderhered 1763 og afskediget 1798.

benhavn. Han havde isinde at tage ham til sin Kapellan og give ham sin eneste Datter, der saaledes vilde arve mange Penge.¹⁾ I Foraaret vilde Bonden, at jeg skulde opholde mig hos ham saa længe til hans Sønner havde lært alt, hvad jeg kunde lære dem, hvilket han vilde, at jeg skriftlig skulde forpligte mig til. Dette vilde jeg ikke, men lovede at tale med ham derom senere hen. Herover blev han saa vred, at jeg kun med Læmpe fik udbetalt min Løn, som var 4 Rigsdaler, men Føden var meget god og Brændevin efter Lyst. Pastor *Brøchner* fraraadede mig i stærke Ord at blive her længere, men se at slippe bort med Læmpe, da Enden ofte blev daarlig hos *Anders Riis*. Hans Sønner var baade dovne og havde vanskeligt ved at lære, de var ogsaa forkælede og ikke vant til andet end daarligt Selskab. Denne Mand var dog velhavende, havde 21 Heste paa Stalden, deraf 3 Hingste, der indbragte ham mange Penge, da alle Bønder fra 3 Sogne tog til ham med deres Hopper, og for hvert Føl fik han en Tønde Korn. Disse Hingste skal være af en bestemt Størrelse, og naar de er blevet saa store som Kongens Lovbud udviser, bliver de brændte med Kongens Jærnsegl. Dette sker paa Vaartinget, naar Herredsfogeden holder Ting, men naar Hesten nu bliver antaget, gør Bønderne Bøn for den og beder, at Gud vil styrke den og give den Lykke i dens nye Embede. Naar Hopperne foler, er Bønderne nærværende, ligesom

¹⁾ Datteren Anna Cecilie (1778—1865) blev gift med Præsten Hans Peter Hübertz (1771—1848) i Gjellerup og Sunds, Ringkøbing Amt.

hos os, naar vore Køer kælver. Naar nu Føllet er født, bliver der gjort større Stads end naar et Barn fødes, særdeles naar Føllet er anseligt. Denne Bonde havde ogsaa 2 Tyre og tog 8 Skilling af hver, naar Bønderne fra de 3 Sogne bragte deres Køer derhen. Han havde ogsaa 2 Orner, som han ligeledes tog 8 Skilling for. Hans Indtægter heraf var, hvis jeg husker ret, 74 Rigsdaler, foruden Kornet, som han tog for sine Hingste. Desforuden havde han 42 Stykker Kvæg, som han alle solgte ved St. Hans-tider, og købte saa Ungkvæg igen. Dette gik saaledes hvert Aar saalænge han levede. Han var syg godt og vel $1\frac{1}{2}$ Aar, inden han blev kaldt bort, og næsten alle Dage og Nætter drak han Brændevin, 1 Pot i Døgnet, foruden hvad Konen drak. Der blev ofte sendt Bud efter Præsten for at prædike for ham; men naar denne kom, blev de uens, saa at han gik bort i Vrede og vilde ikke komme igen, omend det blev ønsket. Da Bonden endelig tog Afsked med denne Verden, bad han om, at Præsten ikke maatte komme for hans Øjne. Saaledes døde han, uden at der var mange, der sørgede, og da han var død, blev Skolen ophævet og ingen Skolemester kom der tiere.

Da jeg i Foraaret tog bort fra Amstrop [?], kom jeg til en Præst, ved Navn *Biergaard* [?], en meget from og gudfrygtig Mand. Jeg var hos ham hele Sommeren og lærte hans Børn; jeg havde god Føde og god Seng, The og Kaffe hver Dag, men til Middag spiste jeg med Folkene. Denne Præst havde 5 Børn, nemlig 3 Drengene og 2 Piger. Den ældste

var 12 Aar og lærte latinske Gloser, men Døtrene lærte Pontoppidan¹⁾ og Skrivning derimellem. Efter Middag læste de for deres Fader, der forklarede deres Katekismus for dem. Denne brave Mand skaffede mig Skoleplads hos en Bonde paa Morsø, ved Navn *Kristen Solbjerg*. Han havde 4 Sønner og en Datter, ved Navn Mette; han var en fattig Mand, men alligevel havde jeg det bedst her. Drengene hed, den ældste *Mads*, 17 Aar, *Søren*, 13 Aar, *Jens*, 11 Aar og *Kristen* 8 Aar. Her opholdt jeg mig i 5 Vintre. Han tillod mig at tage 3 Børn til, thi min Løn var kun 4 Rigsdaler. Han var en ældre Mand og gift med en brav Kone. Han sagde ikke noget til, at jeg straffede hans Børn, men snarere fandt han, at jeg var for overbærende og taalmodig overfor dem. Konen tugtede ofte den lille *Kristen*, naar han ikke kunde sin Lektie om Morgen, og jeg gik tidt i Forbøn for ham, naar han ikke hørte derpaa, men hun sagde, at Forældrene ikke kunde give deres Børn en bedre Arv end den kristelige Lærdom, da de ikke vilde kunne ødsle den bort, og at den var let at bære, naar den endelig var lært. Jeg vidste, at hverken hun eller deres Fader havde Penge at efterlade Børnene, men Rigmænds Børn bliver ofte fattige. Hun sagde: „Vi har nu holdt Skolemester for vore Børn i hele 8 Aar; vi kan ikke vide, om de vil bruge Lærdommen til det Gavnlige eller ikke; det kan vi ej raade for. Men Folk kan se, at vi i vor Fattigdom har

¹⁾ Biskop Erik Pontoppidans Katekismusforklaring, kaldet „Sandhed til Gudfrygtighed“ 1737.

bestræbt os for at lade vore Børn lære at læse og regne godt, ligesom ogsaa at lære at forstaa og benytte alle de i Sendebreve og Dokumenter brugelige Gloser. Jeg skal nu give dig noget Uld til Strømper, uden at min Mand faar noget at vide derom.“ Jeg tav og saa paa denne Kone og lovede at lære Børnene alt hvad jeg kunde, med mine ringe Kundskaber. Jeg havde baade Cramers og Søren Mathiesens Regnebøger. Da de havde lært de 4 Species og naaet frem til Brøk, vilde de aldrig holde op eller gaa fra Tavlen og forsømte den Tid, de skulde øve sig i Skrivning. *Mette* skrev godt latinsk Skrift, men gothisk Skrift duede hun mindre godt til. Den sidste Vinter, jeg var der, var *Mads* lovet bort til at holde Skole ved Kirken efter Sognepræstens, Herr *Peters Vejtorps*¹⁾ Begæring, der dog var omhyggelig i Valget af Skolemester. Jeg kunde aldrig komme til Rette med ham, da jeg ikke vilde forklare den hellige Skrift med Børnene, hvilket jeg paastod var hans Pligt, da han havde Præstekaldet, der indbragte ham 800 Rigsdaler. Han blev vred og talte ikke mere herom.

Alting gik ellers efter mit Hoved, undtagen om Julen, da var der mange Slags Lege og Dans, som jeg ikke kunde faa forhindret, og hvad der var der underligste, Præsten turde ikke tale herom, da de rige Bønder ofrede ham mange Penge. Her kom ogsaa Hestehandlere, deriblandt en Mand fra Sal-

¹⁾ Peder Weytorp (1740—1804) blev 1786 Sognepræst til Frøslev og Møllerup paa Mors og 1794 til Dragstrup og Skallerup paa samme Ø. Han var ugift.

ling, til hvem *Kristen Solbjerg* solgte en to Vintre gammel Plag for 44 Rigsdaler, men Plagen var ogsaa usædvanlig stor og stærk. *Kristen Solbjerg* tog godt imod denne Mand, trakterede ham med en stor Tallerken Flæsk og Sigtebrød, det bedste Øl og dertil en Pot Brændevin. Da de havde spist, begyndte de paa Brændevinen og talte meget med hinanden. Da den fremmede Bonde tog Afsked, kiggede jeg paa Flasken og saa, at der kun var et lille Glas tilbage, hvilket jeg syntes var godt drukket. Dette var henimod Aften, saa at det var paa Tide, at *Kristen Solbjerg* gik ud til Kørne, men jeg kunde næppe mærke, at han havde drukket. Da han havde udrettet sit Arbejde i Stalden, sagde han til sin Kone: „Jeg vil lægge mig til at sove, jeg er søvnig.“ „Det stammer fra hvad du har drukket,“ svarede Konen. „Jeg har da før drukket mere end denne Bagatel,“ sagde Manden. Jeg kender ikke noget Sted, hvor der drikkes mere Brændevin end i Jylland, hvor jo de fleste brænder den selv. Dette fortæller jeg kun for Tidsfordriv og for at vise, at der er flere, der kan drikke, end Islændere. Mest blev der drukket over Julen og ved Bryllupper. Disse foregaar saaledes: en Uge før Brylluppet, sendes der Invitation til Slægt og Venner. Saa begynder der at strømme Gaver ind fra de indbudte: Æg, Smør, Høns, Ænder, Gæs, saa at der er nok at spise, omend Bryllupsgildet varer en hel Uge, men hvor længe det skal staa, bestemmes og tilkendegives de Indbudte ved Invitationen. Ved alle Gilder er der en Spillemand og en Kok,

som Gæsterne giver Penge. Hr. *Wining* [?] havde en Børs, i hvilken der skulde ofres til de Fattige i Sognet, men det havde kun et magert Resultat. Der gives Bryllupper, der staar i 7 Dage, men som oftest varer de i 3 Dage, og saa giver de Brudegaven paa den anden Dag, Kl. 9 f. M., og da bliver der drukket det bedste Øl. Gæsterne gaar ind i den Stue, hvor de Nygifte sidder paa en Stol foran et Bord. Der er Dug paa Bordet, og der staar en Tallerken af Sølv hvorpaa de lægger Brudegaven, der i det mindste beløber sig til 1 Rigsdaler fra hver. Der gives de Bryllupper, hvor Brudegaverne beløber sig til 80, ja 90 Rigsdaler. Herefter begynder de at lege med Brændevinsflasken og Ølkruset, saa danser de med de smukke Piger, og Præsten spiller Kort og drikker hvid Vin med Sukker til. Hermed gaar Tiden. Den, som drikker mest og danser mest, bliver anset for at være den første. Det har hændt, at de har drukket sig ihjel ved saadanne Lejligheder. Naar nu denne Drikken er tilende og Gæsterne er kommen hjem, ærgrer de sig over de udgivne Penge, og Bonden kommer ikke til sin rette Sundhed og Sanser før efter en Uges Forløb. Jeg glemte at berette om Præsteofferpengene. Alle de, der bliver indbudte, maa ofre til Præsten og Degnen, til Præsten, fordi han har holdt saa smuk en Vielsestale, og til Degnen, fordi han gaber saa meget, naar han synger, at en Karet med 6 Heste magelig kan køre ned i ham, og ruller med Øjnene. Maden bliver aldrig taget af Bordet, ej heller det gode Øl eller Brændevin og Akva-

vit, saaledes at enhver kan drikke saa meget som han lyster. Fattige Folk er der i Mængde, nogle er fulde, andre stjæler, alle faar saa megen Mad som de kan spise.

Naar disse Tiggere gaar i Bygderne og deres Koner er svangre, er det ikke let for dem at faa Hus, thi hvor Konen føder Barnet, dér maa Bonden give Præsten Børneofferet for at døbe det, og den, som bærer det, maa give ikke mindre end 24 Skilling, til Degnen 8 Skilling, og bekoste Konens Ophold, indtil hun bliver rask nok til at gaa bort. Jeg kendte en Kone, der ikke kunde faa Hus og maatte føde Barnet under en Sten, og dette skete i daarligt Vejr. Hun tog Barnet i sit Forklæde og maatte gaa en lang Vej til den nærmeste Gaard, men da hun kom dér, var Barnet dødt og Konen nær ved at dø. Her laa hun syg i en Maanedes Tid, og saa blev der ikke talt mere om det, da det kun var fattige Folk. Det samme gælder de Fattigfolk, der bliver syge; Bønderne er ikke villige til at yde dem Husly, thi hvis de dør i deres Hus, maa Præsten, skøndt han gør det ugerne, give dem Pengene til Begravelsen, da han har Fattigkassen i Hænderne. De faar nok en Ligkiste, men bliver puttet derned i deres Pjalter, efter Præstens Befaling. Men hvis den Fattige dør hos skikkelige Bønderfolk, saa maa de selv sørge for alting, thi Præsterne er meget værre end Bønderne. Nogle af dem tager Træpæle og slaar de Fattige dermed, naar de beder om Almisse, og forbyder Bønderne at yde dem Husly, der beder om Brød, og vil ikke

tage dem til Guds Bord, skøndt de har gode Attester, med mindre de giver dem en Rigsdaler i Extraskat. Af denne Grund er der saa mange Fattige, der ej kommer til Alters. Provsten i Rosholm¹⁾ skrev til Kammeret om disse Sager, og derefter tog han imod alle, saavel gode som slette, dog maatte de give ham nogle Penge, men hvor mange, véd jeg ikke. Han døbte ogsaa alle Fattigfolks Børn for ringe Løn. Iblandt disse var der Rakkere og Natmænd, som stjal, løj, var liderlige i Drik og behandlede Folk nederdrægtigt, naar de ikke fik hvad de ønskede. Iblandt disse findes der dem, som har 3, ja maaske 4 Koner. Naar dette Pak er beruset, kommer de i Haarene paa hverandre, og gaar hver sin Vej; naar de saa mødes igen, har Manden faaet en ny Kone og Konen en ny Mand, indtil de saa atter skilles igen. Dette lader Øvrigheden gaa upaataalt hen, thi her er ingen Penge at tjene. Iblandt er der ogsaa afskedigede Soldater og Matroser, som det ikke er godt at faa under Loven, da de har store Friheder, og kan sættes over Kongens Færgesteder uden Penge. Iøvrigt har Generalprokurør *Colbiørnsen* gjort stor Forandring heri. For det første er alle Rakkeres og Natmænds Omvanken forbudt, og Bønderne maa selv flaa Huden af deres Heste, Hunde og Katte. Bønderne skal tage disse Folk, som vankede om, til Tyende, og de skal regnes for ærlige Folk og ingen vove at lade dem høre, at de har været uærlige, men de skal sidde ved

¹⁾ Vistnok Provst Jesper Hansen Høyer (1716—1804), der blev Præst i Haring Sogn 1766 og Provst 1788.

Bondens Bord med hans Folk. Dette blev oplæst baade paa Tinge og ved Kirkestævne. Før maatte ingen drikke af det Glas eller Kar, som dette Folk drak af. De strejfede Landet om, unge og raske, og gjorde ikke nogen Verdens Ting, uden at tage Huden af Heste, Hunde og Katte, og gilde Svin. Bønderne havde imidlertid ondt ved at faa Tyende, thi alle unge Folk vilde gifte sig, i Særdeleshed efter at Forordningen udkom, der forbød, at Ægteskab skulde nægtes. En anden Forordning paabød, at ingen skulde tjene Kongen mere end 8 Aar, hvor store Haandpenge han end fik, og ingen Tyskere maatte hverves. Naar Bonden havde to Sønner, skulde den ene være fri for at være Soldat, især naar Bonden var gammel. De, som havde gode Attester at fremvise paa Sessionen om deres Studeringer, og at de var værdige til at holde Skole, blev ogsaa fri for Kongens Tjeneste. Ingen havde Lov til at give sig i Tjeneste udenfor sit Sogn, uden Sognefogedens Tilladelse, og hvis det blev tilladt, skulde Sognefogeden lade paagældende vide, hvis noget i Mellemtiden forefaldt, der gjorde hans Nærværelse i Kongens Tjeneste nødvendig.

Da min Tid hos *Kristen Solbjerg*, hos hvem jeg, som omtalt, opholdt mig i 5 Aar, var ude — i hvilket Tidsrum jeg opførte mig skikkelig — tog jeg til Ørum By,¹⁾ hvor jeg skulde have 6 Rigsdaler i Løn. Her boede en Kræmmer, der havde sin Patron i Aalborg. Jeg var Lærer for hans tre Børn, og han var mig velvillig og lod mig faa saa meget

¹⁾ Ørum i Hassing Herred, Thisted Amt, er Annex til Hvidbjærg.

Tobak som jeg behøvede, uden Betaling. I denne Landsby var der 8 Bønder og 4 fattige Husmænd. Præsten betalte for deres Børn af Fattiggassen, men min Skoleløn betalte Kammerherren paa Vestervig.¹⁾ I denne Landsby var jeg i 2 Vintre, om jeg husker ret. Der var en Husmandskone, der havde en balstyrig Søn, ved Navn *Peter*. Jeg slog og tampede denne Dreng saa meget jeg kunde, men aldrig kom der Taarer frem i hans Øjne. Børnene havde altid om Middagen fri i 1—2 Timer, og naar de kom ind, var der altid Klager over denne *Peter*, der hed *Vendelbo* af Tilnavn. Jeg vidste ikke mine levende Raad, da han ikke agtede Slag. Her var ogsaa en Pige, ved Navn *Kristine*, Datter af en fattig Husmandskone, og jeg fandt saa en Gang paa at sige til *Peter*: „Nu skal Du ikke mere have Prygl, men Du skal blive inde i 3 Dage og ikke faa Lov til at lege med Børnene om Middagen.“ *Peter* svarer: „Det kan De bestemme som De vil, mig er det ligemeget; jeg kan gøre noget andet i Stedet for.“ Næste Morgen skulde Børnene ud paa Kirkegaarden, der laa saa tæt ved Skolen, at man gennem Vinduet kunde se ud i den. Jeg siger til *Peter*: „Nu skal Du skrive efter Din Forskrift i Dag, medens Børnene er inde, men i Morgen skal Du regne det Stykke, Du skulde have gjort færdigt igaar.“ *Peter* svarede ikke noget, men tog fat paa sit Arbejde, men kiggede dog engang imellem ud til Kirkegaarden, saa gav han sig til at græde

¹⁾ Stamhuset Vestervig Kloster ejedes af Kammerherre Peter Moldrup (1735—1787), der var en anset Videnskabsmand og dygtig Godsejer. Ørumgaard hørte til Godset.

saa bitterligt, at Papiret blev vaadt. Jeg gik hen til ham og spurgte: „Hvorfor græder Du nu? Hvad er der i Vejen? Du véd, at din Moder er fattig og ikke har mange Penge til at købe det Papir for, som Du nu har fordærvet.“ *Peter* græd endnu mere, kom hen til mig, kyssede paa min Haand og sagde meget angergiven: „Hvis der kommer nogen Klage over mig herefter, saa har De Ret i at straffe mig, jeg skal herefter være min Moder lydige, saa at hun aldrig skal klage over mig, hvis De kun tillader mig at gaa ud og lege med de andre, ikke fordi jeg længes efter at lege med dem, men fordi det gør mig ondt, at jeg maa høre af dem, at jeg er saa grov i mine Skælmsstykker, at jeg ikke bliver anset for værdig at lege med dem. Jeg er tilfreds med den Straf, som De vil give mig, hvis det jeg nu har lovet ikke holder Stik, som er, at ingen af Børnene og ej heller min Moder skal herefter have nogen Grund til Klage over mig, saa længe De holder Skole her.“ Jeg svarede: „Du sparer ikke paa Dine Løfter, *Peter*, men nu er det værste tilbage, og det er at holde hvad Du har lovet; Pligten paahviler Dig, men ikke mig.“ Han græd nu af Hjærtets Grund og kyssede paa min Haand og jeg sagde saa: „Hvoraf kommer det, at Du nu græder, *Peter*? Naar jeg har givet Dig Ris og Slag, saa har Du ikke grædt; nu derimod ser jeg, at Du græder af Hjærtet.“ „Det er fordi Børnene vil prale paa min Bekostning, naar de kommer hjem i Aften,“ sagde *Peter*. „Nu skal Du gaa ud til Børnene og sige dem, at de skal blive ude

i 3 Timer, fordi vor Samtale nu har varet en Times Tid.“ Peter gik saa ud og legede efter Sædvane. Børnene kom saa ind, og alt var nu Fred og Endrægtighed. Saaledes blev det ogsaa ved efter denne Tid, nemlig fra 12. Marts til 14. Maj, og der kom ingen Klager over *Peter*. Længere holdt jeg ikke Skole, men *Peter* gjorde store Fremskridt i Skrivning og Regning. Den næste Vinter holdt jeg ogsaa Skole her, men i Foraaret tog Kammerherren i Vestervig, som var Skolens Patron, *Peter* som Skrivedreng paa sit Kontor. Det sidste, jeg véd om ham, er, at han var kommen til Fyen og var bleven Ridefoged hos en Herremand, der var i Slægt med Kammerherren. *Peters* Moder gav mig et Par gode Strømper og Vanter, da vi skiltes. Og saa slutter jeg med at tale om denne *Peter*.

Kammerherren døde [1787] den sidste Vinter, som jeg var i Ørum, paa sin Rejse til Kjøbenhavn. Han stod i 18,000 Rigsdalers Gæld til Enkedronningen, *Juliane Marie*, hvorfor Herregaarden Vestervig, der dog var et Stamgods, blev efter kongelig Ordre bortsolgt til højstbydende, for at Gælden kunde betales.¹⁾ Derefter tog jeg til Skyum,²⁾ hvor der var 16 Bønder. Der var ganske vist en Skole, men Bønderne klagede over Skolemesteren, som havde været her i 20 Aar, men kunde ikke faa ham afsat, da han havde været der saa længe.

1) Det var ikke Kammerherre Peter Moldrup, der solgte Vestervig, men hans Brodersøn, Kammerherre Christian Moldrup, der fik Stamhuset afløst af en Fideikommiskapital 1798, og Aaret efter blev Vestervig solgt ved Auktion.

2) Skyum i Hassing Herred, Thisted Amt.

Men der var 6 Bønder, der antog mig og betalte mig af deres egne Penge, ikke af Skolens Kasse; men alligevel maatte de betale Penge til Skolen fuldt ud. Her opholdt jeg mig i 4 Vintre, havde det godt, men kun ringe Løn. Jeg lavede mange Daaser af Papir, der kunde bruges til Snustobak, de var af al Slags Kulør; nogle var endog gyldne. Dette lærte ogsaa Drengene, og fik derfor ikke faa Skillinger. Jeg lavede ogsaa Skrin af Papir med 2—3 Skuffer i. Dette gjorde jeg om Aftenen til Tidsfordriy, og altid fik jeg Købere til mine Skrin og Daaser. Nogle bad mig om Forskrifter til deres Børn, og jeg lavede ogsaa Huskalendere, som Bønderne havde i deres Stuer; nogle endog gældende i 1800 Aar, som udviste alle Aarets Tider med Maaneskifter, Søndagsbogstaver, Gylden-tal og Solcirkler. De var først skrevet med store Bogstaver, røde af Zinnoberfarve. Derfor tog jeg ikke Penge, men fik Uld til Strømper og Vanter, saa jeg undertiden betalte mine Klæder med Uld. Der var Somre, da jeg kunde have 80 Pund Uld, i det mindste altsaa 13 Rigsdaler, naar Pundet solgtes til 1 Mark. Jeg lavede ogsaa Vers til Tjenestepigerne, som jeg skrev med latinsk Skrift, og Forsiringer paa Laaget af deres Klædekister. Disse Tjenestepiger havde Faar, saa at jeg fik disse Vers godt betalte.

I Korthed, jeg havde det godt saavel med Hensyn til Klæder som Penge, men Hovedpunktet var, at jeg ikke var sikker paa, hvor jeg skulde være, naar jeg blev gammel. Saa længe jeg var rask nok

til at høste Korn om Sommeren og holde Skole for Bønderne om Vinteren, saa havde det ingen Nød, men hvis Gud sendte mig Sygdom, hvor skulde jeg saa ty hen? Ingen vilde have taget sig af mig, thi naar en fremmed Mand bliver syg i Jylland, saa faar han vel nok Husly, saa længe hans Penge strækker til, men naar de er sluppen op, bliver han kørt bort til den nærmeste Landsby, hvor der strax igen er Vogn og Heste parat til at køre videre med den Syge, dette kan vare hele Natten, indtil den fremmede dør; i saa Fald — og det sker ofte, at den Fattige dør paa Vejen mellem Landsbyerne — bliver der et stort Slag mellem Sognefogederne om Begravelsen. Jeg talte ofte med dem om, at de var værre end Hedningerne heri, og naar de saaledes behandlede deres egne Landsmænd, hvorledes vilde de saa opføre sig imod mig, der var fremmed? De svarede, at jeg ikke stolede tilstrækkeligt paa Gud, og at han vilde nok sørge for mig. Alle vilde de, at jeg ikke skulde tage bort fra Landet, eftersom jeg var bleven saa godt kendt. Jeg tilbød Bønderne, at de skulde forsørge mig, imod at jeg om Sommeren skulde hjælpe dem med at høste, og om Vinteren holde Skole uden Betaling; men de foretrak at betale mig baade for at holde Skole og for Høstarbejde. Da jeg hørte deres Svar, tog jeg til Thisted, fik mit Pas hos Byfogeden og tog Afsked med Præsterne, der var gudfrygtige og skikkelige og gav mig Attester for min Vandel. Jeg har ikke nævnt Navnene paa alle de Skoler, jeg var ved, efter at jeg kom til Thyland

i 1777; men i Thyland opholdt jeg mig til 1794, altsaa i 17 Aar, i hvilke jeg altid holdt Skole, undtagen den Gang jeg opholdt mig hos en rig Mand i Frydsbrønd¹⁾ paa Mors, hvem jeg om Dagen hjalp med at vogte hans 56 Stykker Kvæg, men om Aftenen læste i *Almuens Lærer* og førte Bog for Manden over hans Udgifter og Indtægter.

Efter førnævnte Forhandlinger begyndte jeg at samle mit Tøj og gik derpaa til Aalborg. Der var alle Ting ugudeligt dyre, og opholdt jeg mig her i 9 Dage. Saa tog jeg med en Skibsfører, som jeg gav en Rigsdaler i Fragtpenge, til Norge tæt ved Arendal, hvor jeg var ukendt med alle, og i Købstæderne var alle Ting utroligt dyre. Jeg fik opspurgt en af mine Landsmænd, der var Garver, og opholdt mig hos ham i to Dage, og tog derfra til Turupstrand, hvor der var en dansk Skomager, jeg kendte, ved Navn *Jakob*. Han fortalte mig om Doktoren *Jón Gislason*²⁾ i Drammen, der stod i høj Anseelse og var godt kendt mange Steder; han raadede mig til at tale med ham, maaske kunde han skaffe mig en Skoleplads; „min Broder er Færgemand og har isinde at tage derhen i Morgen tidlig.“ Jeg kom da til Drammen og fik opspurgt denne Doktor *Jón Gislason*, men kom til ham netop da han holdt Gilde og trakterede sine Gæster, en Doktor og en Kaptajn, selv var han saa beruset, at han næppe kunde staa paa sine Fødder. Her

¹⁾ En Gaard i Lødderup Sogn paa Mors, der paa den Tid ejedes af Niels Tøttrup til Dueholm. (Trap).

²⁾ Jón Gislason (1750—1804) disputerede for Doktorgraden i Kjøbenhavn 1785; død som Landphysikus i Drammen. *Overs. Anm.*

hørte jeg ham tale Old-Islandsk, synge for sine Gæster *Aldarhåttur*,¹⁾ for at de skulde beundre hans Visdom. Her i Nabolaget fik jeg høre hans Rygte. Jeg saa en Jomfru, der var Husholderske hos ham, med hvem han havde faaet to Børn, en Pige og en Dreng; Pigen var hjemme, men kom ikke ind til Gæsterne, men Drengen var død. Da jeg kom der, var en Sag imod ham nylig bleven afsluttet, der havde varet i to Aar. En fattig Pige lagde ham ud som Barnefader, men Byfogeden vilde ikke tillade ham at aflægge Eden, saa at Sagen kom til Kjøbenhavn, og Doktoren blev dømt til at føde og forsørge Barnet. Han havde ogsaa bedraget mange Piger i Norge paa samme Maade, og det var ikke frit for, at gifte Koner ogsaa blev nævnte i Forbindelse med Hr. Doktoren. Jeg blev her i 2 $\frac{1}{2}$ Dag og fik kun lidt at spise hos Jomfruen, men Doktoren var hele Tiden fuld og i Selskaber, saaledes at han ikke kom hjem før om Natten Kl. 11—12 med sine Kammerater. Jomfruen fortalte mig, at dette Drikkeri nu havde varet i 13 Dage. Jeg kunde ikke faa den *Jón* i Tale, undtagen naar han ikke var ved sin Fornuft; og jeg laa i Hø, som hans Hest skulde fodres med. Da jeg tog bort, gav han mig 20 Skilling. Jeg gik da ud i Byen for at faa noget at spise og drikke, men Brændevinen steg mig til Hovedet, saa at Drengene samledes omkring mig, og jeg maatte faa Slutteren til at hjælpe mig. Han tog mig med sig til sit Hus, og her fik

¹⁾ Det kan ikke med Sikkerhed siges, til hvilket Digt her sigtes, da der er mange Digte af dette Navn, d. v. s. Digte, hvori Digterne satiriserer over deres Samtid. *Overs. Anm.*

jeg en god Seng at sove i. Da jeg vaagnede, vilde jeg strax tage bort, men Slutteren maatte gaa med mig til Vagtmesteren og Byfogeden. Denne sagde til mig: „Du var nok lystig igaar.“ „Det var for mine egne Penge,“ svarede jeg. Derefter sagde han, at det vilde være bedre for mig at drikke mindre. Da han saa af mit Pas, at jeg var en Islænder, paa-tegnede han Passet. Han spurgte mig saa, om jeg kendte Dr. *Jón Gislason*. Jeg svarede, at jeg kendte ham godt, da jeg havde været i hans Hus. Derpaa gik jeg ud i Byen for at sove og bad Konen om at forvare mine Penge; men da jeg vaagnede, sagde hun, at Byfogeden havde ladet hende give sig 6 Rigsdaler af mine Penge, fordi jeg havde været drukken, og Slutteren maatte give mig Husly. Imidlertid sendte han Bud til *Jón Gislason* i den Mening, at han vilde gaa i Forbøn for mig, da jeg var Islænder, men det blev frugtesløst, saa at jeg mistede mine Penge; Folk fortalte mig endog, at Doktoren havde hidset Byfogeden op til at gøre dette. Derfra tog jeg til Kongsberg, hvor jeg traf en Doktor, der var meget skikkelig, og som gav mig nogle Penge i Stedet for dem, jeg havde tabt. Næste Morgen tog jeg saa derfra i vestlig Retning, thi jeg agtede at naa til Arendal, i den Mening at faa fat i en eller anden Spekulant,¹⁾ der vilde tage til Island. Men Vejen derhen var meget lang. Doktoren i Kongsberg sagde til mig, at jeg maaske kunde naa det Skib, som Amtmand

1) Spekulanter kaldtes før i Tiden de Skibe, der drog fra Havn til Havn i Island, mest om Sommeren, og solgte Varer, uden at have nogen fast Handel i Land. Denne Skik holdt sig længe, vistnok til 1880—1890. *Overs. Anm.*

*Wibe*¹⁾ skulde med, der nu agtede sig til Island, og at jeg derfor skulde skynde mig derhen. Paa denne Rejse traf jeg to Islændere, af hvilke den ene var Bonde, den anden Skomager, og som gav mig Penge begge to. Jeg traf ogsaa Præster, der vilde spørge mig om Island og høre om mine Rejser; de gav mig ogsaa Rejsepenge, da vi skiltes, saa at jeg nu havde faaet mine 6 Rigsdaler igen, men jeg levede ogsaa sparsommeligt og holdt mig fra Brændevin. Jeg overnattede i Gæstgivergaardene, hvor alting var dyrt. Paa denne min Rejse kom jeg til Brevik, der er en lille Købstad. Her boede en islandsk Skomager, ved Navn *Jón Jónsson*, der var Søn af *Magnús*, Broder af Pastor *Thord*,²⁾ der var Præst i Hitardal; Hans Kone, der ogsaa var islandsk, var lige død. Denne Mand fortalte mig, at han havde haft 18 Børn, hvoraf de fleste var døde, og han maatte nu holde en fremmed Pige til at passe det yngste Barn, der var 5 Uger gammelt. Herfra drog jeg til en Gæstgivergaard. Værten, der havde været i 9 Aar hos Tyrkerne, dog ikke i Trældom, men som fri Mand paa fast Løn, roste Tyrkerne meget og sagde, at de var skikkelige og ærlige i Køb og Salg. Jeg undrede mig over at høre dette om Tyrkerne, men jeg vidste nok, at det kunde have sin Rigtighed, thi det kan jeg bevidne, at naar en, som ikke ligger i Krig med Tyrkerne, kommer til dem og boer hos dem, stjæler

¹⁾ Joakim Kristian Wibe (1740—1802), forhen Kaptajn i Frederiksstad, blev i 1793 Amtmand over Islands Vesteramt; bekendt som et fremtrædende Medlem af det „norske literære Selskab“ i Kjøbenhavn.

²⁾ Denne Genealogi er ikke sikker; den eneste Præst i Hitardal af dette Navn, Thord Jónsson, døde 1670. *Overs. Anm.*

Tyrkerne ikke fra ham saa meget som en halv Skilling. Dette véd jeg selv, og det samme fortalte den norske Gæstgiver mig. Jeg talte ogsaa med Præstekonen, der havde tjent i Nyhavn hos Madam *Tofte*, den Gang jeg var dér. Hun gav mig Rejsepenge. Derfra havde jeg nu kun 6 Mil tilbage til Arendal. Sent en Aften kom jeg til en Styrmandskone, hvis Mand havde været hjemmefra i 13 Aar. Hun fortalte mig, at Skibet, som Amtmand Wibe var taget med, var sejlet for 3 Uger siden, men at der var et Skib, som skulde til Island om Foraaret. Hun spurgte mig, om jeg ikke havde Lyst til at være hos hende i Vinter og lære hendes Søn at skrive og regne; „jeg skal tage min Svogers Børn med, der er to Døtre, som ogsaa skal lære. Vi to kan saa dele Omkostningerne, hvad Føde og Løn angaar. Naar De nu tager herfra i Morgen, kan De tale med min Svoger herom.“ Jeg gik til ham, da han lige var i Færd med at spise til Middag og fortalte ham dette, og han blev glad over dette Forslag. Jeg lovede at komme tilbage ved Mortensdag. Jeg efterlod her de Klæder, som jeg ingen Brug havde for, da jeg agtede at tage til Christianssand, thi her boede en Købmand, hvis Skib gik til Island. Hans Skolemester var en af dem, jeg havde informeret i Ørum. Hos ham var jeg i 14 Dage og havde god Forplejning med Kaffe og god Føde. Derfra gik jeg til *Jokum Lund*,¹⁾ der var Købmand. Han havde 3 Islændere i sin Tjene-

¹⁾ Jokum Brinch Lund (1744—1807) var en dygtig norsk Forretningsmand, der boede i Farsund og drev al Slags Handel og mangeartede Forretninger. O. A.

ste; en af dem var gift med hans Stuepige. Denne Islænder havde tidligere været gift i Norge og boede den Gang en kort Tid oppe i Landet med sin forrige Kone, som døde dér, og hans ældste Datter var nu Stuepige hos Købmand *J. Lund*. Samme *Lund* havde ladet opføre et stort Hus af Tømmer her i Landet i Hafnarfjord, men da Franskmændene begyndte at give saa meget for Kornet, nemlig 16—17 Rigsdaler for Tønden, saa forhaledes hans Handel paa Island, saa at hans Hus dér er fuldt af Uldvarer, og han har ikke handlet her i 4—5 Aar, men driver sin Handel i Frankrig. Denne Islænder tog fra *Lund* og kom til Bergen, hvor jeg saa ham i 1794. Han var længe i Keflavik¹⁾ som Tømmermand og Snedker og tjente gode Penge. Nu er han kommen til Eyrarbakki²⁾ og har ikke et videre godt Rygte, da man troer, at han har daarlig Virkning paa Købmanden dér. Hos *Lund* var jeg i 4 Nætter, der ikke kostede mig meget. Jeg tog da til Christianssand og opholdt mig der en Tidlang, og kom saa tilbage til den By, hvor mine Klæder var gemte. Jeg gik saa til Styrmandskonen, der fortalte mig, at Degnen havde forbudt hende at tage en anden Skolemester end ham, da det var hans Levebrød, og at det var imod Biskoppens Ordre. Jeg sagde ikke stort; jeg havde nu gaaet 34 Mil frem og tilbage, og for hvem skulde jeg klage over, at denne fordrukne Styrmandskone havde narret mig? Jeg bestemte mig saa til at gaa tilbage til Chri-

1) En Handelsplads syd for Reykjavik. *Overs. Anm.*

2) En Handelsplads i det sydlige Island. *Overs. Anm.*

stianssand. Derfra agtede jeg saa at tage til Bergen og fik mit Pas hos Herr *Femmer*, og gik saa Fjeldvejen, som er den korteste. Jeg købte i Christianssand Brød for 24 Skilling, som jeg maatte bære længe, thi hvor som helst jeg kom, maatte jeg aldrig tage Brødet frem, for saa blev Bonden vred. Det første Spørgsmaal jeg fik, naar jeg kom ind i Bøndergaardene, var, om jeg var vaad, saa fik jeg strax tørre Strømper, derpaa blev Bordet dækket med Brød, Kartoffler og Havregrød. Sengen blev redt ved Kakkellovnen i Stuen og var saa varm, at jeg kun kunde have Skjorten paa. Folkene vilde gerne tale med mig om udenlandske Forhold, men jeg lagde mig som oftest til at sove, naar jeg havde spist. Den samme Slags Mad blev bragt mig næste Morgen, og det blev tilbudt mig at faa Ledsager med mig til den nærmeste Gaard. Saaledes gik min Rejse over Bygderne, der varede i 3 Maaneder og 4 Dage, indtil jeg ved Juletider kom til Stavanger, som er den værste Købstad, jeg nogensinde har været i. Strax udenfor Staden traf jeg en Islænder, der var Smed og gift med en norsk Kone. Han var en flink Smed og skikkelig Mand, da han var i Kjøbenhavn; men nu havde han ikke andet end usle Pjalter paa Kroppen, og Konen og Sønnen var ikke bedre. Hos dem laa jeg om Natten. Jeg gik sulten derfra ind i denne daarlige Købstad. I to Nætter var jeg hos en fordrukken Kone, hvis Mand var paa Landet i Julen, medens hun havde en Skomager hos sig, og de laa sammen som Ægtefæller. Jeg maatte traktere dem med Kaffe

og Brændevin for at have Ro. Jeg var heller ikke fri for at drikke Vin, da jeg ogsaa plejer at døve Sorgen med Vin. Jeg var jo nødt til at vente efter Lejlighed til at kunne komme til Bergen, som ligger 50 Mil derfra. Men da jeg saa, at jeg ikke kunde opholde mig her, tog jeg ud paa Landet og var der i 14 Dage. Jeg talte her med Præster og Herremænd, der gav mig Erstatning for mine Tab. De fortalte mig, at jeg var sluppet godt fra det, da mange Bønder, der kom til Stavanger, mistede over 60 Rigsdaler, og de kunde ikke faa deres Ret, da Øvrigheden holdt med Købstadbeboerne, Præsten prækede om deres Tyvagtighed og Horeri, men naar Prædikenen var ude, blev Levemaaden den samme. Jeg har aldrig kendt saa tyvagtige Folk som i de norske Købstæder og saa hjælpsomme Folk som ude paa Landet. Dér bliver en Fremmed aldrig nægtet Husly, og altid faar en Nattegæst Mad at spise og en Ledsager til nærmeste Gaard, *ut supra dictum est*. Jeg lod mig færge ud til nogle Øer, der laa paa Vejen til Bergen, og hvor en Herremand gav mig 3 Mark i Rejsepenge. Saa kom jeg til andre Øer, altid nærmere ad Bergen til.

Til Bergen kom jeg ved Aftenstid og havde ondt ved at skaffe mig Nattely. Jeg maatte op til Politimesteren, for at faa mit Pas paategnet, og derpaa skaffedes mig Logis. Næste Morgen gjorde jeg saa op Regnskabet med Værten og maatte efter hans Tilsagn betale 2 Mark og 4 Skilling for Aftensmaden og Sengen om Natten. Jeg gik til Køb-

mand *Kaas*, der var den fornemste her i Byen, og spurgte, hvornaar Islandsfarten vilde begynde. Han svarede, at Islænderne ikke var værdige til, at nogen ærlig Mand sejlede derop, at han nu havde sat til paa Island over 7000 Rigsdaler, og at han aldrig vilde raade nogen til at sejle derop, men hvis det skulde ske, saa vilde det først blive sent paa Sommeren, og da alle Ting her var meget dyre, vilde det blive umuligt for mig at leve her saa længe, da her i Staden intet var at fortjene for mig. En islandsk Skomager fra Arnes Syssel i Island gik med mig ud i Staden og trakterede mig, saaledes at jeg maatte i Arrest. Der var en Lømmel med mig, der stjal mit Spanskrør fra mig og gav mig en Birkekæp i Stedet for. Næste Morgen maatte jeg op paa Raadstuen. Politimesteren sagde, at jeg ikke lovlig var bleven arresteret, endskøndt jeg var drukken, og raadede mig til at tage bort fra denne store By. Jeg bestemte mig da til at tage over Land gennem Norge og Sverige til Kjøbenhavn, hvilket er en 120 Miles Vej.

Jeg valgte den korteste Vej over Fjeldene Vesten for Dovre. Nu havde jeg det meget godt og var fornøjet, thi hvor jeg fremviste mit Pas, hvori der stod, at jeg gratis skulde rejse til Kjøbenhavn, tog alle velvilligt imod mig med god Føde og skaffede mig Ledsagere. Naar det var daarligt Vejr, opholdt jeg mig hos Bygdens største Bonde; men naar Vejret var smukt, havde jeg sikkert Følgeskab. Jeg rejste kun i korte Dagsrejser, især naar Gaardene laa i kort Afstand fra hverandre, og jeg havde

altid Penge i Lommen. Da jeg kom ind i Sverige, blev Føden meget mager. I 5 Dage fik jeg ikke andet at spise end Suppe af saltet Sild, og alligevel havde jeg ikke saa faa Penge i Lommen. Men derefter fik jeg Bønner og fersk Sild. Folkene var meget venlige imod mig og gav mig af den samme Mad, som de selv spiste. Her traf jeg en holstensk Skibsfører, som var strandet i Norge. Han havde været i alle Købstæder i Sverige og faaet mange Penge, vistnok henved 100 Rigsdaler. Vi slog undertiden Følge sammen paa Landevejen, og tilsidst erfarede jeg, at han vilde gifte sig her i en Købstad ved Navn Gøteborg. Jeg fortsatte min Rejse, men kom ikke længere til Bønderne, men til Præster og Landshøvdinge, der gav mig nogle Penge, efter at de havde læst mit Pas. Undertiden hændte det, at jeg fik et daarligt Leje om Natten, men det skete ikke ofte. Saaledes gik da denne Rejse, indtil jeg naaede frem til Skaane; her talte jeg med en, der havde været i Grønland i 6 Aar. Jeg opholdt mig her hos ham i 4 Nætter og fik mange smaa Helleflyndere at spise. Han boede tæt ved Søen, men hans Kone var rømt fra ham. Han fortalte mig, at han holdt Skole, men skrev dog selv en daarlig Haandskrift, han var heller ikke videre godt klædt. Her tæt ved laa Helsingborg, den Købstad hvorfra jeg skulde tage over til Helsingør, der ligger knappe 5 Mil fra Kjøbenhavn. Jeg vilde tage over Sundet med den danske Postbaad, men kom for sent, saa jeg maatte tage fra Staden om Aftenen til en anden By, hvor der var mange Mennesker, der

vilde til København. Om Natten blæste det op til Storm, saa at jeg og andre ikke kunde komme over Sundet. Jeg maatte vente i 3 Dage, men endelig paa den 4de Dag kom jeg over. Da jeg havde betalt Rejsepenge over til Helsingør, havde jeg 22 Skilling tilbage. Jeg laa der hos en islandsk Soldat, der stjal min Nathue, og gav mig 4 Skilling om Morgenen, da vi skiltes. Derpaa gik jeg og overnattede undervejs hos nogle skikkelige Mennesker.

Næste Morgen kom jeg til Kjøbenhavn, først til *Sigurd Thorleifsson*, som havde et Skib, der skulde gaa til Island og ved den Tid laa udenfor Kjøbenhavn. Her paa Skibet var *Páll Bjarnasson*, der nu var skilt fra sin Kone og skulde til Reykjavik til *Bergmann*,¹⁾ der var *Sigurd Thorleifssons* Kompagnon. Jeg fortalte ham om mine trange Omstændigheder, men det var som at hente Uld fra et Gedehus.²⁾ Jeg bad ham om at faa ligge et eller andet Sted, men han nægtede mig det bestemt. Jeg besøgte heller ikke nogen, som jeg før havde kendt, da jeg ikke havde været i Kjøbenhavn i 21 Aar og derfor var som en Fremmed her. Jeg maatte saa ligge ude om Natten. Næste Morgen traf jeg en gammel Bekendt af mig, en Islænder, der gav mig Mad og Kaffe, men Penge havde han ikke. Derefter tog jeg ud paa Sjælland til Bønderne, der var venlige imod mig. Dette var i Begyndelsen af Sommeren. Jeg blev i Sjælland Vinteren over hos en from Mand og underviste hans Børn. I denne

¹⁾ Torkel Bergmann, Købmand i Reykjavik. *Overs. Anm.*

²⁾ En islandsk Talemaade, der betyder saadant noget som at henvende sig til En forgæves. *Overs. Anm.*

Vinter købte jeg den Uldtrøje, som jeg nu har, for 2 Mark, ny Støvler, 2 ny Halstørklæder og lod vende min Hat. Saa tog jeg ind til *Sigurd Thorleifsson* og gav ham 24 Rigsdaler, som han skulde forvare indtil jeg skulde rejse, thi jeg agtede nu at rejse til Island med hans Skib. Da alting var saa dyrt i Kjøbenhavn, tog jeg igen ud paa Sjælland til mine kære Bønder, der modtog mig godt. Saa kørte jeg med dem til Kjøbenhavn, da Tiden kom, og da jeg indtraf dér, var Skibet næsten færdigt; imedens maatte jeg ligge ombord i Skibet i 6 Dage, hvilket *Sigurd Thorleifsson* tog 10 Rigsdaler for af mine Penge, desuden maatte jeg betale 16 Skilling for hver Dag paa Skibet, hvilket vel kunde løbe til omtrent 7 Rigsdaler, men Resten fik jeg betalt hos hans Bestyrer.

Jeg kom da saa til Reykjavik og laa hos min Søn *Thorlev* i to Nætter og fik en daarlig Seng. Nu først skal jeg beskrive den Skibsfører, jeg tog over med herhen. Han var en stor Mand i sine egne Øjne, og var meget tilbøjelig til Drik. Iøvrigt var han en fattig Mand, og jeg maatte næsten stjæle mig til Føden paa Skibet, efter at de andre havde spist, som da ogsaa var meget knap. Da Kongen og Kompagniet drev den islandske Handel, betalte man aldrig mere end en slet Daler om Ugen og spiste med Folkene meget god Mad; men jeg maatte nu betale 1 Mark hver Dag eller 7 Mark om Ugen for en ringe Kost, der aldrig kunde koste mere end Halvdelen af, hvad jeg maatte betale, og alligevel var Rhederen min Landsmand, som jeg før har omtalt.

Jeg tog til Videy¹⁾ og talte med Stiftamtmanden om mine Forhold. Jeg havde skrevet til ham fra Thyland, men han sagde mig, at jeg var for gammel til at faa nogen Bestilling. Han gav mig 2 Rigsdaler til Hjælp paa Vejen til min Slægt i Vestlandet og ydede mig Husly om Natten, samt god Føde. Næste Morgen tog jeg tilbage til Reykjavik for at kunne komme med Latinskoledrengene, der skulde over Fjorden, men kunde ikke komme med, da baade Vinden var ugunstig og Skibet altfor lastet med Mennesker. Om Natten laa jeg saa i Reykjavik, men kunde ikke faa Husly hos min Søn. Samme Aften fratog Frihandler *Brynning* mig min Kaarde, hvilken jeg aldrig senere har faaet. Næste Morgen tog jeg til Utskalar,²⁾ for at forkorte Tiden, da Vinden endnu var ugunstig. Den Tur varede i 10 Dage, indtil jeg kom til Reykjavik igen. Samme Aften jeg kom dér, tog jeg en Baad til Myrar.³⁾ Baadens Ejer boede paa Hamar. Her i Sognet opholdt jeg mig i 2 Nætter, men rejste saa med Bryllupsgæster til Gaarden Svignaskard, hvor *Jón Ketilssons* Datter skulde holde Bryllup, hende *Einar Illúgason* havde havt Barn med. Hendes Mand var fra Hredavatn, men hans Navn kan jeg ikke huske.

Her ender Manuskriptet.

¹⁾ En Ø, der ligger i Nærheden af Reykjavik og har historisk Interesse, idt her var et Kloster før Reformationen, hvor der altid har boet Stormænd. Den Stiftamtmand, her sigtes til, er Olafur Stephensen, se Side 2. *Overs. Anm.*

²⁾ En Præstegaard ikke langt fra Reykjavik. *Overs. Anm.*

³⁾ En Egn, der ligger paa den vestlige Side af Faxebugten, en 3—4 Timers Dampskibsfart fra Reykjavik.

REGISTER

- Arff, Johan Gerhard, Admiral, 117 f., 123, 128, 147.
- Arnason, Gudrun Gudmundsdatter, 143. — Skafti, isl. Præst, 143.
- Asmundsson, Valdemar, Redaktør, IV.
- Basballe, Chr. Carl, Kommandørkapt., 118, 137 f.
- Becker, Gotthilf Wilh., Kommandørkapt., 124.
- Bergmann, Torkel, Købmand, 181.
- Bjarnasson, Pall, 181.
- Bier[re]gaard, Præst, 158 f.
- Blöndal, Sigfús, Bibliothekar, IV.
- Bjørnsson, Stefan, Tømrer, 141.
- Borre, Peter, Gross., Etatsr., 144.
- Brun, grønlandsk Præst, 27.
- Brynning, Handelsbestyrer, 183.
- Brøchner, Laurits Lassen Pedersen, Præst, 156 ff.
- Catharina II, Kejserinde af Rusland, 55, 57.
- Colbjørnsen, Generalprokurør, 164.
- Dalager, Carl, Købmand, 15 f.
- Danneskiold-Laurwigen, Chr. Conr., Greve, Viceadmiral, 104, 116, 118.
- Domstrey, Martin, Skibsfører, 49, 51, 58—63.
- Egede, Hans, Præst, 19. — Poul, Præst, 19.
- Eldjárnsson, Egill, isl. Præst, 142.
- Enevold, norsk Matros, 68.
- Eggertsen, Eggert, Lovmand, III.
- Elias, Sømand, 97.
- Else Simonsdatter, Grønlanderinde, 48.
- Erichsen (Eiríksson), Jón, Professor, Konf.raad, 144 ff., 154.
- Eriksson, Halldor, Islænder, 28.
- Femmer, 177.
- Fester, Didrik, Sømand, 97.
- Fjeldsted, Thorkel, Stiftamtmand, 144.
- Frederik IV, Konge af Danmark, 25.

- Frederik V, Konge af Danmark, 1, 109 ff.
- Frederik II, Konge af Preussen, 57.
- Gilmeiden (Geelmuyden), Overkøbmand, 48.
- Gíslason, Jón, Landfysikus, 171 ff. — Magnús, Amtmand, 2.
- Gudmund, isl. Præst, 143.
- Gudmundsson, Gudmund, Islænder, 10, 24, 26, 48. — Kirstin, Arni Magnússons Datter, se Magnússon. — — Thorkel, 142, 182 f.
- Gudni fra Olafsvík, 144.
- Halldorsson, Jón, isl. Provst, 3.
- Hansen, Vintapper, 67.
- Helvig, Grønlænderinde, 28.
- Hjálmarsson, Bjørn, Præst, III f.
- Holm, Skibskaptajn, 64 f., 67—73, 76 f., 84 f., 91—96. — Kvartermester, 65.
- Hübertz, Anna Cecilie, f. Brøchner, 157. — Hans Peter, Præst, 157.
- Højer, Jesper Hansen, Provst, 164.
- Illúgason, Ejnar, 183.
- Jón, isl. Præst, 143.
- Jónsson, Bjørn, Apotheker, 150. — Finnúr, isl. Historiker, 3. — Jón, Islænder, III, 150. — Jón, Skomager, 174. — Jón, Tilskærer, 9. — Magnús, 174. —
- Thord, Præst, 174. — Vigfús, Provst, 3.
- Juliane Marie, Enkedr., 168.
- Jørgensson, Gudmund, Islænder, 15.
- Kaas, Fr. Chr., Kommandørkaptajn, 124. — Købmand, 179.
- Kasper, Matros, 87.
- Ketilsson, Jón, Gaardejer, 183. — Magnús, Sysselmand, 143.
- Kirketerp, Ditlev, Købmand, 148 ff. — Niels, Købmand, 150.
- Kiølling, Ole, Skibsfører, 97—105.
- Kney, Overstyrmand, 65, 70 f., 86.
- Knud, Bonde, 155 f.
- Kolling, fhv. Præst, Straffefange, 115.
- Kyhn, A. G., Overpakhusskriver, 144 ff.
- Lange, Jens, norsk Matros, 70 f.
- Lund, Jokum, Købmand, 175 f.
- Magnús, isl. Kok, 48.
- Magnússon, Arni, Bogens Forfatter, I—IV, 1—183. — Benedikt, Smed, 63 f. — Gudrun Thorleifsdatter, III, — Kirstin, Arnis Datter, III, 142. — Jón, 63. — Markús, 141. — Sigurd, 63. — Skúli, Landfoged, 1, 3. — Thorlev, III, 140 ff., 182 f. — Vigfús, Tolder, 8 ff., 49, 52, 63, 110—113, 117, 147 ff.

- Mante, Martin, Sømand, 51, 62.
 Matthies, Kok, 103.
 Moldrup, Christian, Godsejer, Kmhr., 168. — Peter, Godsejer, Kmhr., 166, 168.
 Monrad, Præst, 154.
 Mørk, Skibsfører, 1, 3, 7.
 Niels, Matros, 49.
 Ólafsson, Teitur, Student, 140.
 Ólason, Páll Eggert, Bogens Oversætter, IV.
 Orlov, Alexej, Generallieutn., 118, 131, 138 f.
 Pedersen, Lars, Skibsf., 12, 14.
 Peter III, Kejser af Rusland, 104, 139.
 Poul, Kok, 48.
 Rask, Nikolaj, grønlandsk Præst, 12, 16, 43.
 Rasmus, Bager, 96.
 Rasmussen, Jens, Skibsfører, 3 ff., 9.
 Riis, Anders, Bonde, 154—158. — Kristine Andersdatter, 156.
 Roderigo, Assistent, 25, 38, 45, 47.
 Salve, Styrmand, 69.
 Schumacher, Cornelius, Toldinspektør, Etatsraad, 8, 110 f., 113, 117. — Peder Christian, Geheimekonf.raad, 113.
 Sigurdsson, Jón, Uhrmager, 113.
 Solbjerg, Kristen, Bonde, 159, 161, 165.
 Sommer, Styrmand, 77.
 Stephensen, Ólafur, isl. Stiftamtmand, 2. — Sigridur, f. Gíslason, 2.
 Thorhallason, Egill, Provst, 26.
 Thorlak, Islænder, 8.
 Thorleifsson, Sigurd, Købmand, 181 f.
 Thorsteinsson, Hjalmar, IV.
 Tofte, Grosserer-Enke, 106, 108, 110, 116, 175.
 Torolfsson, Einar, 144.
 Vendelbo, Peter, Ridefoged, 166.
 Wejtorp, Peder, Præst, 160.
 Wibe, Joakim Chr., Amtmand, 174 f.
 Wulff, David, Købmand, 144 f. — Købmand, 15 ff., 24, 33—43, 47 f.

